

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİ ALTINDAKİ
SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK VE GENÇLERİN
SOSYAL DESTEK ALGISI
ANKARA DENETİMLİ SERBESTLİK
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ÖRNEĞİ**

Münevver GÖKER

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

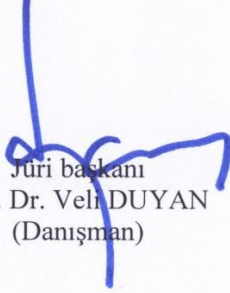
DANIŞMAN

Prof. Dr. Veli DUYAN

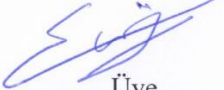
2015-ANKARA

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde yürütülmüş olan bu
çalışma aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez savunma tarihi: 22.01.2015

Jüri başkanı
Prof. Dr. Veli DUYAN
(Danışman)

Üye
Doç. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ

Üye
Doç. Dr. Ercüment ERBAY

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay	ii
İçindekiler	iii
Önsöz	vii
Simgeler ve Kısaltmalar	viii
Çizelgeler	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Kuramsal Çerçeve	2
1.1.1. Suç Kavramı	2
1.1.2. Çocuk/Genç Suçluluğu Kavramı	3
1.1.3. Suça Sürüklenen Çocuk Kavramı	5
1.1.4. Suça İlişkin Kuramlar	5
1.1.4.1. Biyolojik Kuramlar	6
1.1.4.1.1. Yapısal Kuramlar	6
1.1.4.1.2. Genetik Kuramlar	8
1.1.4.2. Psikolojik Kuramlar	9
1.1.4.2.1. Psikoanalitik Kuramlar	9
1.1.4.2.2. Bilişsel Gelişim Kuramı	10
1.1.4.2.3. Ahlaki Gelişim Kuramı	10
1.1.4.3. Sosyolojik Kuramlar	11
1.1.4.3.1. Yapısal Kuramlar	12
1.1.4.3.1.1. Aykırı Fırsatlar Kuramı	12
1.1.4.3.1.2. Tepki Kuramı	12
1.1.4.3.1.3. Çatışma Kuramı	13
1.1.4.4. Alt Kültür Kuramları	14
1.1.4.4.1. Damgalama Kuramı	14
1.1.4.5. Suça İlişkin Toplumsal Açıklamalar	15
1.1.4.5.1. Öğrenme Kuramı	15
1.1.4.5.2. Ayırıcı Birleşmeler Kuramı	16
1.1.4.5.3. Anomi Kuramı	16
1.1.5. Çocuk Ceza Adalet Sistemi ve Çocuk Suçluluğu ile İlgili Yasal Çerçeve	17

1.1.5.1. Çocuklar Hakkında Uygulanabilecek Tedbirler	21
1.2. Türkiye’de ve Yurtdışında Çocuk/Genç Suçluluğu ve Denetimli Serbestlik /Tedavi ve Denetimli Serbestlik Alanındaki Araştırmalar	22
1.3. Çocukların/Gençlerin Suça Yönelmesine Neden Olan Risk Faktörleri	25
1.3.1. Aile	27
1.3.2. Sosyo-Ekonomik Statü	30
1.3.3. Akran Grubu ve Madde Kullanımı	31
1.3.4. Okul	33
1.4. Toplum Temelli Bir Uygulama Olarak Denetimli Serbestlik Sistemi	34
1.4.1. Dünya’ da Denetimli Serbestlik Sistemi	37
1.4.2. Türkiye’ de Denetimli Serbestlik Sistemi	38
1.4.3. Denetimli Serbestlik Sisteminin Doğası ve Önemi	40
1.4.4. Denetimli Serbestlik Sisteminin Temel İşlevleri.	42
1.4.4.1. Denetim İşlevi	42
1.4.4.2. Rehberlik ve Yönlendirme İşlevi	43
1.4.4.3. Koruma ve Önleme İşlevi.	43
1.4.4.4. Yardım İşlevi	43
1.4.5. Suça Sürüklenen Çocuk/Gençlere Yönelik Denetimli Serbestlik-Tedavi ve Denetimli Serbestlik Süreci ve Uygulamaları	44
1.5. Sosyal Destek ve Algılanan Sosyal Destek	46
1.5.1. Bir Sosyal Destek Unsuru Olarak Denetimli Serbestlik Değişim Mekanizmaları	48
1.6. Denetimli Serbestlik Alanında Sosyal Hizmet	49
1.6.1. Suça Sürüklenen ve Denetimli Serbestlik Sürecindeki Çocuklar/Gençler İçin Sosyal Hizmet Mesleğinin/ Sosyal Hizmet Uzmanının Rolü ve Önemi	50
1.7. Araştırmanın Amacı	53
1.8. Araştırmanın Önemi	54
1.9. Araştırmanın Sınırlılıkları	55
1.10. Tanımlar	55
2. GEREÇ VE YÖNTEM	56
2.1. Araştırmanın Evreni	56
2.2. Veri Toplama Araçları	57
2.2.1. Anket	57

2.2.2. Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği	57
2.3. Süre ve Olanaklar	58
2.4. Verilerin Analizi	58
3. BULGULAR	59
3.1. Çocukları/ Gençleri Tanıtıcı Özelliklere İlişkin Bulgular	59
3.1.1. Suça Sürüklenen Denetimli Serbestlik Tedbiri Altındaki Çocuk/Gençlerin Sosyo- Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	60
3.1.2. Çocukların/Gençlerin Ailesine İlişkin Bulgular	60
3.1.3. Çocukların/Gençlerin Ekonomik Durumuna İlişkin Bulgular	64
3.1.4. Çocukların/Gençlerin Suç Geçmişine İlişkin Bulgular	65
3.1.5. Çocukların/Gençlerin Şiddet Görme Durumuna İlişkin Bulgular	68
3.1.6. Çocuğun/Gencin Madde Kullanım Durumuna İlişkin Bulgular	69
3.1.7. Çocukların/Gençlerin Denetimli Serbestlik Sürecine İlişkin Bulgular	72
3.2. Çocuğun/Gencin Sosyal Destek Durumuna İlişkin Bulgular	76
3.3. Çocuğu/Genci Tanıtıcı Özellikler ile Algılanan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	77
3.3.1. Çocuğun/Gencin Sosyo- Demografik Özelliklerine Göre Sosyal Destek Durumu	79
3.3.2. Çocukların/Gençlerin Ailelerini Tanıtıcı Özelliklere Göre Sosyal Destek Durumu	79
3.3.3. Çocukların/Gençlerin Ekonomik Özelliklerine Göre Sosyal Destek Durumu	84
3.3.4. Çocukların/Gençlerin Suç Geçmişi Özelliklerine Göre Sosyal Destek Durumu	85
3.3.5. Çocukların/Gençlerin Şiddet Görme Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	90
3.3.6. Çocukların/Gençlerin Madde Kullanım Özelliklerine Göre Sosyal Durumu	91
3.3.7. Çocukların/Gençlerin Denetimli Serbestlik Süreci Özelliklerine Göre Sosyal Destek Durumu	93
4. TARTIŞMA	97
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	118
ÖZET	122
SUMMARY	123
KAYNAKLAR	124

EKLER	131
EK 1. Anket	131
EK 2. Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği	137
EK 3. Kurum İzin Yazısı	138
EK 4. Etik Kurul Kararı	139
ÖZGEÇMİŞ	140

ÖNSÖZ

Bu araştırma, suça sürüklenen ve denetimli/tedavi denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocuk ve gençlerin sosyal destek algısının belirlenmesi ve denetimli serbestlik hizmetlerinin geliştirilmesi için sosyal destek mekanizmalarını harekete geçirecek olan sosyal hizmet disiplininin önemini ortaya koymak üzere planlanmıştır.

Tez konusunun belirlenmesinden, tezin ana hatlarının oluşturulması, analizlerinin yapılması ve geliştirilmesine kadar her sürecinde en büyük desteği sunan değerli danışman hocam Prof. Dr. Veli DUYAN' a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Akademik tarzı ve duruşu ile örnek aldığım, çalışma alanımın şekillenmesinde etkisi büyük olan, manevi desteği ile çalışmama devam etme gücü veren değerli hocam Doç. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN CİFÇİ' ye çok teşekkür ederim. Tezimin geliştirilmesinde önemli katkılarından dolayı değerli hocam Doç. Dr. Ercüment ERBAY' a çok teşekkür ederim. Yüksek Lisans eğitimimde emeği geçen değerli hocalarım Prof. Dr. Şengül HABLEMİTOĞLU, Prof. Dr. Emine ÖZMETE, Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN, Doç. Dr. Ayşe Sezen BAYOĞLU, Doç. Dr. Eda PURUTÇUOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Filiz YILDIRIM ve Yrd. Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK' e çok teşekkür ederim.

Çalışmam için verilerin toplanması sürecinde desteklerini esirgemeyen değerli denetimli serbestlik müdürü Kamil DEMİR, Ali İhsan BALABAN, Sosyolog Fuat LÜLE' ye ve tüm yoğunluğuna rağmen içtenlikle benimle ilgilenen İnfaz Koruma Memuru Ayşegül Hanım'a çok teşekkür ederim. Tezimin hazırlanması sürecinde bilgisi ve desteği ile çalışmama katkıda bulunan değerli çalışma arkadaşlarım Fulya, Tuğba, Okan, Burcu, Semih, İrfan, Esra' ya ve her türlü sıkıntıda yanımda olan, beni güçlendiren, sevgili oda arkadaşım İpek' e ve sevgili Gamze' ye çok teşekkür ederim. Bu çalışmanın geliştirilmesinde alandaki deneyimlerini benimle paylaşan ve çalışmama yön vermemi sağlayan, desteğini her an yanımda hissettiğim Talip ERYALÇIN' a minnettarım. Yoğun çalışma dönemlerimde manevi desteğini en fazla hissettiğim canım anneme, canım yengeme ve abime ve bana Küçük Prens'i armağan ederek okumayı sevdiren, sevgisinden güç aldığım kahramanım babama sonsuz teşekkürler.

SİMGELER VE KISALTMALAR

ARDEF	Araştırma ve Değerlendirme Raporu
CGHİHK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	Ceza Muhakemesi Kurumu
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
RİPT	Rehberlik-İyileştirme Program Takvimi
SS	Standart sapma
SİUÖ	Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği
TCK	Türk Ceza Kanunu
TUBİM	Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi

ÇİZELGELER

Çizelge 3.1. Çocuğun/Gencin Yaş Durumuna İlişkin Bulgular	59
Çizelge 3.2. Çocuğun/Gencin Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular	60
Çizelge 3.3. Çocuğun/Gencin Medeni Durumuna İlişkin Bulgular	60
Çizelge 3.4. Çocuğun/Gencin Ebeveyninin Öz ve Üvey Olma Durumuna İlişkin Bulgular	61
Çizelge 3.5. Çocuğun/Gencin Ebeveynlerinin Birlikte Yaşama Durumuna İlişkin Bulgular	61
Çizelge 3.6. Çocuğun/Gencin Annesinin Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular	61
Çizelge 3.7. Çocuğun/Gencin Babasının Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular	62
Çizelge 3.8. Çocuğun/Gencin Kardeş Durumuna İlişkin Bulgular	62
Çizelge 3.9. Çocuğun/Gencin Kardeş Sayısına İlişkin Bulgular	62
Çizelge 3.10. Çocuğun/Gencin Aile Tipine İlişkin Bulgular	63
Çizelge 3.11. Çocuğun/Gencin Kiminle Büyüdüğüne İlişkin Bulgular	63
Çizelge 3.12. Çocuğun/Gencin Çalışma Durumuna İlişkin Bulgular	64
Çizelge 3.13. Çocuğun/Gencin Geçim Kaynaklarına İlişkin Bulgular	64
Çizelge 3.14. Çocuğun/Gencin Gelir Düzeyini Nasıl Tanımladığına İlişkin Bulgular	65
Çizelge 3.15. Çocuğun/Gencin Hakkında Tedavi/Denetimli Serbestlik Tedbiri Verildiği Suç Türü	65
Çizelge 3.16. Çocuğun/Gencin Başka Suçtan Yargılanma Durumuna İlişkin Bulgular	66
Çizelge 3.17. Çocuğun/Gencin Başka Suçtan Ceza Alma Durumuna İlişkin Bulgular	66
Çizelge 3.18. Çocuğun/Gencin Hüküm Giyme Yaşına İlişkin Bulgular	66
Çizelge 3.19. Çocuğun/Gencin Denetimli Serbestlik Tedbiri Altında Olma Süresine İlişkin Bulgular	67
Çizelge 3.20. Çocuğun/Gencin Arkadaşlarının Sabıka Durumuna İlişkin Bulgular	67
Çizelge 3.21. Çocuğun/Gencin Ailesinin Sabıka Durumuna İlişkin Bulgular	68
Çizelge 3.22. Çocuğun/Gencin Şiddet Görme Durumuna İlişkin Bulgular	68
Çizelge 3.23. Çocuğun/Gencin Gördüğü Şiddet Türüne İlişkin Bulgular	69
Çizelge 3.24. Çocuğun/Gencin Kullandığı Madde Türlerine İlişkin Bulgular	69
Çizelge 3.25. Çocuğun/Gencin Maddeleri Kullanma Sıklığına İlişkin Bulgular	70
Çizelge 3.26. Çocuğun/Gencin Başka Madde Kullanma Durumuna İlişkin Bulgular	70
Çizelge 3.27. Çocuğun/Gencin Kullandığı Başka Maddelere İlişkin Bulgular	70
Çizelge 3.28. Çocuğun/Gencin Madde Kullanma Nedenine İlişkin Bulgular	71
Çizelge 3.29. Çocuğun/Gencin Maddeyi Kullanma Süresine İlişkin Bulgular	71

Çizelge 3.30. Çocuğun/Gencin Denetimli Serbestlik Sürecinde Destek Alma Durumuna İlişkin Bulgular	72
Çizelge 3.31. Çocuğun/Gencin Denetimli Serbestlik Sürecinde Aldığı Destek Türlerine İlişkin Bulgular	72
Çizelge 3.32. Çocuğun/Gencin Denetimli Serbestlik Sürecinde Rehberlik Faaliyetlerinden Yararlanma Durumuna İlişkin Bulgular	73
Çizelge 3.33. Çocuğun/Gencin Denetimli Serbestlik Faaliyetlerinden Nasıl Fayda Sağladığına İlişkin Bulgular	73
Çizelge 3.34. Çocuğun/Gencin Denetimli Serbestlik Faaliyetlerinden Neden Fayda Sağlayamadığına İlişkin Bulgular	74
Çizelge 3.35. Çocuğun/Gencin Denetimli Serbestlik Kapsamında Grup Çalışmasına Katılma Durumuna İlişkin Bulgular	74
Çizelge 3.36. Çocuğun/Gencin Ailesiyle Görüşülme Durumuna İlişkin Bulgular	74
Çizelge 3.37. Çocuğun/Gencin Tedavi ve Denetimli Serbestlik Uygulamaları İle İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular	75
Çizelge 3.38. Çocuğun/Gencin Sosyal Destek Durumuna İlişkin Bulgular	76
Çizelge 3.39. Aileden ve Arkadaştan Alınan Sosyal Destek Arasındaki Fark Durumuna İlişkin Bulgular	77
Çizelge 3.40. Çocuğun/Gencin Yaşına Göre Sosyal Destek Durumuna İlişkin Bulgular	77
Çizelge 3.41. Çocuğun/Gencin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	78
Çizelge 3.42. Çocuğun/Gencin Ebeveynlerinin Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	79
Çizelge 3.43. Çocuğun/Gencin Annesinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	80
Çizelge 3.44. Çocuğun/Gencin Babasının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	81
Çizelge 3.45. Çocuğun/Gencin Kardeş Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	82
Çizelge 3.46. Çocuğun/Gencin Kardeş Sayısına Göre Sosyal Destek Durumu	82
Çizelge 3.47. Çocuğun/Gencin Aile Tipine Göre Sosyal Destek Durumu	83
Çizelge 3.48. Çocuğun/Gencin Kiminle Büyüdüğüne Göre Sosyal Destek Durumu	83
Çizelge 3.49. Çocuğun/Gencin Çalışma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	84
Çizelge 3.50. Çocuğun/Gencin Geçim Düzeyini Tanımlamasına Göre Sosyal Destek Durumu	85
Çizelge 3.51. Çocuğun/Gencin İşlediği Suç Türüne Göre Sosyal Destek Durumu	86
Çizelge 3.52. Çocuğun/Gencin Başka Suçtan Yargılanma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	86

Çizelge 3.53. Çocuğun/Gencin Başka Suçtan Ceza Alma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	87
Çizelge 3.54. Çocuğun/Gencin Hüküm Giyme Yaş Ortalamasına Göre Sosyal Destek Durumu	87
Çizelge 3.55. Çocuğun/Gencin Denetimli Serbestlik Tedbiri Altında Olma Süresine Göre Sosyal Destek Durumu	88
Çizelge 3.56. Çocuğun/Gencin Arkadaşının Sabıka Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	89
Çizelge 3.57. Çocuğun/Gencin Ailesinin Sabıka Durumuna Göre Sosyal Destek Durum	89
Çizelge 3.58. Çocuğun/Gencin Şiddet Görme Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	90
Çizelge 3.59. Çocuğun/Gencin Madde Kullanma Sıklığına Göre Sosyal Destek Durumu	91
Çizelge 3.60. Çocuk/Gencin Başka Madde Kullanma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	92
Çizelge 3.61. Çocuğun/Gencin Madde Kullanma Sebebine Göre Sosyal Destek Durumu	92
Çizelge 3.62. Çocuğun/Gencin Madde Kullanma Süresine Göre Sosyal Destek Durumu	93
Çizelge 3.63. Çocuğun/Gencin Denetimli Serbestlik Sürecinde Destek Alma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	94
Çizelge 3.64. Çocuğun/Gencin Aldığı Destek Türüne Göre Sosyal Destek Durumu	94
Çizelge 3.65. Çocuğun/Gencin Rehberlik Faaliyetlerinden Yararlanma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	95
Çizelge 3.66. Çocuğun/Gencin Grup Çalışmasına Katılma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	96
Çizelge 3.67. Çocuğun/Gencin Ailesiyle Görüşülme Durumuna Göre Sosyal Destek	96

1.GİRİŞ

Cezalandırıcı adalet sistemine alternatif olarak sunulan denetimli serbestlik modeli toplum temelli bir anlayışla şekillenmiş, suça sürüklenen çocuğun ve gencin toplumsal yaşama uyumunu artırarak rehabilitasyonunu hedef edinmiştir. Suça sürüklenen çocukların ve gençlerin topluma kazandırılması, uyumsuz davranışlarının sağaltımı, hayatını toplumun norm ve kurallarına uygun bir şekilde devam ettirebilmesi, uyumsuz davranışlara tekrar yönelmemesi için denetimli serbestlik kapsamında çeşitli rehberlik ve iyileştirme hizmetleri yürütülmektedir. Bu rehberlik ve iyileştirme faaliyetleri altında bireysel görüşmeler, grup çalışmaları ve seminerler düzenlenmektedir. Gerek suça sürüklenme, gerekse uyuşturucu, alkol ve diğer madde kullanımı nedeniyle yürütülen tedavi ve denetimli serbestlik faaliyetlerinin, çocukların ve gençlerin psiko-sosyal ihtiyaçlarına göre şekillendirilecek ve anti sosyal davranışlara tekrar yönelmelerini engelleyecek nitelikte olması gerekmektedir.

Suçta sürüklenen ve denetimli serbestlik süreci devam eden çocukların ve gençlerin sosyal destek sistemlerinin belirlenmesi, sürecin etkililiğinin değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Toplumsal yaşama yeniden uyum sürecindeki çocuk ve gençlerin kendisinden beklenen uyumu sağlayabilmesi, birbir ilişki içinde olduğu sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesine bağlıdır.

Özellikle çocuğun ve gencin en yakın destek sistemini oluşturan aileleri ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin güçlendirilmesi, ailelerinin ve arkadaşlarının da dahil olduğu bir çözüm sürecinin planlanması gerekmektedir. Literatürdeki çalışmalar, çocukların ve gençlerin suça sürüklenmelerinde, uyuşturucu-alkol ve madde kullanmalarında aile hayatı ve arkadaş çevresi ile ilgili yaşadıkları problemlerin yadsınamaz etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Tedavi ve denetim tedbiri sürecindeki çocuklar ve gençler için aile, arkadaş ve diğer sistemlerin dâhil edildiği ve yapılandırıldığı bir müdahale süreci ve özellikle makro düzeyde koruyucu-önleyici sosyal hizmet müdahalelerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

1.1 Kuramsal Çerçeve

Araştırmanın kuramsal çerçevesi kapsamında suç, çocuk/genç suçluluğu ile suça sürüklenen çocuk kavramı, suç kuramları, çocuk suçluluğuna ilişkin mevzuat, ilgili literatürde yer alan çalışmalar, çocuk/genç suçluluğuna neden olan risk faktörleri ve denetimli serbestlik sistemine değinilecektir.

1.1.1. Suç Kavramı

Her bireyin kişiliği, karakteri, duygu, düşünce ve eylemleri güçlü ve etkileyici toplumsal norm ve kurallarıyla çevrili bir düzen tarafından şekillendirilmektedir. Birey toplum tarafından etkilenmekteyken toplumu etkilemeye de devam etmektedir. Toplum içinde sosyal gelişimini sürdüren, bağımsız olarak rol ve görevlerini yerine getiren kimseler sağlıklı bir toplumsallaşma süreci geçirmiş bireyler olarak nitelendirilmektedir.

Eylem ve davranışların suç olarak kavramsallaştırılması yasal ve kültürel bağlamda değerlendirildiğinden suç kavramı, evrensel bir davranışlar ve eylemler grubu olarak tanımlanamaz. Bir hırsızlık eylemi bile, genellikle yalnızca çalma niyetinin varlığı kanıtlanabilirse, suç sayılır (Canter, 2011, s. 24). Pek çok toplum normalden sapan, anti-sosyal nitelik taşıyan davranışlara ilişkin sosyal, kültürel ve hukuksal boyutta belirlenmiş yaptırımlara sahiptir.

Durkheim'e göre suç belirli bir oranda normal ve kaçınılmaz bir olgu olarak toplumsal bağların güçlenmesine hizmet eden pozitif bir işleve sahip olmakla birlikte belirli bir oranın dışında topluma zarar vermekte (patolojik) ve cezai yaptırımlar söz konusu olmaktadır (Bilgiç, 2012, s.19). Ceza Hukuku "suç" kavramını yasanın cezalandırdığı hareket olarak tanımlamıştır.

Lowrey'e göre, "suçluluk" bireyle çevresi arasındaki karşılıklı etki ve tepkilerin sonucunda oluşur. Seligman ve Johnson ise, küçük ya da büyük bir sosyal grubun üyeleri tarafından iyi ve yararlı diye kabul edilmiş bulunan inançların, geleneklerin, adet ve törelerin, kurumların dayandıkları kurallara aykırı olarak

işlenmiş bulunan anti-sosyal bir davranışı suçluluk olarak tanımlamışlardır (Yavuzer, 2009, s.: 27).

Suçla ilişkin olarak geliştirilen tüm tanımlamalarda suç olgusu, bir toplumda belirli bir dönemde var olan idealler, gelenekler ve değerler sistemi çerçevesinde geliştirilen normlara dayalı hukuk düzenine uygun olmayan, bu düzenden sapan davranışlar olarak ele alınmaktadır (İçli, 2007, s.: 533).

1.1.2 Çocuk/Genç Suçluluğu Kavramları

Hukuksal alandaki tanımına bakıldığında çocuk, toplumsal anlamda birey olmaya hazırlanan 18 yaşından küçük bireylerdir. On bir yaşını tamamlamış 16 yaşından gün almamış olan bireyler küçük, 16 yaşından gün almış 18 yaşını tamamlamamış olan bireyler de çocuk olarak tanımlanmaktadır (Uluğtekin, 1991).

Burt (1925), çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin kanun müdahalesini gerektirecek bir duruma dönüşmesini, çocuk suçluluğu olarak tanımlamıştır. Diğer bir tanıma göre ise çocuk suçluluğu, kanuni sorumluluk yaşının altındaki insanların çeşitli suç türleri içinde kanunu ihlal etmesi durumudur (Barker, 1988, s.:85).

Çocuklar tarafından işlenen suçlar yetişkinlerin işlediğinden pek çok açıdan farklılık göstermektedir. Çocukluk dönemdeki suçluluk kavramı, klasik ceza hukukunda belirtildiği gibi “kanunların gösterdiği suç, bu suçu isleyen kişi de suçludur” şeklindeki tanımlamalarla açıklamak güçtür.

Çünkü çocuk suçluluğu daha derin bir şekilde ele alındığında sadece hukuksal bir problem olmadığı aynı zamanda psiko-pedagojik ve sosyal bir olgu olduğu da açıktır. Çocuk suçluluğunu, yetişkin dönemde işlenen suçtan ayıran en büyük özellik, kişiliğin oluşma aşamasını içeriyor olmasıdır. Çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık olarak bilinen gelişme evreleri keskin sınırlarla birbirinden ayrılmamaktadır. Bu gelişim dönemleri duygusal, toplumsal, ekonomik ve kültürel etkenlerin rol oynadığı süreçlerden oluşmaktadır (Yavuzer, 2009, s.:103).

Çocukluktan ergenliğe geçiş aşamasında yeni bir gelişimsel döneme adımını atan çocuğu farklı fiziksel, bilişsel ve toplumsal değişimler karşılamaktadır. Ergenlik dönemi, gencin suç sayılabilecek uyumsuz davranışlara yönelmesinde önemli riskleri barındıran bir süreçtir. Erikson'a göre kimlik gelişiminin en üst düzeyde olduğu bu dönem, kişinin kim olduğunu, kim olmadığını keşfetmeye çalıştığı bir dönemdir. Ergen cinsel, toplumsal ve mesleki kimliğini oluşturacak yeni roller aramaktadır. Toplumsal roller açısından ergen, yetişkinlerin standartlarını reddetmekte ve daha çok akran grubunun değerlerini benimsemektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2013, s.:170).

Şensoy (1949), çocuk suçluluğunu irdelediği çalışmasında, çocuğu biçimlendiren ve kendine göre şekil veren şeyin toplumsal yapı olduğunu belirtmiştir. Çocuk suçluluğu olgusunun aslında varolan bu yapının çocuğa bakış açısının bir yansıması olduğu ve ‘‘çocuk ve suç’’ kavramlarının bir araya gelmesinin en büyük suç olduğu, ifadelerine yer vermiştir.

Çocuk/genç suçluluğu kavramı; kendi içinde bir önyargı taşımaktadır. Suç davranışı belli bir irade ile gerçekleşirse suç sayılmaktadır. Çocuklar ise yeterince gelişmemiş bir iradeye sahip olmaları nedeniyle yetişkinler ya da diğer bireyler tarafından sömürülmekte ve suçlu konumuna düşürülebilmektedirler. Dolayısıyla çocuklar suçlu olarak nitelendirilmelerine karşın gerçekte istismar edilmiş olmaktadır. Çocuk suçluluğu bir anlamda çocuk istismarıdır (Semerci ve ark, 2006, s.:146-158).

Çocuklara özgü adalet sisteminin ve yetişkinlerden farklı olarak özel yargılama usullerinin oluşturulması fikrinin modern toplumlarda yaygınlaşmaya başlaması ile ‘‘çocuk suçluluğu’’ kavramı da modern hukuktaki anlamını kazanmıştır (Ümit, 2007, s.:39). Toprak (2011)' e göre, çocuğun ve ergenin tüm fiziksel, zihinsel ve psikolojik olgunluk gelişim sürecinde orantısız cezai tepkilerden korunması için çocuk/genç suçluluğunun karakteristik yapısına özel ilgi gösterilmesi gerekmektedir.

1.1.3 Suça Sürüklenen Çocuk Kavramı

Çocuk suçluluğu kavramı, 19. yüzyılda işsizlik ve ahlaki dejenerasyon kaygıları ile ortaya çıkmıştır. Yirminci yüzyılın başlarında çocukluk ve yetişkinlik arasındaki farklılıkları vurgulayacak bir tanımlama olarak ergen kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Çocuk/genç suçluluğu politik, sosyal ve hukuki müdahalelere bağlı olarak tanımlanır ve yaptırımlar sürekli yenilenmektedir (Ögel, 2014). Çocuk Koruma Kanunu' nun 3. maddesinde (2005) suça sürüklenen çocuk, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Suçta sürüklenen çocuklar: psikolojik sorunları olan, ekonomik yoksunluk çeken, toplumun norm ve kurallarına yanıt veremeyen, toplumla bütünleşebilme olanaklarını yakalayamamış, kamu tarafından ihmal edilmiş ve sosyal dışlanma süreçlerine maruz kalmış anne ve babanın çocuklarıdır (Duyan ve diğ, 2014, s.:188-189). Çocuğun tek başına suç işleyemeyeceği, ailevi, sosyal, çevresel faktörlerin ve diğer sistemlerin çocuğun suça yönelmesine neden olduğu kabul edilmektedir. Çocuğun toplumun belirlediği kurallara tam anlamıyla riayet edememesi, sosyal uyumsuzluk olarak nitelendirilebilmektedir. Çocuğun değer görme, bağlanma, ait olma, kendini gerçekleştirme gibi duygularının, sağlıklı bio-psiko-sosyal gelişiminin ve diğer temel ihtiyaçlarının karşılanamaması çocuğun toplumsallaşma sürecine katılımında, belirlenmiş norm ve değerleri içselleştirmesinde zorlanmasına ve uyumsuzluk göstermesine sebep olabilmektedir. Bu sebeple, çocuk için "suçlu çocuk" gibi etiketleyici bir tanımlama yerine suça sürüklenen çocuk kavramsallaştırması tercih edilmektedir.

1.1.4 Suça İlişkin Kuramlar

Suç davranışı çeşitlilik gösterdiği için suçluluğa ilişkin değişik kuramlar mevcuttur. Tarihsel geçmişte hemen her toplumda suça ilişkin bir politika izlendiği görülmektedir. Profesyonellerin suç davranışını açıklayan kuramlarında da pek çok

faktörden söz edilmiştir (Martin, 2005, s.: 62). Antik çağda Yunan düşünürü Platon, ‘‘Kanunlar’’ adlı yapıtında, suçu, ruhun bir hastalığı olarak değerlendirmiş ve bunun nedenlerini; tutku, haz arama alışkanlığı ve bilgisizlik olarak görmüştür. Aristoteles ise; suçlulara karşı sert yaptırımları destelemekle birlikte suçta, yoksulluk ve devrim gibi toplumsal koşulların da etkisi olduğunu savunmaktadır. Suç sosyolojisinin kurucusu olarak da bilinen Hipokrates ise; toplumsal koşulların yanı sıra, kişilik ve suç arasındaki ilişkiyi de analiz etmiştir (Yavuzer, 2009. s.: 26).

Burt (1925), suçluluğun ruhsal bir problem olarak değerlendirilmesi gerektiğini öne sürerek, suç davranışının fiziksel bir rahatsızlık gibi belirtileri ile uğraşmaktan ziyade nedenlerinin analiz edilmesi ve tedavi planının bu doğrultuda şekillendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Suçun nedenlerini açıklayan suç kuramları dört genel kategoride ele alınabilir. Bunlar: biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve psikolojik kuramlardır.

1.1.4.1 Biyolojik Kuramlar

Biyolojik kurama göre suça eğilim, kalıtsal nitelikteki bedensel şekillere bağlıdır. Suçlu bireyler suçlu olmayanlara göre bedensel açıdan farklılık göstermektedir. Suçluluğu açıklamaya yönelik biyolojik kuramlar ve çocuk suçluluğu kuramları suçluluğun temelinde yatan sebebin suçlunun bireysel psikolojisinde görürler.

Suçluların suçlu doğduklarını ancak suçlu yapılmadıklarını varsayarlar (Martin, 2005, s.:73). Suça yatkınlıkla suçluların dış görünüşüne yönelik ilişkinin belirlenmesi ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Bu kuramlar, bireyin suçlu olma olasılıklarını belirleyen doğumla ilgili sebepleri; doğum sırasında ve sonrasında ortaya çıkan etmenler ve kişinin yapısal yönleriyle, dış görünümüyle açıklamaktadır. Bir İtalyan doktor ve suç antropologu olan Cesare Lombrozo, suçluların genellikle nasıl göründüklerini gösteren 64 sayfa dolusu resim içeren ‘‘L’homme Criminel’’ kitabını yayınlamıştır. Suçluların, genetik

olarak henüz evrim geçirmemiş bir türü temsil ettiğini ileri sürmüştür. Bu farklılığı, simetrik olmayan kafatası, büyük kulaklar, düz ya da yamuk bir burun, kalın dudaklar, kocaman çene kemikleri ve yüksek yanak kemikleri gibi fiziksel gerilik ya da anormalliklerle açıklamıştır (Canter, 2011).

Fiziksel yapının bireyin davranışlarında başlıca etken olduğunu ileri süren Lombroso, suçlu bireylerin kökleşmiş, benzer karakteristiğe sahip olduklarını ifade etmektedir. Lombroso, İtalyan cezaevinde hükümlüler üzerine yaptığı bir araştırmasında “Born Criminal, Doğuştan Suçlu” kavramını ileri sürmüştür (Yavuzer, 2009, s.: 254).

Cezaevi hekimi olan Charles Goring, üniversite öğretim üyelerini ve öğrencilerini kontrol grubu olarak kullandığı çalışmasında suç işlememiş kişilerin de suçlularda bulunan özelliklere sahip olabileceğini saptayarak Lombroso'nun görüşlerinin aksini savunmuştur. Antropolog Ernst Hooton, Amerika'daki farklı eyaletlerdeki cezaevlerinde bulunan 17.000 kişi üzerinde yaptığı ölçümler sonucunda, yapısal bakımdan daha dezavantajlı olan kişilerin çevresel koşulların yarattığı baskı nedeniyle daha da kötü oldukları ve suçluluğa yöneldiklerini belirtmektedir (Sokullu-Akıncı 2002, s.:153-154). Biyolojik kuramlar bireyin suça yönelme nedenlerinin temelinde genetik etmenleri görmektedir. Bu kuramlar, suç davranışına yönelmede etkili olan diğer karmaşık faktörlerin etkisini görmezden geldiği için suçluluğu ele almada yetersiz kalmaktadır.

1.1.4.1.1 Yapısal Kuramlar

Suçtu beden yapılarındaki farklılıklara dayandıran ve bedensel tiplerle açıklayan en bilinen kuramlar Kretchmer ve Sheldon'a aittir. Alman psikiyatrist Ernest Kretchmer, piknik, atletik, astenik ve displastik olarak 4 beden yapısından söz etmektedir. Piknik tipler: orta boylu, yuvarlak hatlı, yumuşak, geniş yüzlü, kısa ve kalın boyunlu kişileri; atletik tipler: bedenleri gelişmiş, geniş omuzlu kişileri; astenik tipler: ince yüz, boyun, beden, kollar ve bacaklara sahip kişileri; displastik tipler:

fizik anomalileri ve orantı bozukluğu olan kişileri ifade etmektedir (Sokullu-Akıncı, 2002).

Yapısal kuramların içinde en önemlisi Sheldon'un yapısal kuramıdır. Suça eğilimi bedensel yapı ile ilişkilendiren Sheldon: "Davranış yapının bir fonksiyonudur" savını ileri sürmüştür. İnsanları üç tip beden yapısına göre gruplandırmıştır. Buna göre: kısa, küçük kemikli, yumuşak tenli kimseleri endomorf; kemikli, adaleli, geniş göğüslü kişileri mezomorf ve hassas, nazik, ince, uzun, küçük yüzlü kimseleri de ektomorf olarak nitelendirmiştir. İki yüz denek üzerindeki çalışmasında suçluların daha çok mezomorfik yapıya sahip olduğunu belirtmiştir (Yavuzer, 2009. s.: 256). Agnew (1984, s.423), 'çekici değil' olarak değerlendirilen okul çocuklarının, kendi bildirimlerine göre, daha yüksek bir oranının suç işlemiş olduğunu ortaya koymuştur.

1.1.4.1.2 Genetik Kuramlar

Genetik kurama göre suç davranışı soyaçekimin bir ürünüdür. Suç davranışı ve suç davranışına neden olan özellikler anne ve babadan genler ve kalıtım yoluyla çocuğa aktarılmaktadır. Suçlu kimseler bedensel yapı bakımından suça eğilim gösterenler (atletik tipler), akıl zayıflığı, beyin anormallikleri ve genetik anormallikleri olan kimseler olarak dört grupta toplanmaktadır. Genetik kuramlarda suç davranışı aileler, ikizler ve kromozomlar üzerinde yapılan araştırmalarla suç görünümleri açıklanmaya çalışılmıştır (Akt: Sokullu, 2002, s.: 134).

Genetik faktörlerin etkisi yadsınamazsa da aile içindeki psikolojik, kültürel ve sosyal dinamikler, suç davranışını açıklamada daha belirleyici görünmektedir. Farrington'un 397 aileyle yaptığı hüküm giymiş ve hakkında dava açılmış bireylerin ailesinde de sabıkalı bireyler bulunmaktaydı. Suç davranışının kalıtımsal olarak aktarılmasının mümkün olmadığı ancak suç işleme ile ilgili olarak zeka, dürtüsellik, saldırganlık gibi özelliklerin aktarılmasının söz konusu olabileceğini belirtmiştir (Ögel, 2014).

1.1.4.2 Psikolojik Kuramlar

1.1.4.2.1 Psikoanalitik Kuram

Psikoanalitik kuramcılardan Freud, Adler, Jung ve Rank hem çocuk suçluluğu hem de yetişkin suçluluğuna değinmişlerdir. Psikoanalitik kurama göre suç, önlenmiş ve bastırılmış eğilimlerin dışavurumudur. Bireyin suça yönelmesi tatmin edilmemiş olan arzuların ve bilinçaltındaki çatışmaların uyumsuz şekilde açığa çıkması ile oluşmaktadır.

Freud kriminal davranışın oluşmasında bilinçdışı motivasyonların önemli rol oynadığını şu örnekle açıklamaktadır: hırsızlık yapan bir çocuk yiyecek ve para çalarken aslında sadece fiziksel gereksinimleri için değil sevgi eksikliğini gidermek için bu yola başvurmuş olabilir (Yavuzer, 2009).

Bu teorinin başlıca savunucusu olan Freud, suçu nevrozlar gibi açıklamaktadır: suçluda oedipal dönemden kaynaklanan ve bilinçaltına itilen suçluluk ve günahkârlık duygularını bastırmaya yönelik ceza görme isteği ortaya çıkmaktadır. Suçlu bu duygulardan kurtulabilmek adına cezalandırılmak ister ve bunun için suç işler. Aslında suçluluk duygusu suçtan önce vardır ve onu suça yönelten şey de bu duygudur. Birey bilinçaltındaki suçluluk duygusunun fiili olarak suça dönüşmesiyle rahatlamaktadır (Akt: Sokullu,2002, s.:42).

Psikoanalitik görüşe göre suç, ego ve süper ego gelişiminde yaşanan yetersizlik nedeniyle id'in isteklerinin denetim altına alınamamasından kaynaklanmaktadır. İd'in isteklerinin kontrol altına alınamaması ya da süper egonun id'i sürekli bastırması sonucu bireyde psikolojik davranış bozukluklarına yol açmaktadır. İnsan kişiliğini oluşturan bu üç unsurun dengesizce kontrolü ya da kontrolsüzlüğü bireyin suçluluğu da içeren antisosyal davranışlarda bulunmasına yol açabilmektedir (Demirbaş, 2002). Freud, çocukları id'in hâkimiyeti altındaki en iyi örnekler olarak nitelendirmektedir. Ego' da bencillik baskılanırken, başkalarının da iyiliği göz

önünde tutulmaya başlar. Süper ego ise, egonun seçimlerini dengeleyerek, kişinin doğru ve yanlış tanımına uygun olarak etiketler (Martin, 2005, s.:79).

İçli (2007)' ye göre, bazı psikologlar suç davranışını açıklamada ilk çocukluk deneyimlerini odak almaktadır. Davranışçılar ise, sosyal öğrenme ve davranışların etiketlenmesinin suç davranışına yol açtığını savunurlar. Psikologlar, insan davranışlarını bazı zihinsel süreçlerin bir fonksiyonu olarak gördükleri için suç ile ilgili olan davranışların bazı kişilik bozukluklarıyla ilişkili olduğunu kabul etmektedirler.

1.1.4.2.2 Bilişsel Gelişim Kuramları

Bilişsel gelişim kuramlarının en önemlileri Piaget'in "Ahlak Gelişimi Kuramı" ve Piaget'in bu kuramı birkaç adım ileri götüren Lawrence Kohlberg'in "Altı Ahlak Evresi" kuramıdır (Gander ve Gardiner, 1993, s.:261). Piaget'in Ahlak Gelişim Evreleri İkiye Ayrılır: *Ahlaki Gerçekçilik (Baskı Ahlakı Evresi / Görev Ahlakı)*: Bu evre (2-7), (7-8) yaş arasını kapsar çocuk bu evrede ahlak kurallarını kesin olarak yapılması gereken kurallar olarak görür. Aslında çocuk yaptığı bir davranışı neden yaptığını ya da yapmaması söylenen davranışları neden yapmayacağını farkında değildir. Çocuk kurala itaat eder, yetişkine zorunlu olarak saygı duyar. *Özerk Ahlak (Karşılıklı Ahlak /Hayır Ahlakı)*: Çocuk uygun bir şekilde eğitildiği zaman 7-12 (11-12) yaşları arasında bu ahlak anlayışını gündelik davranış kalıplarında uygulamaya geçer. kuralları kavramaya onları içselleştirmeye başlar, ben merkezci bakıştan kurtulup karşısındakinin bakış açısını da eylemlerinde göz önünde bulundurmaya başlamaktadır (Gander ve Gardiner, 1993, s.:262).

1.1.4.2.3 Ahlaki Gelişim Kuramı

Kohlberg, Piaget'in çalışmalarını biraz daha geliştirerek ahlak evrelerini: 1. düzey gelenek öncesi (Ön Ahlak Dönemi): 2. düzey geleneksel ve 3. düzey gelenek ötesi (Otonomi-özerklik dönemi) olmak üzere üç düzey ve altı evre olmak üzere

genişletmiştir. Gelenek öncesi, geleneksel ve gelenek sonrası düzey ve bu düzeylerin her birinde iki evre vardır. Ergenlerin ve yetişkin suçluların birçoğu geleneksel düzeydedir. Gelenek öncesi düzeyde çocuk için iyi ve kötü yetişkin bireylerin ölçütlerine bağlıdır ve geliştirilmiş bir doğru-yanlış olgusu bulunmamaktadır. Geleneksel düzeyde başkalarının standartlarını benimsemeye başlayan birey toplumsal düzenin beklentilerine uymaya başlamaktadır. Gelenek sonrası dönemde ise, toplumsal kuralları ve değerleri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmekte ve son düzeyde otoriteden bağımsız olarak kendi seçtiği ahlaki ilkeleri benimseyip ve uygulamaktadır (Gander ve Gardiner, 2007, s:289-290).

Piaget ve Kohlberg'in ahlak gelişimiyle ilgili çalışmalarından anlaşılacağı gibi suç işlemiş çocuklar suç işlememiş çocuklara göre daha alt düzeyde ahlaki gelişim evrelerinde bulunmaktadır (Bal, 2010). Çeliköz ve arkadaşları (2008), suç işleyen ve işlemeyen çocukların ahlaki yargılarını incelendiği bir araştırmada, suç işleyen çocukların işlemeyenlere göre daha içtepisel düşündüklerini ve alt düzeyde ahlaki yargılarda bulduklarını savunmuştur.

1.1.4.3 Sosyolojik Kuramlar

Suç u açıklamak için geliştirilen kuramlar arasında en kapsamlı bakış açısını sunan sosyolojik kuramlardır. Her bir kuram suçun nedenlerini farklı bir bakış açısıyla ve bütünlük bir çerçevede değerlendirmektedir (Ümit, 2007).

Suç ve suçluluğu açıklayan sosyolojik teorilerin temelinde birkaç faktör rol oynamaktadır. Bunlar: sosyo-ekonomik durumlar ve baskılar bireyi ve kolektif davranışı şekillendirir; eşitsizlik ve yoksunluk, suç ve suçluluğa yol açmaktadır; alt kültürün normları toplumun genel normlarıyla zıtlık göstermektedir; alt kültürde meydana gelen gerilim, toplumun geniş bir kesimi ile çatışmasına neden olmaktadır; suçluluk, düşük sınıf koşullarıyla (yoksulluk, düşük eğitim seviyesi, yetersiz barınma koşulları, aile işlevselliğindeki bozukluk) ile açıklanabilmektedir (Martin, 2005, s.:82). Sosyolojik kuramlar iki alt başlıkta incelenebilir. Bunlar, yapısal kuram ve alt

kültür kuramlarıdır. Yapısal kuramlar: aykırı fırsatlar kuramı, tepki kuramı ve çatışma kuramıdır.

1.1.4.3.1 Yapısal Kuramlar

1.1.4.3.1.1 Aykırı Fırsatlar Kuramı

Yasal fırsatlara ulaşabilmek için çok sayıda engel bulunmaktadır, mesela alt sınıfların amaçlarına ulaşabilmeleri, üst sınıflara doğru hareket edebilmeleri için kültür farklılıkları, ekonomik terslikler, kaynakların sınırlı olması gibi engeller vardır. Cloward ve Ohlin'in aykırı fırsatlar teorisi, özellikle çocuk suçluluğunu açıklamak için kullanılmıştır. Cloward ve Ohlin suç davranışını, bireylerin toplumsal olarak kabul edilen amaçlara ulaşma çabalarının toplumda eşit dağılmamasının bir sonucu olarak açıklamıştır (İçli, 2007).

Suçun olmadığı bir toplumun mümkün olamayacağı görüşünü savunan Fransız sosyolog Durkheim, ahlaki sorumlulukların, sosyal kuralların ve standartların yokluğunu "anomi" kavramı ile açıklamış ve anominin kuralsızlık, sosyal normlardan sapma ve suç davranışına yol açacağını belirtmiştir.

Merton tarafından geliştirilen anomi kuramına göre, toplumun üyeleri yine toplum tarafından belirlenen zenginlik, statü gibi başarı göstergelerine ulaşmada eşit imkâna sahip olmadığı için suç davranışı ortaya çıkmaktadır (Demirbaş, 2002). Kuram daha çok düşük gelir sınıfındaki çocuk ve gençlerin eğitim fırsatlarına erişemedikleri için suça yöneldiğini savunan genelleyici bir bakış açısı sunmakta ve ayrıca orta ve yüksek gelir sınıfındaki çocuk ve gençlerin suç davranışına yönelme nedenlerini açıklamakta yetersiz kaldığı için eleştirilmektedir.

1.1.4.3.1. 1 Tepki Kuramı

Bu teori "Suçlu Çocuklar" (Delinquent Boys) adlı kitabında Albert Cohen tarafından ortaya atılmıştır. Cohen'e göre suç, sosyal sınıf farklarından ve bunun sosyal statüye

olan etkilerinden ortaya çıkmıştır. Cohen, düşük sosyo- ekonomik sınıf gençler arasında kötü huyluluk, karşıtlık gibi özelliklere sık rastlanıldığını ileri sürmüştür (Akt: Sokullu, 2002). Düşük gelir sınıfındaki çocukların ve gençlerin orta sınıfın değer ve standartlarını kabul etmeleri ve orta sınıfın belirlediği çerçevede hareket etmeleri beklenmektedir. Fakat düşük sosyo- ekonomik düzey başta olmak üzere pek çok dezavantajlı durumun çocuğun ve gencin toplumsallaşma sürecini negatif yönde etkilemektedir. Bu durumda çocuklar ve gençler egemen sistemin değerlerini, normlarını reddetmekte, statü oluşturma gibi gereksinimlerine çete örgütlenmeleriyle çözüm aramaktadır. Fakat düşük gelir sınıfına dâhil tüm gençlerin suç işlediği iddia edilemez (Yavuzer, 2009, s.:290).

1.1.4.3.1. 1 Çatışma Kuramı

George Vold, suçun sosyal çatışmanın bir ürünü, politik ve sosyal eşitsizliğin bir yansıması olduğunu ileri süren ilk kriminologdur. Vold'a göre toplum gruplardan oluşmaktadır. Bu grupların çıkarları ve amaçları birbiri ile çatışır, yarışır veya aynı doğrultuda olursa gruplar arasında uyumsuzluk başlar (Akt: Sokullu, 2002). Uyuşmazlık modeline göre yapılanmış bir toplumda dört özellik bulunmaktadır:

- Her toplum her zaman değişikliğe maruzdur. Sosyal değişim kaçınılmazdır.
- Her toplumda sosyal çatışma bulunmaktadır. Bu kaçınılmazdır.
- Her toplumun her kesimi bu değişime katkıda bulunur.
- Her toplum bazı üyelerinin diğerlerini sınırlaması ilkesi üzerine kurulmuştur.

Çatışma teorisyenlerine göre, suçluluk kapitalist toplumun yarattığı koşullara bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Kapitalizm tarafından toplumdan itilmiş olan çocuklar ve gençler, kimsenin çalışmak istemediği düşük ücretli işlere yerleştirilmektedir. Bu durum suçluluğu yaratan bir etken olmaktadır (Akt: Kaner, 1992).

1.1.4.4 Alt Kültür Kuramları

Alt kültür, baskın kültür içerisinde kendi normlarına, değerlerine ve inanç sistemine sahip bir alt alan olarak tanımlanmaktadır. Alt Kültür Kuramı, Amerika Birleşik Devletleri'nde kentleşmenin en yoğun olduğu ve şehir yaşamının giderek kötüleştiği 1950'lerde, çocuk suçluluğunun alt sınıfın bir problemi olarak algılanması sonucu gelişmeye başlamıştır (Akt: Kamer, 2013).

Alt kültür kuramları genellikle çocuk ve genç çeteler arasındaki sapma ve suçlu davranışları üzerine odaklanmış kuramlardır. Bu kuramlar suçlu davranışın sınıf farklılıkları, ebeveynlerin durumları ve okul performansının düşüklüğü gibi faktörlerden kaynaklandığını öngörmektedir. Cohen'e göre, alt sınıfa mensup ebeveynlerin, çocuklarını orta sınıfa girecek şekilde sosyalize edememeleri ve okul sisteminin orta-üst sınıfın değerleri çerçevesinde oluşturulamaması onların çete oluşumları ve benzeri karşıt bir yapılanma içine girmelerinde etkili olmaktadır. Bir ailenin sahip olduğu sosyal konumu, onların çocuklarının yaşam boyunca karşı karşıya gelecekleri temel sorunların kaynağını oluşturmaktadır. Alt-kültür kuramlarının temel özelliklerinden biri, suç olgusunu grup ve çete ortamlarında döllenmiş veya ortaya çıkan bir davranış tarzı olarak ele almış olmalarıdır. Bu nedenle alt-kültür kuramları suçluluğun; gruplar, çeteler, akranlar ve onları çevreleyen yaşamlardan güçlü bir şekilde etkilendiğini varsaymaktadır. Cohen'e göre suçlu çocuğun davranışları kendi alt kültürünün değerlerine göre doğru, genel kültürün değerlerine göre yanlıştır (Akt: Kızmaz, 2005). Alt kültürel grup içerisindeki birey, ait olduğu grubun rollerini ve değerler sistemini güçlü bir şekilde benimseyerek içinde yaşadığı toplumun kültür ve değerler sistemini yadsıma eğilimi gösterebilmektedir.

1.1.4.4.1 Damgalama Kuramı

Kuram, klasik ceza adalet sisteminin suç işleyen bireyi suçlu etiketi ile ele almasının bireyin içinde yer aldığı toplumdaki ayrışmasına ve bu durumun bireyin tekrar suç

yönelmesine neden olacağı görüşünü savunmaktadır. ‘‘Sosyal Patoloji’’ adlı eserinde Lemert tarafından damgalama süreci sapma kavramıyla formüle edilmiş, ilk sapma ile birlikte ikinci sapmaya doğru giden bir süreç olarak ifade edilmiştir. Çocuk basit bir sapma davranışı sergilediğinde sonunda basit bir toplumsal yaptırımla karşılaşır. Çocuk bu ilk sapma eylemlerini sürdürür ve yine sonucunda resmi olmayan bir yaptırımla karşılaşır. Yaptırımlar nedeniyle kin ve düşmanlık duyguları geliştirir ve yeni bir sapma davranışına yönelir. Bu nedenle resmi yaptırımlarla karşılaşır ve suçlu olarak damgalanır. Cezalandırılma ve damgalanmaya tepki olarak sapma davranışı pekişerek güçlenir, çocuk suçlu kimliğini benimseyerek ve kendisi gibi suçlu olarak etiketlenen akranlarının arasına katılır (Akt: Ümit, 2007). Suçluluk damgası çocuğun tüm kişiliğini etkilemekte ve onun bu damgayı benimseyerek ya da yeniden suça yönelmesi için uygun psikolojik ortamı hazırlamaktadır (Yavuzer, 2009, s.:290).

1.1.4.5 Suça ilişkin Toplumsal Açıklamalar

Suç ve suçluluğu açıklayan pek çok kuram vardır. Kuramların fazlalığı suç olgusunun ve suç ile ilgili değişkenlerin karmaşıklığından kaynaklanmaktadır (Kızmaz, 2005, s.:150). Suça yönelen bir çocuğun neden suça yöneldiğine ilişkin bir değerlendirme için, çocuğun sosyo-ekonomik düzeyinin, içinde bulunduğu kültürel yapının, suçlu akran grubuyla ilişkisinin, alkol ve uyuşturucu madde kullanımının, kültürel ve toplumsal denetim mekanizmalarının yetersizliğinin ve sosyal izolasyon gibi faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Tüm bu değişkenlerin dışında yaş, cinsiyet, karakter gibi bireysel özelliklerin göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır.

1.1.4.5.1 Öğrenme Kuramları

Suç davranışı edimsel, araçsal ve toplumsal öğrenme biçimleriyle öğrenilebilir. Skinner’a göre edimsel koşullanma ile suç davranışının sonrasında gelen ödül ya da ceza pekiştiricileri nedeniyle öğrenildiğini ve güçlendiğini ileri sürmektedir. Toplumsal öğrenme kuramı suç davranışını öğrenmede ‘‘iç’’ süreçlerin rolü üzerinde

durur ve başka insanların davranışlarının gözlenmesi yoluyla bilişsel düzeyde öğrenmenin gerçekleşebileceğine dikkat çeker (Canter, 2011, s.: 82).

1.1.4.5.2 Ayırıcı Birleşmeler Kuramı

1939'da Sutherland tarafından geliştirilen kuramın temelinde öğrenme olgusu yatmaktadır. Kuramın temel ilkelerinde suç davranışının öğrenildiği; suçluluğun karşılıklı ilişki sürecinde diğer insanlarla birlikte olma sonucu öğrenildiği; öğrenmenin yakın gruplar içinde gerçekleştiği vurgulanmaktadır. Sutherland, suçluluğun ilk çocukluk dönemlerinde geliştiğini ve yaşam deneyimleri ile geliştiğini ileri sürmektedir. Suçun kültürel bir etkileşimin sonucu olduğunu savunan Sutherland, suçlu davranış normlarının da çocukluk döneminde geliştiğini ifade etmektedir (Ümit, 2007). Birey toplum ilişkisinde bireyin eğilimlerinin onun geçmiş yaşamının bir ürünü olduğunu, çocuğun suç tanımlarını ailesinden öğrendiğini ileri sürmektedir (Yavuzer, 2009).

1.1.4.5.3 Anomi Kuramı

Kuramın savunucusu Durkheim'e göre artan iş bölümü toplumsal dayanışmanın azalması bireyler ve sosyal sınıflar arasında çatışmaya neden olmaktadır. Sosyal sistemi düzenleyen kuralların yıkılması "Anomi" olarak nitelenmiştir. Cohen, genç bireylerin suça yönelmesinin ile ilgili çalışmasında sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü üzerinde durmuştur.

Sosyo-ekonomik düzeyi ne olursa olsun gençlerin hepsi temel standartlara göre değerlendirilmekte ve kurallara uymaları beklenmektedir. Sosyalleşme sürecine katılımda eşit şartlara sahip olamamaları genç bireyleri egemen değerler sistemini reddetmeye ve düzene karşı tavır almalarına neden olmuştur (Yavuzer, 2009). Anomi kuramı, toplumsal koşullar ve kişisel fırsatlar arasındaki uyumsuzluğa ve kaynaklara ulaşmada dezavantajlı durumda olan kesimlerin yasadışı aktivitelere motive olduğuna vurgu yapmaktadır (Shoemaker, 2010).

1.1.5 Çocuk Ceza Adalet Sistemi ve Çocuk/Genç Suçluluğu İle İlgili Yasal Çerçeve

Çocuk haklarındaki gelişmelere paralel olarak 20'inci yüzyılın ilk yarısından itibaren çocuk suçluluğu ile ilgili çalışmalar artmaya başlamıştır. Bu noktada; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1898 tarihinde kabul edilen "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi" çocuk haklarının korunması bakımından dönüm noktası olmuştur. Yine bu kapsamda; "Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimine İlişkin Minimum Standart Kuralları (Pekin Kuralları-1985), Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Çocukların Korunması Hakkında Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları-1990, Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi Hakkında Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri-1990) başta olmak üzere çok sayıda uluslararası sözleşme hazırlanmıştır. Ulusal alanda ülkeler, suça sürüklenen çocuklar ile ilgili soruşturma, yargılama ve infaz usullerini düzenleyen özel kanunlar çıkarmışlardır. Bu belgelerin hazırlanmasında temel amaç, çocukların yetişkinlerden ayrı bir sistem içinde rehabilitasyon süreçlerinin sürdürülerek, yüksek yararlarının gözetilmesi, korunması ve yeniden suça yönelmemesi için bütün tedbirlerin alınmasıdır (Kamer, 2013, s.: 236).

Çocuk ceza adalet sisteminin anayasal çerçevesinde üç temel yasa yer almaktadır. Bunlar: Çocuk Koruma Kanunu, Ceza Mahkemeleri Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'dur. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda, suça sürüklenen çocukların korunmasına, alınacak tedbir ve güvenlik önlemlerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir (Madde1,2).

Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, suça sürüklenen çocuklar için özel yasa, usul ve kurumların oluşturulmasını; özel bir çocuk adalet sistemini; ceza ehliyeti yaş alt sınırının belirlenmesini; yargılama yoluna alternatif tedbirlerin alınmasını şart koşmaktadır. Türk hukuk sisteminde ceza ehliyeti yaş küçüklüğüne ilişkin TCK 31. maddesinde şöyle düzenlenmiştir: fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbiri uygulanabilir.

On iki yaş sınırını cezai sorumluluğun belirleyicisi olarak düzenleyen madde:

Kişinin gelişim dönemine uygun olarak toplumun değer yargılarını anlamlandırma ve içselleştirmesi; gelişim süreci içinde toplumdaki hangi davranış kurallarının kabul edildiğine ilişkin ölçütleri algılama ve buna uygun olarak hareketlerini yönlendirebilme yeteneğinin gelişmesi; fiili işlediği sırada henüz on iki yaşını bitirmemiş olmasının kusurluluğu ortadan kaldıran bir neden olarak kabul edilmesi, şeklinde gerekçelendirilmiştir. Ceza adalet sistemindeki işlemlerin yapılmasının çocukların psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyeceği ve bu çocuklarla ilgili sadece koruyucu-egitici nitelikteki güvenlik tedbirlerine başvurulabileceği belirtilmiştir (<http://ceza-bb.adalet.gov.tr>, 20.03.2014).

12-15 yaş arasındaki çocukların ceza sorumluluğunu TCK 31. maddesinin ikinci fıkrasında: *Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz''* şeklinde ifade edilmektedir.

Adalet Bakanlığı resmi sitesinde belirtildiği üzere, 12-15 yaş arasındaki çocukların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamama ve davranışlarını yeterince kontrol edememe durumlarında ceza sorumluluğuna sahip olmadıkları fakat davranışlarını yönlendirebilme becerisinin belirlenmesi durumunda ceza sorumluluklarının olduğu kabul edilmiştir (<http://ceza-bb.adalet.gov.tr>, 20.03.2014).

TCK 31. Maddesinin 3. Fıkrasında: Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz.

Çocuk adalet sistemi; yetişkin adalet sisteminden farklı olarak ceza adaletini ve koruma alanlarını birlikte ve bütüncül bir yaklaşımla ele almayı gerektirmektedir. Çocuk ceza adalet sistemine ilişkin tüm ulusal ve uluslar arası mevzuat; çocuğun yüksek yararı ilkesi ve korunma gereksinimi nedeniyle; çocuğa özgü düzenlemelerin daha farklı olmasını gerektirmektedir. Çocuk ceza adalet sistemi, genel ceza adalet sisteminden farklı olarak suç davranışını değil suça yönelen çocuğu odak alır. Çocuğu tek başına suç işleyen değil içinde bulunduğu olumsuz çevresel faktörler nedeniyle ‘suça itilen’ olarak değerlendirir. Duyan’ a (2011) göre çocuğun yüksek yararı basit bir kavram olsa da gerçekleştirilmesi toplumların onu algılama biçimine ve çocuklara nasıl muamele edildiğine göre radikal değişiklikler göstermektedir.

Çocuğun yüksek yararı odağında adli alanda yürütülen tüm uygulamaların çocuğun gelişim dönemine uygun şekilde geliştirilmesi, çocuğun adalet mekanizmasının örseleyici tüm süreçlerinden en az zararla çıkması amaçlanmaktadır. Bu amaçlara erişebilmek sosyal hizmet, psikoloji, eğitim bilimleri, adli bilimler ve tıp alanı gibi pek çok disiplinin bütüncül ve sistematik çalışmasıyla gerçekleştirilebilir. Çocuk Hakları Sözleşmesinde çocuk adalet sisteminin her aşamasında ve tüm düzeylerde uygulanabilecek bazı temel ilkeler öngörülmüştür ki bu ilkeler kapsayıcı (şemsiye) ilkeler olarak adlandırılır (Sevük, 1998).

Bu ilkeler; çocuk suçluluğuna yönelik mevzuatın 18 yaşın altındaki herkese uygulanması, ayrımcılık yapmama (ÇHS m.2), çocuk suçluluğuna ilişkin her politika ve faaliyette çocuğun üstün yararının gözetilmesi (ÇHS m.3), çocukların özgürlüklerinin kısıtlanmasının son çare olması, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması (ÇHS m.37-b),

çocuklara yapılan muamelede çocuğun toplumla yeniden bütünleşmesine olanak sağlayacak ve onun toplumdaki yapıcı rolünü güçlendirecek şekilde hareket edilmesidir (ÇHS m.40).

Pekin kurallarında, aile başta olmak üzere, akran grupları, okullar ve toplumdaki çeşitli örgütlerin katılımıyla çocukların ve gençlerin sosyalleşme ve toplumla bütünleşme süreçlerinin kolaylaştırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bir diğer yönlendirici ilke olan Riyad temel ilkelerinde, suçun önlenmesinin çocuk suçluluğunun önlenmesine bağlı olduğu, çocukların ve gençlerin yasalara uygun şekilde, yararlı faaliyetlerde bulunabileceği, suçtan uzaklaşarak daha insancıl bir yaşam için uğraşlar edinebileceği ifade edilmektedir. Riyad ilkelerinde çocukların ve gençlerin toplumsallaşma ve bütünleştirme sürecinin eşit partnerleri olarak görülmeleri zorunluluğundan bahsedilmektedir (Gemalmaz, 2005, s.:75). Çocuk ceza adalet sisteminde çocuğun yüksek yararını gözetilen ilkeler yer almakla birlikte, çocuğun suça yönelmesine neden olan risklerin tespitini ve engellenmesini hedef alan koruyucu ve önleyici müdahalelerin yetersizliği söz konusudur.

Acar (2004), hüküm giymiş çocukların suç davranışına yönelme öncesindeki süreçte koruyucu-önleyici müdahalelerden yararlanamadığı müdahalelerin daha çok suç eylemi gerçekleşikten sonra ve ‘‘cezalandırıcı’’ bir anlayışla sunulduğunu belirtmiştir. Farrington (2002), çocuk ve genç ceza adalet sistemi içerisine dahil olduktan sonra uygulamaların harekete geçirildiğine; suç henüz oluşmadan aileler, okullar, akran grupları ve yakın sosyal çevrenin de dahil olduğu, çocuğun/gencin sosyal, bilişsel ve duygusal olarak desteklenmesi esasına dayanan gelişimsel suç önleme programların gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Her ne kadar çocuğun yetiştikten farklı olarak değerlendirilmesi gerektiği söylemi vurgulansa da çocuk yargılamasının klasik ceza adalet sisteminin ‘‘indirimler üzerine kurulu bir alt birimi’’ olarak yürütüldüğü görülmektedir. Bu mekanizmadan bağımsız, kendi içinde çocuklara özgü uygulamaları olan bir çocuk ceza adalet sisteminin geliştirilmesi ve suça sürüklenen çocuklara yönelik tedbir

kararlarının sistemli bir şekilde yürütüleceği hukuksal alt yapının netleştirilmesi gerekmektedir (Tekin, 2012).

Aydın (2013), çocuk adalet sisteminde asgari olarak bulunması gereken unsurların, uzmanların varlığı, hızlı ve etkin bir yargılama, çocuğa özgü karar mekanizmalarının varlığı, yargılamanın tüm aşamalarının çocuğa özgü olması, çocuğun durumunun karar sonrasında da takibi olduğunu belirtmiştir.

1.1.5.1 Çocuklar Hakkında Uygulanabilecek Tedbirler

Ceza sorumluluğu olan çocuklar hakkındaki tedbirler ve cezalar: çocuğun, koruma, tedavi ve eğitim noksanlığını giderici tedbirler, disiplin tedbirleri (tekdir, çocuğun yükümlere tabi kılınması, kamu hizmeti) ve cezalar (para cezası, çocuklara özgü hapis cezası) olarak sıralanabilir.

Türk Ceza Kanunu'nun 50. maddesinde belirtilen yaptırımlarda:

(1) Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre;

a) Adli para cezasına,

b) Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesine,

c) En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye,

d) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya,

e) Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmaya,

f) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya çevrilebilir.

(3) Daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla, mahkûm olunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile fiili işlediği tarihte on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, birinci fıkrada yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilir.

Türk Ceza Kanunu' nun 51. maddesine göre;

(1) İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır. Ancak, erteleme kararının verilebilmesi için kişinin;

c) On sekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine, mahkemece karar verilebilir.

Fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış olan kişilere tekerrür hükümleri uygulanamaz (madde 58).

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma: Çalışmanın amacını anlayabilecek kapasiteye sahip olması koşuluyla, mahkeme çocuğun hapis cezasına alternatif olarak kamu yararına bir hizmeti ücretsiz olarak yerine getirmesine karar verebilir. Hizmet kişilik özelliklerine bağlı olarak ve yedi günden az olmamak koşuluyla belirlenmektedir (TCK, m.109).

Türk Ceza Kanunu 2001 tasarısında, suçun ve kusurun ağırlığı veya çocuktaki tehlikeli eğilimleri giderme yönünden yetersiz kalacağına anlaşıldığı hallerde hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilebileceği belirtilmektedir. Hafif hapis cezalarında, çocuklara ve küçüklere özel infaz kurumlarında ve eğitici amaçla verilir. Suçun ağır müebbet hapis cezasını gerektirmesi durumunda dokuz yıldan on iki yıla; müebbet hapis cezası durumunda yedi yıldan dokuz yıla kadar hapis cezasına hükmedilir. Her fiil için çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezası altı yıldan fazla olamaz (TCK, m.112).

Çocuğun işlediği suçun cezasının üst sınırının üç yılı aşmadığı durumlarda, suça eğiliminin giderilmesi ve topluma uyumlu bir hayata hazırlanması için yetiştirilmesi için ceza yerine bir ya da birden fazla tedbirle ilgili hükümler uygulanabilir. Çocuk suç işlemesinden önceki iki yıl içinde herhangi bir hapis cezasına mahkûm edilmemişse, çocuğun üç yıldan daha az hapis cezasına ya da para cezasına mahkûm edilebilir. Denetim yoluyla toplum içinde uyumlu bir hayat sürebileceğine ilişkin bir kanaat gelişirse, cezanın ertelenmesine karar verilebilir. Çocuk mahkemesi çocuğu denetim süresi içinde çeşitli yükümlülöklere tabi kılabilir ve bu yükümler değıştirilebilir ya da kaldırılabilir. Hakkında çocuk ve küçöklere özgü hapis cezasının en az iki ayını çekmiş ve başka suç işlemeyeceğine hüküm getirilmiş olan çocuklar hakkında koşullu salıverilme hükmü verilebilir. Hakkında denetim kararı verilmiş olan çocuk için mahkeme tarafından bir meslek elemanı görevlendirilir. Denetim görevlisi, çocuğun yasal temsilcileri ve eğitiminden sorumlu kişilerle uyum sağlayarak yükümlerini yerine getirme konusunda yardımcı olur. Çocuğun denetim süreci ve gelişimi hakkında belirli aralıklarla mahkemeye rapor verir (Yenisey, 2005, s.:30-31).

1.2 Türkiye’de ve Yurtdışında Çocuk/Genç Suçluluğu ve Denetimli Serbestlik / Tedavi ve Denetimli Serbestlik Alanındaki Araştırmalar

Çocuk ve genç suçluluğuna ilişkin yerli ve yabancı literatürdeki çalışmalara bakıldığında çocuk suçluluğu ve denetimli serbestlik ile ilgili literatürde önemli çalışmaların yer aldığı görölmektedir.

Glueck’ler (1968), 500 suça sürüklenmiş ve 500 suça sürüklenmemiş olan çocuğu karşılaştırdıkları bir çalışmada suça sürüklenen çocukların %49,8’inin suça sürüklenmemiş çocuklarınsa %28,8’inin parçalanmış ailelere mensup olduğu, ayrıca, suça sürüklenen çocukların %60,4’ünün, suça sürüklenmemiş çocukların ise %34,2’sinin ayrılık, boşanma, ölüm, bir ebeveynin uzun süreli yokluğu gibi nedenlerden dolayı ailelerinin parçalanmış olduğu tespit edilmiştir. Yine Glueck’ler 2000 suçlunun % 95’inin ailesinin çocuklarına verdiği disiplinin dengesiz biçimde, sert ya da yumuşak olduğunu saptamışlardır (akt: Uluğtekin, 1991).

Çocuk/genç suçluluğuna etki eden sosyo- ekonomik ve toplumsal faktörlerini inceleyen tez çalışmalarına bakıldığında suça sürüklenen çocuk/gençlerin büyük çoğunun göç deneyiminin olduğu, suça sürüklenme sürecinde bir işte çalıştığı, 3 ve daha fazla kardeşinin olduğu, aile işlevselliğinin yitimi, parçalanmış aile, ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşüklüğü, düşük sosyo-ekonomik ve kültürel durum, özellikle suç aktivitesinin olduğu semtlerde kalma ve eğitim alanından dışlanma, çok boyutlu dışlanma ve istismar; aile üyelerinin suç geçmişi, ebeveynlerin madde kullanımı, yanlış ebeveyn disiplin tarzları gibi bulgular elde edilmiştir (Bal, 2010; Erdoğan, 2010; Gökçearsan-Cifçi, 2008; Kunt, 2003; Turan, 2012).

Çocuk suçluluğu ile mücadelede, istatistik ve ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla anket çalışmaları yapılmıştır. Ülkemizde, bu konuda yapılan ilk anket çalışması, 1931 yılında ceza evlerindeki 732 suçlu çocuk üzerinde, çocuk ruh hastalıkları uzmanı Hilmi A. Malik tarafından, Adalet Bakanlığı'nın desteği ile gerçekleştirilmiş; "Türkiye'de Çocuk Suçluluğu" adıyla yayınlanmıştır (Kunter, 1951, s.:99). Suçluluğa yönelik mücadelede, çocuklara öncelik verilmesi gerektiğine ilişkin anlayış sosyal politika tarihi ile de uyum göstermektedir. 18.yüzyıl sonları ile 19. yüzyılda alınan sosyal politika önlemlerinin, kadınlardan ve yetişkin erkeklerden daha çok çocuklara yönelik çıkarılmış olması bunun önemli göstergelerindedir (Fişek ve diğ, 2008).

Türkiye'de ve yurtdışında denetimli serbestlik sistemine ilişkin literatür incelendiğinde; denetimli serbestlik süreci, uygulamaları ve programlarının; denetimli serbestlik sürecini etkileyen dinamiklerin ve sosyal ilişki ağlarının değerlendirildiği çalışmalar görmek mümkündür.

Gandur (2010), akran ilişkilerindeki sadakat, arkadaş çevresinde sabıkalı birinin oluşu, ailede uyuşturucu madde kullanımı ve aile içinde fiziksel şiddet görme değişkenlerinin suça yönelen ve tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan ergenlerin risk alma davranışlarının anlamlı yordayıcıları olduğunu belirtmiştir.

Hepburn ve Griffin (2004), denetimli serbestlik sürecinde sosyal bağların etkisini inceledikleri araştırmalarında iş sahibi olma durumları ve aile ve

arkadaşlarıyla olan sosyal ilişkilerinin kalitesi değişkenlerinin denetimli serbestliğin başarılı olmasında ve çocuğun/gencin denetimli serbestlik sürecine uyumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Diana (1960), 540 denetimli serbestlik dosyası üzerinde yaptığı analiz çalışmasında denetimli serbestlik personeli ile daha çok görüşen ve daha sık ilişki kuran bireylerin daha az görüşen bireylere göre daha çok suça eğiliminin azaldığı ve sürece uyum sağladığı bulgusuna ulaşmıştır.

1.3 Çocukların/Gençlerin Suça Yönelmesine Neden Olan Risk Faktörleri

Çocukların suçla ilişkilenebildiği nedenler bireysel nedenler ve çevresel nedenler olmak üzere iki ana başlıkta toplanabilir. Hamilelik sürecinde, doğum sırasında ve sonrasında yaşanan olumsuzluklar, annenin ilaç ve madde kullanımı, çeşitli psikolojik rahatsızlıklar ile çocuğun mizacı ve zeka seviyesinin düşük oluşu gibi etkenler çocuğun suç davranışına yönelmesinde kişisel sebepler olarak değerlendirilebilir (Baltacı, 2011). Brofenbrenner'in (1986) sosyal ekolojik modeline göre, çocukluk ve ergenlik döneminde suçluluk olgusu sadece onların kişisel özellikleri ve karakterleri ile değerlendirilemez aynı zamanda mikro, mezo, makro sistemlerin, ekosistemin ve çocuğun ve gencin diğer sistemlerle ilişkilerinin de hesaba katılmasını gerektirmektedir.

Çocukları ve gençleri suça iten psiko-sosyal kökenli risk faktörleriyle ilgili literatür incelendiğinde oldukça farklı dinamiklerin yer aldığı görülmektedir. Bunlar: evde ya da toplum içinde şiddetle karşı karşıya gelme, aile içi şiddete maruz kalma, uyuşturucu madde alışkanlığı, kötü arkadaş ilişkileri, yeteneklerini kullanabilme konusunda bilişsel yetersizlikler, yeteneklerini toplumun kabul ettiği şekillerde ifade edebilme yeterliğinden uzak olma, şiddete kurban olma, aile ilgisinin yetersizliği ve tek ebeveynli aileler olarak belirtilmiştir (Işık, 2006: 287-299).

Çocuk suçluluğu olgusu, çocuğun geçmişi ve içinde yetiştiği ortamın özelliklerinden ayrı ele alınamaz. Çocuğun uyumsuz davranışlar geliştirmesine neden

olan çevresel nedenler: aile, okul, iş durumu, sosyal çevre, kentleşme ve göç kaynaklı olabilir (Kunt, 2003, s.:41). Suç işleyen birey farklı demografik, psikolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik arka plan ve geçmişe sahiptir (Güllü, 2014). Dolayısıyla suça sürüklenen çocuk ve genci, bireysel farklılıkları, geçmişi, ailesi ve sosyalleştiği alandan ayrı değerlendirmek yanlıştır.

Kızmaz (2005), şiddet ve suç davranışlarının sosyo-kültürel faktörlerle ilişkisini incelediği bir çalışmada bireylerin sorunları algılama ve bu sorunlara çözüme kavuşturma biçimlerinin o toplumun sosyo-kültürel pratiklerinden bağımsız düşünülmemeyeceğini ve bireylerin şiddet eylemine başvurmalarının nedenlerini özellikle onların çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki sosyalleşme biçiminde aranması gerektiğini ifade etmektedir.

Ergenlik döneminde benmerkezci bakış açısı, otonomi (koşulsuz bağımsızlık-özerklik) kazanma aşamasında çocuk ve genç, özerkliğini hem kendine hem de başkalarına kanıtlama ihtiyacı duymaktadır. Bu ihtiyaç suça sürüklenen çocuk ve gencin otorite figürlerine karşı gelmesine, geleneksel toplum değerlerine başkaldırmasına ve risk alma davranışına neden olabilmektedir. Özellikle ergenlik döneminde öfke sonucu yıkıcı ve zarar verici saldırgan tepkiler artmaktadır.

Loeber (2001), çocuklarda davranış problemlerinin açık ve örtük yapıda görülebildiğini ve yüksek oranda anti sosyal davranışlar sergileyen bireylerin erken çocukluk dönemlerinden itibaren saldırganlık gibi problem davranışlar sergilediklerini belirtmiştir. Bu dönemde; çocuk ve gencin ebeveynlerinin kendileriyle barışık ve özgüven sahibi olması oldukça önemlidir. Bağımlı kişilik geliştiren, özgüvenleri eksik ebeveynler, çocuk ve gencin özerklik çabalarını kendilerine karşı bir tehdit olarak algılayabilir.

Ebeveynler bazen çocuklarına aşırı kısıtlamalar getirerek onlar üzerinde baskı kurabilir bazen de çocuğa ve gence çok geniş bir özerklik alanı bırakabilir. Bu yaklaşımda aşırıya kaçmak, çocuğun/gencin ebeveyninin destek ve güveninden

yoksun kalmasına yol açarak kendini yalnız ve çaresiz hissetmesine neden olabilmektedir. Bu durum da çocuğun/gencin akran grubunun alt kültürünü benimseme, madde kullanımına yönelme ve suç örgütlerine üye olmasını kolaylaştırabilmektedir. Bu çalışmada çocukları ve gençleri suça iten temel risk faktörlerinden aile, sosyo-ekonomik statü, akran grubu ve madde bağımlılığı ile okul ele alınacaktır.

1.3.1 Aile

Aile, bireyin bio-psiko-sosyal gelişimi destekleyen, çocuğu toplumsallaşma sürecine katılımı öncesinde hazırlayan birincil kurumdur. Uluğtekin (1991)'e göre, ailede gerçekleşen toplumsallaşma temeldir ve bireyin daha sonra diğer gruplar içinde öğrendikleri, bu temele göre biçimlenmektedir. Ailenin toplumsallaşma açısından önemi sadece çocukluk döneminde değil ergenlik çağında da devam etmektedir.

Toplumsallaşma özetle, bireylerin özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreci ifade etmektedir (Gardiner ve Gander, 2007, s.: 297). Toplumsal gelişim diğer gelişim alanlarıyla birlikte çocuğun kişiliğini şekillendiren, toplumsal kimliğini oluşturan bir süreçtir. Toplumsal gelişimin temelleri bebeklik ve çocukluk dönemlerinde atılmaktadır. Gelişim düzeylerine göre çocuklarda bağımlılık ve saldırganlık davranışlarında değişimler gözlenmektedir (Uluğtekin, 1984, s.: 24).

Aile, sadece fizyolojik gereksinimleri değil, kendini tanıma, güvenlik, sevmeye ve sevilme, değerli olma ihtiyaçlarını da karşılayan bir ortam sağlamaktadır. Çocuğun suça sürüklenmesinde ailede ilk bakımının yetersiz oluşunun, yetiştirilme tarzının ve ailede yaşanan problemlerin önemli rol oynadığı bilinmektedir. Doyurucu olmayan bakım ya da yetiştirme; çok az sevgi, ilgi, bakım, denetim ya da rehberlik ile çocuğun davranışlarına net sınırlar koyamama gibi faktörleri içerir. Aile problemleri ise, ebeveynler arasında çatışmalı kişilerarası ilişkiler, boşanma,

psikiyatrik hastalıklar, alkol problemleri ve benzeri sorunları içerebilir (Olweus, 1993).

Çocuğun ruh sağlığının en önemli güvencelerinden biri sıcak bir aile ortamında yaşamasıdır. Bu nedenle ailenin parçalanması sonucu anasız babasız büyümek ya da ana veya babadan ayrı düşmek çocuğun ruh sağlığını bozabilecek en ağır durumdur. Bu tip ailelerde ki çocukların ruhsal bunalıma düşme olasılığı çok yüksektir (Gökpınar, 2007, s.:215). Çocuğun suça sürüklenmesinde sadece aile parçalanması faktörü etkili değildir. Çocuğun sağlıklı bir ruhsal ve toplumsal gelişim gösterebilmesinde ailenin disiplin etme tarzlarının da etkisi büyüktür.

Sağlıklı bir işleve sahip ailelerde çocuğun kendine özgü kişiliğini kabul eden, gelişimi için demokratik tutum sergileyen ve koşulsuz sevgi gösteren anne ve baba modeli vardır (Duyan ve Duyan, 2014, s.:86). Daha demokratik, paylaşımcı, eşitliği gözeten aile içinde büyüyen çocuklar yakın çevresiyle ilişkilerinde daha atılgan, aktif ve fikirlerini rahatça ifade edebilen çocuklar olduğunu göstermektedir. Daha sert, sürekli kontrol altında tutulan, eleştirilen ve diğer çocuklarla karşılaştırılarak duygusal olarak istismar edilen, sağlıksız disiplin yöntemlerine sahip ailelerde yetişen çocuklarsa kendini ifade etmekte zorlanabilmektedir. Aile içi ilişkilerin kopuk olması, evlilikte uyumsuzluk, eşler arası çatışmalar, fiziksel şiddet, çocuğun uyum kapasitesini olumsuz etkilemekte ve suç davranışına yönelmesine neden olabilmektedir (Yavuzer, 2009). Dilin ve etkileşimin kötü kullanımı, aile üyeleri arasında güvensizlik, çocuklara yönelik umursamazlık, düşük sevgi ve paylaşılan boş zaman etkinliklerinin azlığı gibi aile etkileşim türleri suça yönelen çocukların aileleriyle ilişkili görünmektedir (Canter, 2011, s.:88). Loeber (1986)'a göre dört aile yaşantısı suçla bağlantılıdır. Bunlar: ebeveynlerin ya da kardeşlerin suç işlemiş olması, ebeveyn ihmali/istismarı, ebeveynler ile çocuklar/gençler arasında kronikleşmiş aile içi çatışmalar, sert ya da hatalı disiplindir.

Çocuğun ailesinden koşulsuz sevgi görmesi, çocuğun aile içinde kendini değerli hissetmesi sağlıklı bir şekilde toplumsallaşması için oldukça önemlidir. Sürekli negatif eleştirilere maruz kalan, başka çocuklarla yarış içine sokulan ve

küçük yaşta büyük sorumluluklar yüklenen çocuklar, yanlış rol modellerinin varlığı da eklenince suça yönelebilmektedir.

Sürekli kurallar koyan ve bu kurallara koşulsuz şartsız uyulmasını bekleyen, kalıplı ailelerde baskı ve sınırlar nedeniyle yakınlık ve dayanışma duygusunun oluşması da zordur. Bu durum da çocuğu arkadaş gruplarına ve dış model arayışlarına yöneltecektir. Çocuğun aile içinde kazandığı tutumlar, onun diğer gruplara katılma biçimini de etkilemektedir. Çevrenin ilk basamağını oluşturan ailenin yanında okul, akranlar arası ilişkilerin çocuk üzerindeki yoğun etkisi, çocuk suçluluğunun yetişkin suçluluğundan ayrılmasının ne kadar zorunlu olduğunu da ortaya koymaktadır (Işıқтаç, 1999).

West ve Farrington “zalim, edilgen ihmalkâr” olarak nitelendirilen ana baba tutumlarıyla suçluluk arasında ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur: Bulgulara göre, çocuklarına karşı ilgisiz, sevgi ve şefkatten yoksun ya da açık biçimde onları reddeden 42 annenin % 33,3’ünün, 68 babanın % 30,9’unun çocukları suça itilirken; bu biçimde davranmayan 339 annenin % 17,4’ünün, 286 babanın % 16,1’inin çocuklarının suça itildiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu araştırmada, ana babanın sert, duygusal açıdan acı veren disiplin tekniklerinin de çocuk suçluluğu ile ilişkili olduğunu da göstermiştir (Akt: Uluğtekin, 1991, s.:41). Ögel (2001: s.:71)’ e göre, madde kullanan gençlerin çoğu, ebeveynleri tarafından ihmal edilme, yeterli kontrol, sevgi ve destek görmeme ve yanlış disiplin yöntemleriyle yetiştirilme gibi olumsuz deneyimlerle karşılaşmışlardır.

Toplumsal yaşama uyum sağlayamayan, uyumsuz davranışlar sergileyen çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarda, bu çocukların düşmanlık hissi beslediği toplumsal kurallara riayet etmedikleri, fiziksel ve sözlü saldırgan davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir. Bu çocuklarda, yalan söyleme, hırsızlık, öfke nöbetleri, çevresindeki eşyalara ve kişilere zarar verme görülebilir (Akt: Uluğtekin, 1984, s.: 22).

Hirschi (1969)'a göre, ailesine, arkadaşlarına bağlı, okula devam eden, sorumluluk sahibi ve toplumdaki genel değerlere saygılı kişi suç işlemeyeceğini; suça sürüklenen çocukların moral değerlerden, amaçlardan ve ebeveynlerine bağlılık gibi özelliklerden kısmen yoksun olduğunu belirtmiştir.

Aile ve çocuk etkileşimi, çocuğun davranışlarının şekillenmesinde etkili olan önemli faktörlerdendir. Aile üyelerinin suç davranışı geçmişi, ruhsal bozukluklar, tek ebeveynlik, ebeveynin madde-alkol kullanımı, ailenin sosyo- ekonomik açıdan dezavantajlı bir konumda bulunması, evlilikte yaşanan çatışma ve boşanma gibi aile birliğini zedeleyen durumlar da yine çocuğun potansiyel risklere açık hale gelmesine neden olmaktadır. Aile ile birlikte çocuğun ve gencin en çok etkileşim halinde olduğu sosyal çevrenin de suça sürüklenmedeki etkisi büyüktür. Yaşanılan çevrede suçlu alt kültürünün hâkim olması; suç davranışının kabul görmesi, desteklenmesi; madde kullanımının ve satışının yoğun oluşu önemli risk faktörlerindedir.

1.3.2 Sosyo-ekonomik statü

Sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı ve yoksul aile içindeki çocuklar temel ihtiyaçlarının karşılanmasında ve eğitim fırsatlarından yararlanmada diğer çocuklarla eşit imkanlara sahip olamamaktadır. Çocuk tüm bu fırsat eşitsizlikleriyle birlikte, düşük akademik başarı, çocuk yaşta ebeveynlik rolü üstlenme, erken yaşta para kazanmak için sokağa itilme gibi pek çok olumsuz durumla karşılaşmakta ve her türlü istismara karşı açık, savunmasız bir hale gelmektedir. Martin (2005, s.: 65)'e göre, temel barınma ihtiyacını karşılayabilecek belirli bir evi ve sosyal çevresi olmayan çocuklar zararlı faktörlere karşı savunmasız kaldıkları için risk altında sayılmaktadır. Bu faktörler, çocukta anti-sosyal davranışları tetikleyebilmekte ve onun sonraki yaşamında normalden sapan davranışları devam ettirmesine neden olabilmektedir. Çocuğun sapkın davranışa yönelmesine neden olan faktörler arasında aile, okul, akran grubu, sosyo- ekonomik statü ve eğitim deneyimi yer almaktadır. Mcloyd (1998)'a göre yoksulluk özellikle kronik olduğu zaman çocuğun bilişsel gelişimini, sosyal ve duygusal iyilik halini etkilemektedir.

Ekonomik imkanların yetersizliği, gelir dağılımindaki adaletsizlik, işsizlik, göç, gecekondulaşma ve bütün bu faktörlerin bileşimiyle kaçınılmaz bir son olarak aile işlevlerinde bozulmalar, aile içi bunalımlar, çocuğun ve gencin sokağa itilmesinde ve sokak kültürüyle tanışmasında etkili olmaktadır. Sokak kültürü içinde ve aile sevgisi ve denetiminden uzak kalan çocuk için madde kullanımına ve suça başvurma bir hayatta kalabilme stratejisi olarak görülebilmektedir (Erçetin, 2006, s.:39).

1.3.3 Akran Grubu ve Madde Kullanımı

Akran grubu çocuğun suça sürüklenmesini araştıran çalışmaların çoğunda en etkili yordayıcılardan biri olarak ele alınmaktadır. Çocuk akran grubu içerisinde benlik duygusunu şekillendiren ve grubun diğer üyelerine uyum sağlayarak bağımsız bir birey olma yolunda bireysel gelişimini sürdürmesine ve toplumsallaşmasına yardımcı olan bir geçiş süreci yaşamaktadır. Akran grubu baskısı henüz yeterince sosyal ve ahlaki olgunluğa erişememiş olan çocuğun suça eğilim gösteren davranışlar sergilemesine yol açabilmektedir. Yalnız akran grubu çocuğun suça yönelmesindeki etmenlerden sadece biridir.

Suçluluğun nedenlerine odaklanmış pek çok araştırmada akran grubunun genci suç davranışına yönelme, motivasyon geliştirme ve suçu rasyonelleştirme açısından desteklediği görülmektedir (Paterson, Deberayse, Ramsey, 1993). Akran grubu içerisinde statüyü elinde tutmak, başarılı olmak ve takdir görmek isteyen çocuk gruptaki diğer bireylerin de desteğiyle kolaylıkla suça yönelebilmektedir.

Çocuk dâhil olduğu akran grubu içerisinde yeni değerler aramaya, kişiliğinin şekillenmesinde rol oynayan özdeşleşme, özerklik ve sorumluluk kavramlarına yanıt bulmaya çalışır. Özdeşleşme sürecinin çocuğun kişilik gelişiminde önemli bir yeri vardır. Özdeşleşme bilinçli ve metodlu bir öğrenmeyle başlamaz. Çocuk özdeşleşme süreci içinde rol model aldığı kişinin özelliklerine uygun olarak duyar, düşünür ve hareket eder (Yavuzer, 2009).

Danış (2014)'a göre, arkadaşlık ortamının kendine has dinamikleri, çocuğun ruh sağlığı, sosyal uyumu ve davranış kalıpları üzerinde belirleyici etkilere sahiptir. Çocuklar, okulda çete gruplarına katılma, bu gruplar içinde sigara, uyuşturucu madde kullanımı, kesici alet taşıma, yaralama, darp gibi olaylara karışma, büyüklerle itaatsizlik gibi sapan davranış ve eylemlere yönelebilmektedirler.

Ergenin toplumla bağları kopmuş ve suçluluk konusunda yetişkinlerin alt kültür oluşturdukları yoksul bir çevrede bulunması anti-sosyal davranışları öğrenmesine yol açmaktadır. Gençlerden oluşan çeteler sıklıkla bu çevrelerde ortaya çıkmaktadır (Berk,1998).

Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde birey için bir gruba ait olma, bireyin kimliğini kazanma ve kendini gerçekleştirme sürecinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu grup aidiyeti çocuğun/gencin sosyal yaşama uyumunu kolaylaştıran bir etken olabileceği gibi madde kullanımına ve suça yönelmesine neden olabilmektedir. Özellikle sokak kültürüne dahil olan uyuşturucu kullanan ve uyuşturucu suçu işlemiş çocuk ve gençlerde uyarıcı arayışı, davranışlarının sonuçlarını göz ardı etme, aşırı harcama yapma gibi özellikler görülmektedir (Ögel, 2014).

2013 yılında TÜİK tarafından güvenlik birimine getirilen 115.439 çocukla yapılan araştırmada, 48.374 çocuğun bağımlılık yapan madde kullandığı ve suça sürüklenme sebebinin % 9.1 oranında uyuşturucu madde kullanmak ve satmak suçu olduğu tespit edilmiştir. Yine TÜİK verilerine göre 2013 yılında 2009 yılına göre % 658.7 oranında bir artışla bir ve birden fazla uyuşturucu madde (uçucu maddeler, eroin, kokain, hap ve bonzai) kullanan çocuk/genç sayısında artış olmuştur.

İçli (2007)'ye göre, madde kullanımına iten ve bağımlılığın gelişmesine neden olan pek çok faktör vardır. Bu faktörlerden bazıları, aile içi ilişkiler, sosyalizasyon süreci, sosyo-ekonomik statü, yakın çevrede madde kullanan kişilerin olması, merak, teşvik, kendini kabul ettirme ve kanıtlama isteği sayılabilir.

Köknel (2001)'e göre, grup içinde birey birlikte olmanın verdiği anlayış, dayanışma, güven, paylaşma duyguları ile madde alt kültürünün etkisi altına girer. Dertleşme ve kendini ifade etme fırsatı bulan çocuk/genç kendini o gruba ait hisseder ve grup içinde bir rolü olduğuna inanır. Bu nedenle grubun beklentileri ve kuralları yönünde hareket eder. Kişinin maddeyi bırakma sürecinde, madde kullandığı ve bağımlılık geliştirdiği, nükslere sebep olabilecek önemli tetikleyicilerden biri olan arkadaş çevresinden uzaklaşması çok önemlidir.

1.3.4 Okul

Okul çocuk için, topluma katılma ve toplumsal kurallara uyma alanı sağlayan ilk kendini deneme yeridir (Işıқтаç, 1999). Çocuğun toplumsal yaşama adımını ilk attığı organize kurumlar okullardır. Okulların çocuğun toplumsallaşma sürecinde etkin rol alması çocuğu sağlıklı toplumsallaşma yolculuğunda desteklemektedir. Uluğtekin (1991)'e göre, okul toplumsal değer ve normlara ilişkin bilincin şekillenmesinde, çocuğa akran gruplarıyla etkileşimi için uygun bir ortam sunulmasında, çocuğun rol model alabileceği kişilerle iletişime geçme fırsatı sunmada oldukça önemlidir.

Okul çocuğun toplumsallaşmasında oldukça önemli olan akran grupları ile etkileşim olanağı sağlamaktadır. Çocuk için kişiler arası ilişkilerin arttığı, bağımsızlığını kazanma, toplum yaşamına katılabilme, kendini tanıyabilme şansını bulduğu akran gruplarının çocuğun suça eğiliminin artmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla okul, çocukların gelişme ve uyum güçlüklerini çözecek yerde, farkında olmadan güçlüğü arttırıcı etkilere sahip olabilir. Okuldan kaçma, çete gruplarına katılma, akran zorbalığı gibi suç unsuru taşıyan eylemler ortaya çıkabilir (Yavuzer, 2009).

Okulların çocuğun toplumsallaşma sürecinde etkin bir rol alamaması çocuğun gelişimini, sosyal çevresine uyumunu, psiko-sosyal iyilik halini olumsuz etkileyebilir (Yavuzer, 1993). Çocuğun/gencin sosyalleşme sürecinde aile, okul ve akran grupları içindeki ilişkilerinin, aile, okul ve sosyal çevrelerindeki risk faktörlerinin ve bunların

çocuk/genç üzerindeki etkilerinin belirlenmesi; suça eğilim gösterme sebeplerinin doğru şekilde tespit edilebilmesi etkili bir müdahale sürecinin geliştirilebilmesi için büyük önem taşımaktadır.

Duyan ve Özbesler (2009), çocukların okul ortamlarında biyopsikososyal gelişimlerini tehdit edebilecek şiddet, suça yönelme, istismar, çeteleşme, farklı gelişimsel özellikler gibi çok boyutlu sorunlarının ele alınmasında profesyonel ekip çalışmasının ve sosyal hizmet disiplininin önemini vurgulamıştır.

Bu noktada, tüm biyopsikososyal ve toplumsal risk faktörlerinin ortadan kaldırılması toplumsal işbirliği ve koruyucu-önleyici yaklaşımların geliştirilmesini gerektirmektedir. Toplumsal işbirliğine duyulan ihtiyaç toplum kaynaklarının harekete geçirilmesine ve toplum temelli alternatif müdahale sistemlerinin gelişimine zemin hazırlamıştır. Denetimli serbestlik sistemi, çocuğun/gencin toplum içinde denetimini ve gözetimini sağlayan, ihtiyaçları doğrultusunda toplum kaynaklarını harekete geçiren toplum temelli bir uygulama olarak ön plana çıkmaktadır.

1.4 Toplum Temelli Bir Uygulama Olarak Denetimli Serbestlik

Toplum temelli uygulamayla suç işleyen bireyin verdiği zararın tazmini, toplum kurallarına uygun, onaylanan davranışları geliştirmesi ve bu süreçte toplum kaynaklarının bireyin yararına kullanılması amaçlanmaktadır. Bu nedenle hürriyeti bağlayıcı ceza anlayışının suç işleyen bireyin ıslahında istenen etkiyi yaratamaması toplum temelli uygulamaların ve alternatif sistemlerin geliştirilmesini gerektirmiştir.

Zararın onarılması, toplumun korunması, bireyin toplumsal yaşama oryantasyonu gibi iyi niyetli yaklaşımların yanında ekonomik kaygılar da bulunmaktadır. Çünkü tutuklamak ve hapsetmek, devlet bütçesine son derece ağır yükler getirmektedir. Kalabalıklaşan cezaevi koşulları, özgürlüklerinden mahrum edilen bireylerin yeniden sosyalizasyonunu güçleştirmektedir. Yeni kurumlar inşa etmek ve bunları yürütmek pek çok sorunla birlikte, mali açıdan yeni külfetler getirmektedir. Bu nedenle toplum içi bakımın, kurum içi bakıma göre son derece

ucuz olduğu fark edilmiştir (Kırımsoy, 2009). Cezaevleri suçlu üretmekte ve 1950’li yıllardan beri yapılan araştırmalara göre, hükümlüye acı vermekte, onu toplumdaki uzaklaştırarak ailesini görünmez mağdurlar konumuna getirmektedir (Foucault, 2001 s. 385-389). Hapis cezası bireyin toplumla arasındaki bağların kopmasına, bireyin hem kendisine hem de topluma yabancılaşmasına neden olmaktadır. Hürriyeti bağlayıcı cezaların suça yeniden yönelmeyi engelleyememesi, cezaevlerinin suçun yeniden üretildiği ve öğrenildiği alanlar olarak değerlendirilmesi alternatif iyileştirme programlarının geliştirilmesini sağlamıştır. Tüfekçi (2008)’ye göre, günümüzde cezanın ödeticiliğinden çok önleyiciliği daha önemli bir amaç olarak belirginleşmiştir.

Çağdaş ceza adalet sisteminde cezalandırma boyutu geri planda kalırken topluma kazandırma amacı ön plana çıkmıştır. Bu amaç birbirine zıt olan toplumsal yaşama katılımın sağlanması ile zorlayıcı güç ve denetim unsurlarının birlikte işleyişinin sağlanmasını gerektirmektedir (Bilgiç, 2012, s.:123).

Toplumsal yaşama katılım ve denetim mekanizmasının birlikte işlediği denetimli serbestlik sistemi, bireyin sosyal bağlarının devamını ve bireysel gelişimini sürdürerek hayatına normal akışında devam etmesini sağlamaktadır (Nursal-Ataç, 2006, s:43).

Mutz’a göre denetimli serbestlik, bütün suçluların topluma yeniden kazandırılmaları ve entegre edilmesindeki kavramları içermektedir. Bu anlamda denetimli serbestlik, daha fazla suçluyu yeniden topluma kazandıran ve daha düzgün bir topluma iten kavramdır. Diğer bir ifade ile denetimli serbestlik, özellikle genç suçluların denetim altında tutulması ve mağdurların daha fazla mağdur edilmeden topluma kazandırılmasının sağlanmasıdır (Kamer, 2007).

Denetimli serbestlik bağlayıcı cezaların olumsuz etkilerinin ortaya çıkması nedeniyle suçluların ıslah edilmesi, rehabilitasyonu ve yeniden topluma uyumlu bir birey olarak katılabilmesi paradigmasını benimseyen ve kökenleri yüzyıllar öncesine dayanan alternatif bir ceza adalet anlayışı olarak ortaya çıkmıştır.

Modern anlamıyla denetimli serbestlik kavramı olarak önceden sanık hakkındaki yargılama ve kararın şartlı olarak ertelenmesi olarak ifade edilirken zamanla ilgilinin belirli bir denetim programı kapsamında bir görevlinin gözetimi altında toplum içinde serbest bırakılmasını ifade edecek şekilde kullanılmaya başlanmıştır. 5237 sayılı TCK'ye paralel olarak 5271 sayılı CMK ve 5275 sayılı CGTİK' de 2004 yılında kanunlaşmış 2005 yılında yürürlüğe girmiştir (Yavuz, 2011, s:58-60).

Denetimli serbestlik kavramı, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 4. maddesinin 1. fıkrasının h bendinde; "Mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim ve denetleme planı doğrultusunda şüpheli, sanık veya hükümlünün toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulama" olarak tanımlanmaktadır.

Toplum temelli uygulamanın hedefi sadece çocuğun suç davranışının sağaltımını değil, aynı zamanda toplum içinde tedavisini hedef edinmektedir. Denetimli serbestlik uygulamalarında suç işleyen kimse şartlı olarak serbest bırakılmakta ve belirlenen yaptırım, yükümlülük ve tedbirleri belirli bir denetim planı çerçevesinde yerine getirmektedir. Denetimli serbestlik sisteminde çocuk ve genç, suçun sadece sorumlusu değil mağduru olarak da ele alınmakta, onlar için rehberlik, psiko-sosyal yardım gibi hizmetler sunulmaktadır.

Denetimli serbestlik özellikle çocuklar ve gençler için suçun yeniden üretilip öğretildiği cezaevi ortamlarından korunmalarını sağlayan, yeniden suça karışmaları riskini azaltan bir uygulamadır. Cezaevi sistemi damgalanmayı da beraberinde getirmekte, tahliye sonrası mevcut önyargılar nedeniyle çocuk ve genç istihdam olanaklarından yararlanamamakta, topluma adapte olma noktasında engellerle karşılaşmaktadır. Cezanın bireyi sosyal yaşamdan tamamen soyutlamasının önüne geçilmesi için daha insancıl bir ceza yöntemi olarak benimsenmiş olan usul 'denetimli serbestlik' tir (Heinz ve Bacaksız, 2006).

1.4.1 Dünyada Denetimli Serbestlik Sistemi

Dünyada Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya, Estonya ve Çek Cumhuriyetinde ‘‘probation’’, ‘‘yardım’’ ve ‘‘arabuluculuk’’ gibi çeşitli isimlerle adlandırılan, suçluların daha insancıl ve etkili müdahalelerle rehabilitasyonu amaçlayan çeşitli kurumlar mevcuttur. Denetimli serbestlik uygulamaları tanım ya da anlam olarak ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte önemli bir ceza infaz yöntemi olarak kabul edilmektedir (Çolak ve Altun, 2006).

Bostonlu bir ayakkabıcı olan Augustus, denetimli serbestlik ve çocuk ile gençlere yönelik denetimli serbestliğin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Augustus, 1841 yılında mahkemeyi ikna ederek ceza almasını ertelediği bir kişinin para cezasını ödemiş ve bu kişinin değişimini ve gelişimini sağlamıştır. Böylece, Augustus ilk denetimli serbestlik memuru olarak tarihe geçmiştir. Augustus, daha pek çok alkol bağımlısı kişinin para cezasını ödeyip ıslah için yol göstericilik rolünü üstlenmiş ve suçlu kişilerin ıslah edilebileceğini savunmuştur (Nursal ve Ataç, 2006).

Amerika’da Augustus’un bu örnek uygulamasından sonra çocukların suç davranışını engellemeye yönelik 1878’ de çıkarılan gözetim yasası sisteme güvenilir, gönüllü kişilerin dâhil edilmesiyle gelişmeye devam etmiştir. Denetimli serbestlik sistemi Almanya, Avustralya, Belçika, Finlandiya, Hollanda ve Fransa’ da II. Dünya savaşı sonrasındaki gelişmelerle profesyonel uygulamalar olarak yürütülmeye başlanmıştır (Kırımsoy, 2009).

İngiltere ve ABD’de denetimli serbestliğin geçmişi 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. İngiltere’de benimsenen sistem hükümlülerin sürgüne gönderilmesiyle, sosyal reformcuların cezalandırma yerine gözetim altına alarak ıslah etme çabaları başarılı sonuçlar vermiştir. Bu gözetim sistemi, İngiltere’de genç hükümlüleri evlerine kabul ederek vasisi olmayı kabul eden kişilerle başlamıştır. Bu yöntem ile büyük ölçüde suça davranışına yönelme durumunda azalma gözlemlenmiştir.

Denetimli Serbestlik, İngiltere’de ilk kez hâkim Mathew Hill tarafından 1841 yılında uygulanmıştır. Genç suçluların tamamıyla yozlaşmadıklarını ileri sürerek, ıslah olabileceklerine dair makul bir umut varsa ve onları denetleyecek, sorumluluklarını alacak kişiler bulunduğunda hükmün ertelenmesi yoluna gitmiştir. Birkaç yıl sonra Edward William Cox, ilk kez suç işleyen gençlere hapis cezasına alternatif olarak taahhüt altında hükmün ertelenmesini uygularken, denetim için bir memur atamıştır (Nursal-Ataç, 2006, s.:35).

Denetimli serbestlik, ceza hukukunda ıslah fikrinin ön plâna geçmesi ve cezanın özel önleme niteliğinin kabulü ile yakından ilişkilidir. Kürek cezasının uygulandığı zamanlarda, cezası infaz edilen failin kendi başına bırakılmayarak serbest hayatta da kontrol altında bulundurulması ve cezaevlerinde reform yapılması fikri, bu kurumun belirmesinin ve oluşumunun sebepleridir. 1776 yılında Richard Whister tarafından Philadelphia’da kurulan bir dernek, cezaevinden tahliye olan mahkûmları kendi hallerine bırakmamış, yeteneklerine uygun iş temin etmeye başlamıştır. İngiltere’de denetimli serbestlik memurluğu görevi ilk kez, alkol nedeniyle uygunsuz davranışlar sergileyen ve mahkemeye çıkan sanıklarla gönüllü olarak çalışmalar kişiler tarafından üstlenilmiştir. Bu sanıklar hapis cezası yerine, hem kendilerine barınma imkânı sağlayan hem de alkölü bırakmaları için destek veren gönüllülerin sorumluluğuna bırakılmıştır (Eğitim ve İyileştirme Faaliyet Planı, 2014).

Bu uygulamalardan başarılı sonuçlar edinilmesi üzerine daha çok mahkeme kendi gönüllülerini görevlendirmeye başlamıştır. 1907 yılında, Hükümlüler İçin Denetimli Serbestlik Hizmeti Yasası’nın Parlamento’da kabulüyle görev resmîyet kazanmıştır (Çolak ve Altun, 2006, s.:5).

1.4.2 Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi

Çağdaş ceza infaz sisteminin gelişimiyle suçun öznesi konumundaki bireyin cezalandırılmasından çok bireyin toplum kurallarına uygun bir yaşam biçimine ve diğer bireylerin haklarına saygılı davranma bilincine sahip olması gerektiği anlayışı kuvvetlenmiştir. 1982 yılından bu yana çocuklara yönelik gözetim adı altında

sürdürülen uygulamalar, 2005 yılında yasal düzenlemelerle denetimli serbestlik olarak adlandırılmıştır. Denetimli serbestliğin tarihsel gelişimine bakıldığında en başta gelen hedef gruplarını suça itilmiş çocukların ve gençlerin oluşturduğu görülmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminin dünyadaki örneklerinde olduğu gibi pek çok komplike görevi yerine getirmek için güçlü bir organizasyon yapısına sahip olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra ülkemiz denetimli serbestlik sisteminin her geçen gün artan karar sayıları, görev alanına giren kararların nitelik ve infazlarının uygulama çeşitliliği, sistemin hükümlü, şüpheli, sanık ve mağdurlar için farklı müdahale yöntemlerine ve farklı meslek elemanlarına sahip olmasını gerektirmektedir (Kale, 2009). Bu nedenle, denetimli serbestlik sisteminin güçlü ve bütüncül şekilde yapılandırılmış olması, sistemdeki uygulamaların etkili bir şekilde yürütülmesinde, amaçların gerçekleştirilebilmesinde oldukça önemlidir.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği (2013) de belirtildiği üzere, ülkemizde denetimli serbestlik hizmetlerini bakanlık merkez teşkilatında Daire Başkanlığı, taşra teşkilatında Denetimli Serbestlik Müdürlükleri, müdürlüğe bağlı bürolar ve koruma kurulları tarafından yürütülmektedir. Daire Başkanlığı' na bağlı gelen evrak, kayıt kabul, değerlendirme ve planlama, infaz, eğitim ve iyileştirme, denetim, mağdur destek hizmetleri, koruma kurulu ve idari ve mali işler, adli bürolar kurulmuştur.

Türkiye'de denetimli serbestlik hizmetleri, suç şüphesinin öğrenilmesinden infazın tamamlanmasına kadar altı ayrı alanda verilmektedir. Bunlar: infaz hizmetleri, madde bağımlılarının rehabilitasyonu, rapor hazırlama, kamu yararına çalışma cezalarının yerine getirilmesi, rehberlik ile koruma ve yardımdır (Kamer, 2007). Denetimli serbestlik hizmetleri, soruşturma aşamasından infazın tamamlanması aşamasına kadar verilmektedir. Bu hizmetin bir parçası olan koruma ve yardım hizmetleri, infazın tamamlanmasından sonra da yapılmaktadır (Kamer, 2008).

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kanunu'nda çocuk ve gençlere yaklaşım konusunda yayınlanan tebliğde belirtildiği üzere, çocuklar ile ilgili denetimli serbestlik hizmetleri çok yönlü olarak verilmektedir. Bu kapsamda eğitimini yarım bırakmış çocukların eğitim kurumlarına devamı sağlanmakta, gerekli hallerde aileye danışmanlık hizmeti verilmekte, özel eğitime ihtiyacı bulunan çocukların sağlık kurumları ile işbirliği içinde tedavileri sağlanmaktadır.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü' nün resmi istatistiklerine göre, Türkiye' de aktif olarak 137 denetimli serbestlik müdürlüğü bulunmaktadır. Denetimli serbestlik hizmetinden yararlanmak için 282 bin 483 kişi başvuru yapmış olup 250 bin kişiye hizmet verilmektedir (Adalet Bakanlığı, 2014).

1.4.3 Denetimli Serbestlik Sisteminin Doğası ve Önemi

Denetimli serbestlik toplum temelli, suça yönelen çocuğun rehabilitasyonunu ve çocuğun sosyal düzene entegrasyonunu sağlamayı hedef edinen bir sistemdir. Denetimli serbestlik sistemi, bireyin suça daha az karışması ve suç davranışının sağaltımı adına bireyin toplumsal yaşama aktif olarak dâhil olmasını ve toplumda gözetimini ve izlenmesini sağlamaktadır. Sistemin temelinde sadece bireyin yeniden suç davranışına yönelmesini engellemek değil, aynı zamanda ıslah edilerek toplumsal norm ve kurallara uygun bir yaşam sürmesini sağlama amacı vardır. Bu amaca erişebilmek için suça sürüklenen çocukların uluslar arası sözleşmelerle belirtilmiş olan 'özgürlüklerinden yoksun bırakılması'nın son çare olarak başvurulması gerektiği anlayışının ve cezaevine kapatma, yeni cezaevleri inşa etmek yerine çocuğun yüksek yararını gözetilen sistemlerin kuvvetlendirilmesi gerekmektedir.

Denetimli serbestlik, zorlayıcı müdahalelerin tehdidiyle hem self determinasyon hakkını gözetmekte hem de kendini kontrol gücünü geliştirmeyi hedeflemektedir. Denetimli serbestliğin bu karışık doğasının problemlili olduğu düşünülebilir çünkü tedavi ve zorlayıcılık birbiriyle karşıtlık içeren sosyal hizmet

stratejilerini içermektedir. Bu karışık doğa adalet ve refahın kesişimi üzerine kurulmuştur (Nijnatten ve Van Elk, 2013).

Denetimli serbestlik uygulamalarındaki bakım işlevinde terapötik bir amaç söz konusu iken, kontrol ile caydırıcılık ifade edilmektedir (Schwalbe, 2012). Hem güçlendirici hem denetleyici fonksiyona sahip olan bu sistem, çocuğun ve gencin özgürlüğünü belirli koşullar altında sınırlayan bir strateji izlemektedir. Bunun yanı sıra, suça itilen çocuğun ve gencin kendi yaşamının kontrolünü ele almasını kolaylaştırmayı, öğrenme kapasitelerini artırmayı ve self-determinasyon güçlerini geliştirmeyi amaçlayan bir dizi strateji belirlemektedir (Rose, 2000).

Denetimli serbestlik uzmanları, baskı altında tutma ve güçlendirme arasındaki gergin alanda çocuğun ve gencin bağımsızlığını planlamaya odaklanır. Bir yandan çocuğun davranışlarını sert bir disiplin yoluyla kontrol edebilmek için görevini yerine getirmek diğer yandan suça sürüklenen çocuk ve gençlerin kendi çözüm yolunu bulmaları için onlara ortam sağlamakla yükümlüdür (Nijnatten ve Stevens, 2011, s.:485).

Denetimli serbestlik programlarına dâhil edilen çocuk ve gençlerin gönüllü katılım için motivasyonlarının sağlanmasına ve ihtiyaçlarına yönelik çalışmaların yapılandırılmaması suça sürüklenen çocukların ve gençlerin tedavileri önünde büyük engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla yaptırım içeren tedbirler uygulanırken çocuğun ve gencin katılımının, motivasyonunun sağlanması, denetimli serbestlik sürecindeki hedeflere erişilebilmesi için oldukça önemlidir. Denetimli serbestlik sisteminin sosyal hedefleri arasında: Suçlunun, toplum içerisinde, aile ve yakın çevresiyle düzenli ve sürdürülebilir bir ilişki kurmasını sağlanarak, iyileştirilmenin cezaevi dışında sağlanması,

- Hayatının sorumluluğunu üstlenebilen, üretken ve yasalara uygun hareket eden bir birey olarak topluma kazandırılması;
- Suçlunun toplum içinde denetlenerek, yeniden suç davranışına yönelmesinin önlenmesi, toplumun olumsuz tepki ve önyargılarına karşı suçlunun

korunması; cezaevi dışında bazı yaptırımların infaz edilmesiyle tasarrufu sağlanan kaynakların ihtiyaç duyulan diğer alanlara aktarılmasının sağlanması;

- Kısa süreli ve hafif suçlar için verilen cezalar için hapsedilenin başvurulan bir yöntem olmaması ve bu önlemlerle cezaevlerindeki yoğunluğun ve güvenlik zaaflarının önüne geçilmesi;
- Özellikle psikolojik rahatsızlıkları olan suçluların kapalı bir cezaevinde tutulmak yerine psiko-sosyal iyilik hallerini sağlayacak müdahale yöntemleriyle rehabilitasyonunun sağlanması,
- Sağlıklı toplum hedefine ulaşılmasının sağlanması; suç nedeniyle sosyal ve ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalan mağdurlara bu sorunların çözümünde destek sağlanarak toplumda adalete olan inancın güçlendirilmesi ve toplumsal barışın sağlanması;
- Salıverilme sonrasında hükümlünün istidam koşullarından faydalanması için kaynakların harekete geçirilerek hükümlünün toplumla bütünleşmesine ve ülke ekonomisine katkıda bulunmasına imkân sağlanması;
- Çocuk ve genç bireylerin, eğitim ve mesleki eğitimini kapsayan iyileştirme yöntemleriyle topluma kazandırılması; suçlu ile mağduru arasında uzlaşma sağlanması ve zararın tazmini ile sosyal barış ve adaletin sağlanması, yer almaktadır (Nursal ve Ataç, 2006, s.: 308).

1.4.4 Denetimli Serbestlik Sisteminin Temel İşlevleri

1.4.4.1 Denetim İşlevi

Denetim işlevi, denetimli serbestlik görevlilerinin tedbirlerin uygulanması süresince hükümlüleri izlemesi, denetlemesi, yönlendirmesi ve bu kişilere gerekli yardımda bulunması, izleme ve denetleme sonucu yükümlülüğe uymayanları ya da tekrar suç işleyenleri mahkeme ve ilgili birimlere bildirmesidir. Bu denetimler iki şekilde olmaktadır: Birincisi; denetimli serbestlik uzmanının çeşitli aralıklarla hükümlünün evine, iş yerine ya da denetim planına uygun olarak bulunması gereken yerlere giderek ziyaret etmesi, ilgili kurumlarla iletişime geçerek kişinin yükümlülüklerine uyup uymadığını denetlemesi ve denetim süresince belirli konularda görüşme

yapmasıdır (Töngör, 2008, s.: 315). İkincisi ise; hakkında denetimli serbestlik tedbiri alınmış olan bireyin denetim planında yer alan aralıklarla denetimli serbestlik uzmanı ile görüşmesi; aile, meslek, sosyal çevresiyle olan ilişkileri, günlük yaşamı hakkında bilgi vermesidir (Nursal ve Ataç, 2006, s.: 315).

1.4.4.2 Rehberlik ve Yönlendirme İşlevi

Mahkeme denetim sürecinde bireye danışmanlık ve rehberlik hizmeti verecek bir uzman görevlendirmektedir. Bu uzman bireyin suça yönelmesine neden olan ve yaşamını olumsuz yönde etkileyen faktörlerin belirlenmesinde ve davranışların olumlu yönde değiştirilmesinde bireye yardımcı olmaktadır. Uzman bireyin psiko-sosyal sorunlarının çözümünü sağlayarak, yasalara uyumlu, sorumluluk bilincine sahip bir vatandaş olması yönünde mesleki çalışmalarını yürütmektedir (Töngör, 2008, s.: 315-316).

1.4.4.3 Koruma ve Önleme İşlevi

Bu işlev, denetimli serbestlik tedbiri altındaki bireyin ve toplumun korunması; suç davranışının tekrarlamasını ve suçtan zarar gören kişilerin tekrar suça maruz kalmasının önlenmesi; çocuğu yüksek yararının gözetilmesi; koruyucu, önleyici ve rehabilite edici önlemlerin alınmasını kapsamaktadır (Töngör, 2008, s.: 316).

1.4.4.4 Yardım İşlevi

Yardım işlevi, hem suça karışan kişi hem de suçtan zarar gören mağdur konumundaki kişiye ihtiyaç duydukları durumlarda yardım etmeyi içermektedir. Yardım sürecinde, suça karışan kişiye kendi isteği doğrultusunda yargılanma sürecinin her aşamasında destek olunmakta ve tahliye sonrasında karşılaştığı problemlerin çözümünde, eğitimini devam ettirme, istihdam ve iş bulma sorunlarında toplumdaki kaynaklara erişimi sağlanmaktadır. Suçtan zarar gören mağdur bireyler için ise; suçun neden olduğu psiko-sosyal problemlerin giderilmesi; sosyal

işlevselliğın artırılması; sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi; uğradıkları maddi zararın tazmini ve ekonomik problemlerinin çözümü için yardım edilmektedir (Nursal ve Ataç, 2006).

1.4.5 Suça Sürüklenen Çocuk/Gençlere Yönelik Denetimli Serbestlik- Tedavi ve Denetimli Serbestlik Süreci ve Uygulamaları

Bu çalışmada denetimli serbestlik sürecinde hakkında tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri ya da sadece denetimli serbestlik tedbiri verilen ve CMK 105/A maddesinden faydalanarak Ceza İnfaz Kurumlarından nakil edilen çocuklar ile gençler için düzenlenen uygulamalara değinilecektir. Denetimli serbestlik sürecinde, CMK 105/A maddesinden faydalanarak ceza infaz kurumlarından cezasının bitimine bir yıl kala nakil edilen ve TCK 191/1, 191/2, 191/3 maddelerince uyuşturuğu madde kullanmak, bulundurmak ve satmak suçlarından hakkında tedavi ve denetimli serbestlik kararı verilen çocuklar ve gençler, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinden yararlanmaktadır. CMK 105/A maddesince hakkında denetimli serbestlik tedbiri verilen çocuk ve genç için sürecin işleyişı şu şekildedir:

Ceza infaz kurumunda şartlı tahliyesine ya da hak ederek tahliyesine bir yıl kala çocuk/genç dilekçe ile denetimli serbestlik talebinde bulunabilir. Bu talebin savcılık tarafından uygun görülmesi durumunda çocuk/genç hükümlünün denetimli serbestlik müdürlüklerine nakli yapılır. Nakilden sonraki üç gün içinde hükümlünün ilgili denetimli serbestlik müdürlüklerine başvuru yapması beklenir. Belirlenen sürede denetimli serbestlik müdürlüğüne başvuru yapması durumunda hükümlünün kayıt işlemleri yapılır. Kayıt işleminden sonra değerlendirme ve planlama bürosunca araştırma ve değerlendirme formu (ARDEF) uygulanır.

ARDEF formunun uygulanmasından sonra ortaya çıkan düşük, orta ve yüksek risk grubunda olma durumuna göre yükümlülükleri belirlenmek üzere çocuk ve genç için bir denetim planı hazırlanır. Düşük riskli hükümlü için haftanın belirli iki günü, orta riskli hükümlü için haftanın dört günü, yüksek riskli hükümlü için ise, haftanın

her günü en yakın kolluk birimine imza atma yükümlülüğü verilmektedir. Denetim planı hazırlandıktan sonra çocuk/genç hükümlü için süreç başlamaktadır. Süreç boyunca ihtiyacına göre bireysel görüşme, grup çalışması ve seminer faaliyetlerine katılma yükümlülükleri verilir. Yükümlülüklere uyulmadığında veya sürece uyum sağlanamadığında bir kez uyarı yapılır. Denetim raporları üçer aylık sürelerle bir yılda dört kez düzenlenerek çocuğun/gencin yükümlülüklerini yerine getirmede ve sürece uyum sağlamada başarılı ya da başarısız olarak değerlendirilerek ilgili mahkemeye gönderilir. Çocuk ve genç hala sürece uyum sağlamıyorsa dosyası kapatılıp infaz hâkimliği aracılığıyla kapalı cezaevine gönderilir.

Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri, TCK 191. maddesince uyuşturucu ve uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak suçundan kişinin tedavisini tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaktan korunmasını sağlamaya yönelik tedbirin uygulanmasını öngören tecedbirdir. Kanunda 18/06/2014 tarihli yapılan değişikliğe göre, kullanmak için uyuşturucu ve uyarıcı madde satın alan, kabul eden, bulunduran veya kullanan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçtan dolayı başlatılan soruşturma beş yıl süreyle ertelenmesine karar verilir ve kişi yükümlülüklerine uygun davranmadığı takdirde ortaya çıkabilecek sonuçlar hakkında uyarılır. Erteleme süresi zarfında kişi hakkında bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbiri uygulanır. Bu süreçte kişi hakkında tedavi tedbiri uygulanabilir. Kişinin uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanması, tedavi yükümlülüklerine uymaması durumunda hakkında kamu davası açılır (TCK, 2014).

Tedavi ve denetimli serbestlik süreci hakkında tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri verilen ya da sadece denetimli serbestlik tedbiri verilen çocuk ve genç için farklı şekilde planlanmaktadır. Tedavi ve denetimli serbestlikte hükümlü uyulması gereken kuralların olduğu bilgilendirme formu verildikten sonra ilgili sağlık kuruluşunun psikiyatri servisine gönderilir. Sağlık kuruluşunda yapılan testler ve değerlendirmeler sonucunda hastane tarafından altı haftalık tedavi programına alınabilir ya da AMATEM'e (Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi) sevki yapılır. Tedavi sonucu çocuğun/gencin maddeyi kullanmadığı tespit edildiği takdirde madde kullanımının olmadığına ilişkin düzenlenen bir rapor

denetimli serbestlik müdürlüğüne gönderilir. Rapor tarihinden itibaren hükümlü çocuk/genç hakkında bir yıl rehberlik, eğitim ve iyileştirme çalışmaları başlar. Çocuğun ve gencin bireysel ihtiyaçlarına göre bir rehberlik iyileştirme plan takvimi oluşturulur. Bu plan takvimine göre bireysel görüşme ve grup çalışmaları düzenlenir. Çocuk ve genç ihtiyaçlarına göre, sigara, alkol ve madde bağımlılığı (Samba), öfke kontrol çalışmaları ve hayat için değişim (Hayde) çalışmalarına yönlendirilir. Geri kalan zaman için seminer ve boş zaman yapılandırması yapılır.

2006'daki Adalet Bakanlığı faaliyet raporuna göre, çocuk ve genç şüpheli, sanık, hükümlülerin yeniden topluma kazandırılması amacına yönelik faaliyetler: eğitime devam, okuma yazma öğrenme desteği, öğrenme güçlüğü bulunanların rehabilitasyon merkezlerine yönlendirilmesi, boş zamanlarının değerlendirilmesi ve sosyalleşmelerini sağlayıcı faaliyetler, kütüphanelerin kurulmasına destek sağlama, ayni ve nakdi yardım alması için ilgili kuruluşa yönlendirme, aile içi iletişimin artırılması ve ergenlik konusunda danışmanlık, gelecek planlaması yapmalarına destek sağlama, genç hükümlülerin iş bulması yönündeki faaliyetlerin desteklenmesidir.

1.5. Sosyal Destek ve Algılanan Sosyal Destek

Sosyal destekle ilgili farklı tanımlamalar mevcuttur. Sosyal destek: bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek (Yıldırım,1997); kişinin sevildiğine, değer verildiğine, önemsendiğine ve karşılıklı yükümlülüklerinin olduğu bir sosyal ağın üyesi olduğuna inanmasını sağlayan bilgi (Cobb, 1976, s: 300); bir bireyin ya da grubun başka bir bireye yakınlık göstermesi, destek olması ve kaynak olması (Bates ve Toro, 1999) olarak tanımlanmıştır. Sosyal destek kadar bireyin bu sosyal desteği nasıl algıladığı da önemlidir.

Sosyal destek ve işlevlerinin yeterli olup olmadığı konusunda kişinin kendi yargısı “algılanan destek” olarak tanımlanır. Bireyin etkili gelişimi ve uyumu için ailesi, arkadaşları, yakın sosyal çevresi ve sosyal destek sistemi içindeki diğer

faktörlerin önemi büyüktür. Bireyin ailesi, akrabaları, arkadaşları, partneri, öğretmenleri, iş arkadaşları, komşuları, ideolojik, dinsel veya etnik gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplum gibi faktörler o bireyin sosyal destek kaynakları içinde sayılabilmektedir. Bireyin kendisinde veya destek kaynaklarında meydana gelen değişiklikler, kişinin sosyal destek düzeyini değiştirebilir. (Bal, 2010, s.:31).

House (1981), sosyal destek sistemlerinin bireyin yaşam durumlarını olumsuz etkileyen bazı elementleri elimine ederek veya etkisini azaltarak; olumsuz yaşam durumları karşısında bireyin dayanma gücünü artırarak ve böylece sağlık durumunun iyileşmesine katkıda bulunarak; çevresel stresörlerin etkilerine karşı kısmen veya tümüyle tampon görevi görerek, kişiyi desteklediğini belirtmiştir (Akt: Yıldırım, 1997).

Literatürde bilgi, materyal, maddi, duygusal, sosyal birliktelik, ait olma, yaygın destek şeklinde ifade edilen destek tipleri genel olarak, duygusal-sosyal destek ve araçal destek olarak iki başlık altında incelenebilir.

Duygusal destek ve sosyal destek: Bu destek türüne saygı, değer desteği, duygusal odaklı destek, sosyal birliktelik desteği de denmektedir. Saygı ya da değer desteği bireyin kendisine değer verildiğine, kabul edildiğine ilişkin bilgidir ve başkalarıyla girişilen etkileşimler yoluyla kazanılır. Sosyal birliktelik desteği boş zamanları başkalarıyla geçirerek yakın ilişki gereksiniminin karşılanmasını sağlar. Bu desteğe, aynı zamanda ait olma desteği de denir (Cohen ve Wills, 1985).

Araçal destek: Bilişsel destek, bilgi desteği ve maddi ve materyal destek olarak da adlandırılmaktadır. Parasal yardım, araç-gereç yardımı, materyal kaynakları gibi somut yardımları içerir. Bilgi desteği, stresörün olumlu şekilde yeniden değerlendirilmesini sağlayabilir ve etkili başa çıkma teknikleri kazandırır (Cohen ve Wills, 1985). Bu çerçevede bireyin ailesi, geniş aile çevresi, arkadaşları, öğretmenleri, iş arkadaşları, komşuları, ideolojik, dinsel veya etnik gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplum gibi unsurlar o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu destek kaynaklarının herhangi birindeki değişim bireyin sosyal destek düzeyinin değişmesine yol açabilmektedir (Yıldırım, 1997, s.:81).

Çocuğun kural dışı davranışlara yönelmesine neden olan ve gelişim süreçlerini olumsuz yönde etkileyebilecek temel sebeplerden birisi sosyal destektir. Çocuğun gelişim sürecinde ve ergenliğe geçiş döneminde sosyal destek sistemini oluşturan aile ve arkadaşın varlığı çok önemlidir. Uygun baş etme stratejilerinin kazanılması, benlik saygısının gelişimi, uyumlu davranışların kazanımı aile ve arkadaşların desteği ile mümkün olurken, zayıf ebeveyn ve arkadaş desteği ise çocuğun saldırgan davranışlara, alkol ve madde kullanımına yönelmesine neden olabilmektedir.

Sosyal desteğin birey tarafından olumlu olarak algılanması ve kullanılması için belli şeyler mevcut olmalıdır. Kişi sosyal desteği bir ihtiyaç olarak algılamalıdır. Desteği nasıl kullanacağını bilmelidir (Bruhn ve Philips, 1984). Arkadaşlardan alınan sosyal desteğin eksikliği, çocuk ya da gencin bir gruba aidiyet duygusunu olumsuz etkilemesi, izolasyon ve yabancılaşma ile bağlantılı olması nedeniyle okulu bırakma ya da okula devam etmeme riski oluşturan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Lagana, 2004).

1.5.1 Bir Sosyal Destek Unsuru Olarak Denetimli Serbestlik Değişim Mekanizmaları

Sosyal destek ile ilgili araştırmalar, sosyal destek sisteminin bireyin psiko-sosyal sorunlarının çözümünde, önlenmesinde ve tedavisinde, baş etme kapasitelerinin artırılmasında güçlü bir kaynak olduğunu ortaya koymuştur. Bireyin olumsuz davranışlarını ortadan kaldırmak ve yeni davranışlar kazanması onun psikolojik çevresinde değişiklik yapmasına yardımcı olmakla mümkün olabilir (Yıldırım,1997).

Denetimli serbestlik sürecinde var olan temel işlevlerin yerine getirilebilmesi için denetimli serbestlik sisteminin doğasının ve çocuğu/genci psiko-sosyal açıdan destekleyecek ve olumlu yönde değişimini kolaylaştıracak önemli değişim mekanizmalarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu değişim mekanizmaları: denetimli serbestlik uzmanının çocuk ve genç ile iletişiminin niteliği, çocuğun ve gencin ailevi desteği ve motivasyonudur.

Birbiriyle yakından ilgili olan bu değişim mekanizmaları denetimli serbestlik yöntem ve stratejilerinde, çocuğun ve gencin uygulamalara katılımında ve işbirliği geliştirmelerinde doğrudan etkiye sahiptir (Schwalbe, 2012, s.:194). Çocuk ve genç ile denetimli serbestlik uzmanının ilişkilerinin güçlü olması sürecin istenilen şekilde ilerleyebilmesi için hayati öneme sahiptir. Denetimli serbestlik uzmanı, suçta sürüklenen çocuk ve genç ile saygı ve güvene dayalı bir ilişki kurmak için çeşitli taktikler belirleyebilir.

Çocuğun ve gencin hisleri, istekleri, problemleri ve güçlerini içeren diyalogların yer aldığı görüşmelerin düzenlenmesi, çocuğun ve gencin denetim sürecine istekli bir şekilde katılımını sağlayabilir. Güçlü bir çalışma ilişkisi için, hem uzmanın rolünün hem de çocuğun ve gencin rollerinin açıkça belirlenmiş olması; cezalandırıcı bir iletişim tarzından ziyade çocuğu ve genci de çalışmaya katan saygılı bir yaklaşım oldukça güçlü bir yoldur. Denetimli serbestlik uzmanı için aile desteği, çocuğun ve gencin sürece katılımı için kritik bir unsurdur. Ailenin bu süreçte çocuğa ve gence destek olmaması ve olumsuz tutum sergilemesi, çocuğun ve gencin sürece katılımını olumsuz etkileyecektir. Çocuğun ve gencin sürece katılımında motivasyonları da oldukça önemli bir konudur. Uzman, çocuğun ve gencin katılımını, işbirliğine açık hale gelmesini sağlamak için gelecek yönelimli olma ve kendine güven temalarını kullanabilmektedir (Schwalbe, 2012).

1.6 Denetimli Serbestlik Alanında Sosyal Hizmet

Sosyal adalet, sosyal refah ve insan hakları temel ilkeleri ışığında sosyal hizmet disiplini çocuk ve genç suçluluğu ile ilgili çalışmalar yürütmekte sosyo-ekonomik ve kültürel boyutta çocuk/genç suçluluğuna neden olan etkenleri ele almakta ve mikro, mezzo, makro düzeyde müdahale planları belirlemektedir. Farklı dinamiklere sahip bir sorun alanını oluşturan çocuk/genç suçluluğu için etkili müdahale yöntemlerinin geliştirilmesinde sosyal hizmetin genelci ve bütüncül bakış açısının önemi büyüktür.

Çocuk suçluluğunun her aşamasında sosyal hizmetlere gereksinim duyulmaktadır. Çocukların biyolojik ve psiko-sosyal açıdan sağlıklı gelişimlerine, değişen toplumsal sürece uyum sağlamalarına yardımcı olmak, çocukların suça yönelmelerine neden olan riskleri ortadan kaldırmak ve sosyal işlevselliklerini sağlamak, sosyal bilinci geliştirmek, onların haklarını güvence altına almak, toplumsal refah ve kaynakların dağılımını dengelemek sosyal hizmetlerin temel amacıdır (Uluğtekin ve diğ., 1995).

1.6.1. Suça Sürüklenen ve Tedavi ve Denetimli Serbestlik/Denetimli Serbestlik Sürecindeki Çocuklar/Gençler İçin Sosyal Hizmet Uzmanının Rolü ve Önemi

Çeşitli disiplin alanları ve kuramsal çerçevelere göre farklı şekillerde ele alınan ve değerlendirilen çocuk suçluluğu sosyal hizmetin önemli çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Suçluluk gibi psiko-sosyal, ekonomik, sosyo-kültürel pek çok nedeni içinde barındıran bir sorun alanı için toplum içinde cezai yaptırımın sağlanması sosyal hizmetin çocuğa ve gence yaklaşımı ile paraleldir. Denetimli serbestlik sürecinde çocuğun/gencin sosyal destek sistemlerini güçlendirmek, sosyal kaynaklara ulaşabilmelerini sağlamak ve bu süreci onların ihtiyaçlarına göre şekillendirebilmek için sosyal hizmet uzmanına önemli görevler düşmektedir.

Denetimli serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin 4. Maddesinde belirtildiği gibi denetimli serbestlik müdürlüklerinde görev yapan sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, psikolog ve öğretmen denetim uzmanı olarak adlandırılmaktadır. Bu kapsamda, yükümlülüklerine göre çeşitli eğitsel ve sosyal çalışmaları yürütmek, iyileştirilme sürecinde birey hakkında denetim planının yapılması, denetim raporlarının ve sosyal araştırma raporunun hazırlanması görevlerini yerine getirmektedirler.

Sosyal hizmet mesleği, çocuk suçluluğunun önlenmesinde mikro düzeyde; çocuğu/genci ve aileyi, mezzo düzeyde; kurum, kuruluş ve ilgili örgütleri, makro düzeyde; yasa, politika, sosyal çevre ve toplumu içine alan müdahale planlarına

sahiptir (Danış ve Şahbikan, 2014). Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanları hedef grubu olarak yalnız çocuk/genç değil aileyi, toplum içindeki benzer dezavantajlı grupları, denetimli serbestlik bünyesinde hizmet veren meslek elemanları ve denetim görevlilerini de içine alan müdahale programları geliştirme ve ihtiyaca yönelik toplumdaki kaynakları harekete geçirme sorumluluğunu üstlenmektedir.

Sosyal hizmet uzmanları, çocuk/genç suçluluğu alanında çeşitli sistem düzeylerinde müdahale stratejileri geliştirir. Bunlar; mikro düzeyde; çocuğu ve aileyi, mezo düzeyde; kurum, kuruluş ve organizasyonlar ile formal grupları, makro düzeyde; yasa, politika sosyal çevre ve toplumu kapsamaktadır. Mikro düzeyde sosyal hizmet uzmanı, suça sürüklenen çocuğu güçlendirmek, psiko-sosyal destek sağlamak, suça tekrar yönelmesini engellemek için eğitim olanaklarının, mesleki becerilerin ve ihtiyaçlarının karşılanması, ailenin de çocuğun rehabilitasyon sürecine dahil edilmesini sağlama, aileyle mesleki çalışmalar yürütme sorumluluklarını yüklenmektedir. Mezo düzeyde, suça yönelmiş ve suça yönelme riski olan çocuklar için faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların hizmet kalitelerinin artırılmasında, aralarındaki işbirliğinin sağlanmasında temel rol oynamaktadır.

Makro düzeyde, tüm çocukların refahını odak alan, suça yönelme sebeplerini ortadan kaldırmaya yönelik sosyal politikaların hayata geçirilmesinde önemli görevler üstlenmektedir (Danış, 2003).

Denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocuk ve genç ile çalışan sosyal hizmet uzmanları planlama sürecinden, müdahale ve denetim sürecinin sonuna kadar çocuğu ve genç yaşadığı sosyal çevre ve bu çevrenin sosyo-kültürel özellikleri bağlamında ele almaktadır. Planlama aşamasında mümkün olduğunca geniş ve farklı kaynaklardan bilgi toplayarak risk ve ihtiyaç tespiti yapmakta ve müdahalelerin planlanması için detaylı bir sosyal inceleme raporu düzenlemektedir. Sosyal hizmet uzmanı bu raporda çocuk/gençin bilişsel kapasitesi, kendini ve başkalarını algılama biçimi, davranışlarının sonuçlarını anlamlandırabilme yeteneği, empati ve vicdani gelişim becerilerini değerlendirmektedir. Sosyal hizmet uzmanı tedavi/denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan çocuk ve gençler çalışırken hem risk hem de

koruyucu bir faktör olarak nitelendirilebilecek ebeveynlerin mümkün olduğunca müdahale sürecine dahil edilmesini sağlamalıdır.

Bu süreçte aileye ihtiyaçları doğrultusunda psiko-sosyal destek, etkili iletişim becerileri, uygun disiplin tarzları, denetim sürecinde çocuk/gencin duygu ve gereksinimleri, çocuğu/genci etkileyen olumsuz olaylar (madde kullanımı, akran zorbalığı, psikolojik rahatsızlıklar vb.) hakkında bilgilendirmeli ve rehberlik yapmalıdır. Bu süreçte sosyal hizmet uzmanı, ebeveynlerin utanma, suçluluk, cezalandırılma, ebeveynlik rolüne ilişkin yeterliğini sorgulama gibi olumsuz duygu ve inanışlar geliştirmiş olabileceğini göz önünde bulundurmalı ve aile odaklı çalışmalar için inisiyatif almalıdır.

Denetimli serbestlik uzmanı, sosyal hizmet uzmanı veya danışman çocuğun/gencin tedavisini olumsuz yönde etkileyebilecek, aile bireylerinde bağımlılık öyküsü, aile içi problemler gibi ailevi faktörlere dikkat etmelidir (Köknel, 2001). Sosyal hizmet uzmanı, tedavi sürecinde çocukların/gençlerin yaş, eğitim durumu, sosyo- ekonomik durum, kültürel farklılıkları ve hassasiyetlerini dikkate alan bir şekilde müdahale planını yapılandırmalıdır. Sosyal hizmet uzmanı denetimli serbestlik sürecinde çocuk/gencin kaygı, stres, tedaviye karşı isteksizlik ve direnç durumunu değerlendirmeli ve bunun için sorun çözme, güçlendirme yaklaşımı, motivasyonel görüşme gibi uygun müdahale tekniklerini kullanmalıdır.

Ögel (2009)'e göre motivasyonel görüşme madde kullanımı ve bağımlılık alanında kısa süreli olarak uygulanan etkili bir tekniktir. Özellikle tedaviye zorlandığını düşünen ve yükümlülükleri yerine getirmede gönülsüz olan çocuk/gençlerin tedavi ve iyileşme sürecine uyum sağlamalarına olanak tanımaktadır. Çocuk/genç için müdahale sürecinin yapılandırılmasında, ihtiyaçlara uygun hizmetlerin sunulmasında sosyal hizmet uzmanının diğer meslek gruplarıyla işbirliği ve kurum/kuruluşlarla kuracağı işbirliği oldukça önemlidir.

1.7. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile Ankara İli Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bünyesinde denetimli serbestlik/tedavi ve denetimli serbestlik tedbir süreci devam eden suça sürüklenen çocukların ve gençlerin sosyal destek algılarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın genel amacına bağlı olarak aşağıdaki alt amaçlar incelenecektir:

- 1- Çocukların ve gençlerin sosyo- demografik durumuna ilişkin özellikler (yaş, cinsiyet, eğitim); ailesine ilişkin özellikler (aile tipi, ebeveynlerin birlikte yaşayıp yaşamadıkları durumu, çocuğun kimin yanında büyüdüğü, ebeveynlerin eğitim ve gelir durumu) nelerdir?
- 2- Çocukların ve gençlerin suça yönelme durumuna ilişkin özellikler (suça yönelme nedenleri, suç geçmişi, suç niteliği taşıyan davranışlar, aile ve arkadaşlarının sabıka durumu); madde kullanımına ilişkin özellikler (hangi uyuşturucu madde/maddeleri kullandığı, maddeye başlama nedeni, madde kullanım süresi vb.); denetimli serbestlik sürecine ilişkin özellikler (hangi madde nedeniyle tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri aldığı, denetimli serbestlikten yararlanma süresi) nelerdir?
- 3- Çocukların ve gençlerin sosyal destek sistemleri ve rehberlik sürecine ilişkin özellikler (denetim sürecinde çocuğun sahip olduğu destek sistemleri, nasıl destek aldığı, rehberlik faaliyetlerinden yararlanma durumu) nelerdir?
- 4- Çocukların ve gençlerin sosyo-demografik, ekonomik durumları, ailelerine ilişkin tanıtıcı özellikleri, suç ve madde kullanımına ilişkin özellikleri ve denetimli serbestlik süreçleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyi arasında anlamlı farklılık var mıdır?

1.8. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, suça sürüklenen ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocukların ve gençlerin sosyal destek algılarının ortaya konularak, tedbir süresince sunulan tüm rehberlik ve iyileştirme faaliyetlerinin aile, arkadaş ve sosyal çevre boyutlarını da içine alan bir kapsamda yapılandırılması;

Çocukları ve gençleri suça itebilecek risk faktörlerinin ortadan kaldırılması için aile, arkadaş ve sosyal çevresinin dâhil edildiği koruyucu önleyici ve sosyal hizmet müdahalelerinin ve projelerinin geliştirilmesi;

Çocuğun ve gencin denetimli serbestlik süresince uygulamakla ve katılmakla yükümlü olduğu bireysel görüşmeler, grup çalışmaları, seminerleri ve diğer eğitim faaliyetlerini bir zorunluluk olarak görmemesi, bu faaliyetleri özümseyerek yerine getirebilmesi için sosyal çevresinden destek alınmasının önemli olduğuna ilişkin farkındalık kazandırması;

Denetimli serbestlik sürecinin işlevsel kılınabilmesi, çocuğun ve gencin topluma uyumlu bir birey olma yolunda sorumluluk sahibi olan başta denetimli serbestlik uzmanı olmak üzere ilgili tüm meslek elemanlarının planladıkları müdahale ve programların etkili olabilmesi için çocukların ve gençlerin sahip olduğu tüm sosyal destek sistemlerinin harekete geçirilmesinde aktif rol almaları;

Zorunlu-gönüllü bir grup olarak çocuk ve genç ile çalışırken onların bireysel ihtiyaçlarına, kültürel farklılıklarına ve motivasyonlarına yönelik alternatif müdahale yöntemlerinin geliştirilmesinin gerekliliğini vurgulaması;

Suçta sürüklenen çocuk ve gençler için geliştirilebilecek tüm denetimli serbestlik uygulamaları ve mesleki müdahaleler için teorik bir bilgi kaynağı olması açısından önem taşımaktadır.

1.9. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Ankara Denetimli Serbestlik Genel Müdürlüğü'nde denetimli serbestlik tedbir süreci devam eden 25 yaş ve altındaki 264 çocuk ve gence ulaşılması hedeflenmiş fakat gönüllü katılım, tedavi aşamasında olan çocukların/gençlerin müdürlüğe uğramamaları gibi nedenlerle 150 çocuk ve gence ulaşılmıştır. Araştırma için veri toplama izin süresinin (Mayıs- Haziran) 2 ayı kapsamı araştırmanın diğer sınırlılığıdır.

1.10. Tanımlar

Denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocuk ve genç: Denetimli serbestlik kanunu kapsamında hakkında TCK 191/2 ve 191/3 Tedavi Denetimli Serbestlik Maddesi ile CGHİHK 105/ A Denetimli Serbestlik Altında Cezaların İnfazı Maddesi'nce hakkında hüküm verilen ve Ankara ili Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nce denetimlerinin uygulandığı 25 yaş ve altındaki çocuklar ve gençlerdir.

Tedavi ve Denetimli Serbestlik: Araştırmaya katılacak olan suça sürüklenen ve madde kullanan çocuk ve gençlerin toplum içinde denetimlerinin ve takiplerinin yapıldığı, iyileştirilmeleri ve topluma kazandırılmaları için ihtiyaç duyulan program ve kaynakların sağlandığı alternatif bir ceza sistemini ifade etmektedir.

Algılanan Sosyal Destek: Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bünyesinde hakkında tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri alınmış çocukların ailesi, arkadaşları ve yakın çevresi ile kurduğu ilişkileri ve onlardan edindiği sosyal ve psikolojik desteği nasıl deneyimlediğini ifade etmektedir.

2.GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Evreni

Bu araştırma; Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde denetimli serbestlik tedbiri altındaki suça sürüklenen çocukların ve gençlerin yaş, sosyo-ekonomik yapı, suç türü ve aile yapısı gibi değişkinler ile sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan nicel bir araştırma olup ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Karasar (2005). İlişkisel tarama modelini, 'iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli' olarak tanımlamıştır.

Araştırmanın çalışma evrenini, Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde tedavi /denetimli serbestlik tedbiri altındaki yaşları 16 ile 25 arasında değişen 264 çocuk/genç oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde denetimli serbestlik kanunu kapsamında hakkında TCK 191/2, 191/3 Tedavi Denetimli Serbestlik Maddesi ile CGHİHK 105/ A Denetimli Serbestlik Altında Cezaların İnfazı Maddesi'nce hakkında hüküm verilen çocuk ve gençler araştırma kapsamına alınmıştır.

Denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocuk/gençlerin çoğunun zorunlu-gönüllü bir gruptan oluşması ve araştırmaya katılımda gönüllülük ilkesinin yer alması, 3 haftalık aralıklarla Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne gelmeleri gibi nedenlerden dolayı 25 yaş ve altındaki 264 çocuk/genç arasından 150 çocuk/gence ulaşılabilmektedir. Çocuk/gençlerin isimlerinin kayıtlı olduğu listeye UYAP'dan (Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi) ulaşılmıştır. Bu listeden 25 yaş altındaki çocuk/gençlerin sayısı elde edilmiştir. Bu çocuk/gençlerin her ay belirlenen bir zamanda bireysel görüşme, grup çalışması ve diğer faaliyetler için Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne geldikleri öğrenilmiştir. Verilerin toplanmasında birebir görüşme talep edilmesine rağmen araştırma süresi, gönüllülük kısıtlılıkları ve çocuk/gençlerin belirlenmiş programlarının aksatılmayacağı gerekçesiyle

çocuk/gençlerle daha yakın temas kurabilecek olan bireysel görüşme ve grup çalışmalarından sorumlu olan denetim uzmanlarından destek alınmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada iki temel veri aracı kullanılmıştır. Birincisi; çalışmaya katılacak gönüllü çocukların ve gençlerin sosyo- demografik ve sosyo- ekonomik özellikleri ile denetimli serbestlik tedbirine ilişkin bilgilerin elde edilmesi için hazırlanmış olan anket, ikincisi; sosyal destek algısının belirlenmesine yönelik düzenlenmiş olan ‘Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği’ dir.

2.2.1. Anket

Ankette tedbir kapsamında denetimli serbestlik bürosuna gelen; bireysel görüşmelere, grup çalışmalarına ve belirlenen diğer uygulamalara katılan 25 yaş ve altındaki çocukların/gençlerin sosyo-demografik durumlarının (yaş, cinsiyet, eğitim), sosyo-ekonomik durumlarının (çalışma durumu, geçim kaynakları); ailelerine ilişkin tanıtıcı bilgilerinin (ebeveynlerin öz-üvey olma, birlikte yaşama ve eğitim durumu); istismar geçmişi, suç geçmişi, madde kullanım durumlarının; eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinden faydalanma durumlarının; denetimli serbestlik sürecinde destek alma durumlarının ve denetimli serbestlik tedbiri hakkındaki görüşlerinin belirlenmesine yönelik 34 madde yer almaktadır.

2.2.2. Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği

Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği, Turner, Frankel ve Levin tarafından 1983’ te algılanan sosyal destek düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiş. Türkiye için geçerliği ve güvenilirliği Duyan, Gelbal ve Var (2013) tarafından yapılmış bir değerlendirme aracıdır. Orijinal ölçeğin geliştirilmesi sırasında yapılan Faktör Analizi sonrası SIUÖ aile desteği (4,7,10,11,12,14) ve arkadaş desteği (1,2,3,5,6,8,9,13,15) şeklinde iki faktörlü yapı ortaya çıkmıştır.

Ölçekte bireylerin sosyal ilişki unsurlarını ölçen 15 madde bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 15 ile 75 arasında değişmektedir. Sosyal ilişki unsurlarını sosyal destek açısından belirlemeye yönelik maddelerden ikisi olumsuz (7 ve 15) ve on üçü de olumlu anlam taşımaktadır. Olumlu maddeler puanlanırken “Benim için tamamıyla geçerli” yanıtı “5” ile ve “Benim için asla geçerli değil” yanıtı ise “1” ile puanlanmaktadır. Olumsuz maddelerin puanlanmasında da ” Benim için asla geçerli değil” yanıtı “5” ile “Benim için tamamıyla geçerli” yanıtı da “1” ile puanlanmaktadır. İki alt boyuttan edinilen puanların toplanması toplam puanı vermektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireylerin çevrelerinden daha çok sosyal destek aldıklarını düşündüklerini göstermektedir (Duyan, Gelbal ve Var, 2013, s.:162).

2.3. Süre ve Olanaklar

Bu araştırma Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü’ nün tez için belirlediği dönemler arasında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden alınan izin çerçevesinde (Mayıs-Haziran 2014) 2 aylık bir süreçte gerçekleştirilmiştir. Anket ve ölçeğin çocuklara ve gençlere uygulanmasında bireysel görüşmeleri ve grup çalışmalarını yöneten denetimli serbestlik uzmanlarından destek alınmıştır. Araştırmanın masrafları araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Anket ve Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği ile elde edilen veriler SPSS 16 programı ile işlenerek veri tabanı hazırlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda veriler, değişkenlerin niteliğine göre yüzde, ortalama, standart sapma değerleri belirlenmiş; değişkenler arasındaki ilişki, değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ve anlamlılık düzeyi t, F ve r istatistiksel analizleri kullanılarak çözümlenmiştir. Arkadaş ve aileden alınan sosyal destek düzeyleri arasındaki farkı eşitleyebilmek için her bir alt ölçekten alınan toplam puan soru sayısına bölünmüştür. Anlamlılık değerinin $p < 0.05$ olduğu durumlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu araştırmada elde edilen bulgular üç ana bölümde ele alınmaktadır. Bu bölümlerin ilkinde çocukları/gençleri tanıtıcı özelliklere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. İkinci bölümde çocukların/gençlerin sosyal destek durumuna dair bulgulara; üçüncü bölümde ise çocuğu/genci, ailesini tanıtıcı özellikler ve diğer değişkenler ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkiye dair bulgular yer almaktadır.

3.1. Çocukların/Gençlerin Tanıtıcı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde çocukların/gençlerin sosyo-demografik, ekonomik özellikleri; ailelerini tanıtıcı özellikler; çocuğun/gencin suç geçmişine ilişkin özellikler; madde kullanım özellikleri; şiddet görme durumu ve denetimli serbestlik sürecine ilişkin özelliklere dair bulgulara yer verilmiştir.

3.1.1. Çocuk/Gençlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocukların/gençlerin yaş, eğitim, medeni durumuna ilişkin özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilecektir. Çizelge 3.1' de çocukların/gençlerin yaş durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.1. Çocuğun ve Gencin Yaş Durumuna İlişkin Bulgular

Yaş durumu	Sayı	Yüzde
16- 20	57	38.0
21-25	93	62.0
Toplam	150	100

Ort= 21,69 ss= 2,66 En küçük= 16 En büyük= 25

Çizelge 3.1' de görüldüğü üzere, araştırmaya dâhil olan çocukların/gençlerin yaklaşık beşte ikisini (% 38) 16-20 yaş arasında olanlar, beşte üçünü (% 62) ise 21-25 yaş arasında olan gençler oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle, çocukların/gençlerin yaşı 16 ile 25 arasında olup yaş ortalaması 21,69'dur.

Çizelge 3.2' de çocuğun/gencin eğitim durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.2. Çocuğun ve Gencin Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Eğitim durumu	Sayı	Yüzde
İlkokul	23	15,3
Ortaokul	33	22,0
Lise	65	43,3
Yüksekokul	29	19,3
Toplam	150	100,0

Ort=4,66 ss=0,96 En küçük= İlkokul En büyük= Yüksekokul

Çizelge 3.2’ de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan çocukların/gençlerin çoğunluğunu (% 43,3) lise mezunları, beşte birini (%22) ortaokul mezunları oluşturmaktadır. İlkokul (%15,3) ve yüksekokul (%19,3) mezunlarının toplamının ise üçte bir oranında (% 34,6) olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamındaki çocukların/gençlerin tümü ilköğretimi tamamlamıştır. En yüksek eğitim düzeyine sahip olanlar ise, yüksekokul mezunlarıdır.

Çizelge 3.3’de çocuğun/gencin medeni durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.3. Çocuğun ve Gencin Medeni Durumuna İlişkin Bulgular

Medeni durum	Sayı	Yüzde
Bekar	112	74,7
Evli	38	25,3
Toplam	150	100,0

Araştırmaya katılan çocukların/gençlerin medeni durumu incelendiğinde dörtte üçünün (%74,7) bekâr, dörtte birinin (%25,3) evli olduğu görülmektedir.

Özet olarak; araştırmaya dahil olan çocuk/gençlerin hepsinin erkek olduğu; yaş ortalamasının 21,69 olduğu; eğitim seviyelerinin orta düzeyde olduğunu (%43,3) ve çoğunun bekar olduğu (%74,7) belirtilebilir.

3.1.2. Çocukların/Gençlerin Ailesine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocuğun/gencin ailesinin öz ve üvey olma, ebeveynlerin birlikte yaşama durumu, anne ve babanın eğitim durumu, kardeş durumu, kardeş sayısı, aile tipi, çocuğun/gencin kiminle büyüdüğüne ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.4’ de çocukların/gençlerin anne ve babasının öz ve üvey olma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.4. Çocuğun ve Gencin Ebeveyninin Öz ve Üvey Olma Durumuna İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin durumu	Sayı	Yüzde
Anne-baba öz	118	78,7
Anne öz-baba üvey	20	13,3
Baba öz-anne üvey	10	6,7
Anne-baba üvey	2	1,3
Toplam	150	100,0

Çocukların/gençlerin büyük kısmının (%78,7) anne ve babasının öz, %13,3'ünün annesinin öz, babasının üvey, % 6,7'sinin babasının öz, annesinin üvey ve %1,3'ünün ise hem anne hem babasının üvey olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.5' de çocuğun ve gencin ebeveynlerinin birlikte yaşama durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.5. Çocuğun ve Gencin Ebeveynlerinin Birlikte Yaşama Durumuna İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin birlikte yaşama durumu	Sayı	Yüzde
Anne baba sağ birlikte yaşıyorlar	98	65,3
Anne-baba ölü	4	2,7
Anne sağ- baba ölü	17	11,3
Baba sağ- anne ölü	6	4,0
Anne-baba boşanmış	14	9,3
Anne-baba başkasıyla evli	11	7,3
Toplam	150	100,0

Araştırmaya katılan çocukların/gençlerin büyük çoğunluğunun (%65,3) anne ve babası sağ ve birlikte yaşamaktadır. Çocukların ve gençlerin %11,3' ünün babasının, %4'ünün annesinin vefat etmiş olduğu, % 2,7'sinin ise her iki ebeveynini kaybetmiş olduğu görülmektedir. Ebeveynleri boşananlar %9,3 iken, ebeveynleri başkasıyla evli olanlar %7,3'dür.

Çizelge 3.6' da çocuğun ve gencin annesinin eğitim durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.6. Çocuğun ve Gencin Annesinin Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Annenin eğitim durumu	Sayı	Yüzde
Okuryazar değil	19	12,7
Okuryazar	14	9,3
İlkokul	40	26,7
Ortaokul	42	28,0
Lise	22	14,7
Üniversite	13	8,7
Toplam	150	100,0

Çocukların/gençlerin annesinin eğitim durumuna bakıldığında, annelerin %28'sinin ortaokul, %26,7'sinin ilkokul, % 14,7'sinin lise mezunu olduğu görülmektedir.

Okuryazar olmayan ile okuryazar olan annelerin oranı % 22 iken, üniversite eğitimi alanların oranı (%8,7) düşüktür.

Çizelge 3.7' de çocuğun ve gencin babasının eğitim durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.7. Çocuğun ve Gencin Babasının Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Babanın eğitim durumu	Sayı	Yüzde
Okuryazar değil	10	6,7
Okuryazar	11	7,3
İlkokul	40	26,7
Ortaokul	35	23,3
Lise	33	22,0
Üniversite	21	14,0
Toplam	150	100,0

Çocukların/gençlerin babasının eğitim durumuna bakıldığında, babaların %26,7'sinin ilkokul, %23,3' ünün ortaokul, %22'sinin lise mezunu olduğu görülmektedir. Okuryazar olmayan ile okuryazar olan babaların oranı %14 iken, babaların % 14'ü üniversite mezunudur.

Çizelge 3.8' de çocuğun ve gencin kardeş durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.8. Çocuğun ve Gencin Kardeş Durumuna İlişkin Bulgular

Kardeş durumu	Sayı	Yüzde
Evet	122	81,3
Hayır	28	18,7
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.8'de yer aldığı gibi her beş çocuk ve gençten dördünün (%81,3) kardeşi vardır. Beş çocuk ve gençten (%18,7) birinin ise kardeşi yoktur.

Çizelge 3.9' da çocuğun ve gencin kardeş sayısına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.9. Çocuğun ve Gencin Kardeş Sayısına İlişkin Bulgular

Kardeş sayısı	Sayı	Yüzde
1- 4	103	84,4
5 ve üzeri	19	15,5
Toplam	122	100,0

Ort= 2,90 ss=1,779 En küçük= 1 En büyük= 9

Araştırmaya dahil olan çocukların/gençlerin büyük çoğunluğu (%84,4) en az bir en fazla dört kardeşe sahiptir. Beş ve daha fazla kardeşi olanlar ise %15,5'dir. Çocukların/gençlerin kardeş sayısı en az bir en fazla dokuz olup kardeş sayısı ortalama 2,90'dır.

Çizelge 3.10' da çocuğun ve gencin aile tipine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.10. Çocuğun ve Gencin Aile Tipine İlişkin Bulgular

Aile Tipi	Sayı	Yüzde
Çekirdek aile	95	63,3
Geniş aile	23	15,3
Parçalanmış aile	32	21,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.10' dan anlaşılacağı üzere, çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğu (%63,3) çekirdek aile, altıda biri (%15,3) geniş aile, beşte biri parçalanmış aileye sahiptir.

Çizelge 3.11' de çocuğun ve gencin kiminle büyüdüğüne ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.11. Çocuğun ve Gencin Kiminle Büyüdüğüne İlişkin Bulgular

Kiminle büyüdüğü	Sayı	Yüzde
Anne ve baba	100	66,7
Diğer*	50	33,3
Toplam	150	100,0

* Anne veya baba, büyükanne/büyükbaba, akrabalar, abla/ağabey, yurt/kurum

Çizelge 3.11' de görüldüğü gibi, çocukların ve gençlerin üçte ikisi (%66,7) anne ve babasıyla büyürken üçte biri (%33,3) anne veya baba, büyükanne/büyükbaba, akrabalar, abla/ağabey ile ya da yurt/kurum bakımında büyümüşür.

Özet olarak, çocukların/gençlerin büyük çoğunun (%78,7) anne ve babasının öz olduğunu; ebeveynlerin (65,3)' ünün birlikte yaşadığını; annelerin (%54,7) ve babaların (%50) eğitim seviyelerinin ortaöğretim düzeyinde yoğunlaştığını; çocukların/gençlerin tamamına yakınının (%81,3) kardeşi olduğunu; kardeş sayısının daha çok 1 ile 4 arasında olduğunu (%84,4), çekirdek aile yapısına (%63,3) sahip

olduklarını; çoğunun (% 66,7) anne ve babasının yanında büyüdüğünü belirtmek mümkündür.

3.1.3. Çocukların/Gençlerin Ekonomik Durumuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocuğun ve gencin çalışma durumu, geçim kaynakları, gelir düzeyini nasıl tanımladığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Çizelge 3.12' de çocuğun ve gencin çalışma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.12. Çocukların/Gençlerin Ekonomik Durumuna İlişkin Bulgular

Çalışma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	87	58,0
Hayır	63	42,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.12' de görüldüğü gibi, çocukların ve gençlerin beşte ikisi (%42,0) herhangi bir gelir getirici işte çalışmamakta, beşte üçü ise (%58,0) gelir getirici bir işte çalışmaktadır.

Çizelge 3.13' de çocuğun ve gencin geçim kaynaklarına ilişkin bulgulara yer almaktadır.

Çizelge 3.13. Çocuğun ve Gencin Geçim Kaynaklarına İlişkin Bulgular

Geçim kaynakları	Sayı	Yüzde
Kendi geliri	66	44,0
Annenin geliri	14	9,3
Babanın geliri	24	16,0
Kendi geliri-ebeveyn geliri	17	11,3
Anne- baba geliri	23	15,3
Devlet yardımı	4	2,7
Akraba yardımı	2	1,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.13'de görüldüğü gibi, çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğu (%44,0) geçimini kendi geliriyle sağlamaktadır. Çocukların/ gençlerin altıda biri babanın geliri (%16,0) ve her iki ebeveynin geliri (%15,3) ile, %11,3'ü kendi geliri, %9,3'ü annenin geliri ile, çok azı devlet yardımı (%2,7) ve akraba yardımı (%1,3) ile geçinmektedir.

Çizelge 3.14' de çocuğun ve gencin gelir düzeyini nasıl tanımladığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.14. Çocuğun ve Gencin Gelir Düzeyini Nasıl Tanımladığına İlişkin Bulgular

Gelir düzeyini nasıl tanımladığı	Sayı	Yüzde
Çok iyi	9	6,0
İyi	26	17,3
Normal	85	56,7
Yetersiz	30	20,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.14' de görüldüğü gibi, çocukların ve gençlerin yarısından fazlası (%56,7) gelir düzeyini normal olarak tanımlamıştır. Çocukların/ gençlerin beşte biri gelir düzeylerinin yetersiz (%20,0), altıda biri iyi (17,3) ve çok azı (%6,0) çok iyi olduğunu ifade etmiştir. Özetle, çocukların/gençlerin yarısından fazlasının (%58) bir işte çalıştığı, yarısına yakınının (%44) sadece kendi geliri ile geçimini sağladığı ve büyük çoğunluğunun (%56,7) gelir düzeyini normal olarak tanımladığı söylenebilir.

3.1.4. Çocukların ve Gençlerin Suç Geçmişine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocukların/gençlerin, ailelerinin ve arkadaşlarının suç geçmişiyle ilgili olarak, başka suçtan yargılanma durumu, başka suçtan ceza alma durumu, hüküm giyme yaşı, kaç aydır denetimli serbestlik tedbiri altında olduğu, ailesinin ve arkadaşlarının sabıka durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Çizelge 3.15' de çocuğun ve gencin hakkında denetimli serbestlik tedbiri alınmasına neden olan suç türüne ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.15. Çocuğun ve Gencin Hakkında Tedavi/Denetimli Serbestlik Tedbiri Verildiği Suç Türüne İlişkin Bulgular

Suç türü	Sayı	Yüzde
Şiddet	20	13,3
Uyuşturucu	103	68,7
Diğer	27	18,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.15' e göre, çocukların/gençlerin büyük çoğunluğunun (%68,7) hakkında tedavi/ denetimli serbestlik tedbirinin verildiği suç türü uyuşturucu suçudur. Bunu (%13,3) ile şiddet suçları ve diğer suçlar (%18,0) izlemektedir.

Çizelge 3.16' da çocuğun ve gencin başka suçtan yargılanma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.16. Çocuğun ve Gencin Başka Suçtan Yargılanma Durumuna İlişkin Bulgular

Yargılanma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	50	33,3
Hayır	100	66,7
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.16' da görüldüğü gibi, çocukların/gençlerin üçte ikisi (%66,7) başka suçtan yargılanmazken üçte biri (%33,3) başka bir suç nedeniyle yargılanmıştır.

Çizelge 3.17' de çocuğun ve gencin başka suçtan ceza alma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.17. Çocuğun ve Gencin Başka Suçtan Ceza Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Ceza Alma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	42	28,0
Hayır	108	72,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.17' ye bakıldığında, çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğunun (%72) başka suçtan ceza almadığı yaklaşık üçte birinin (%28) başka suçtan ceza aldığı görülmektedir. Çizelge 3.18' de çocuğun ve gencin hüküm giyme yaşına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.18. Çocuğun ve Gencin Hüküm Giyme Yaşına İlişkin Bulgular

Hüküm Giyme Yaşı	Sayı	Yüzde
14 -17	27	18.1
18- 21	91	60.7
22-25	32	21.2
Toplam	150	100,0

Ort= 19,44 ss= 2,242 En küçük= 14 En büyük= 25

Çizelge 3.18' e göre, araştırmaya katılan hüküm giyen çocukların/gençlerin beşte üçünün (%60,7) 18-21 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Çocukların/gençlerin beşte biri (%21.2) 22-25 yaş, beşte biri (%18.1) 14 -17 yaş grubundadır. Çocukların hüküm giyme yaşı 14 ile 25 yaş arasında değişmekte olup hüküm giyilen yaş ortalaması 19,44' dür.

Çizelge 3.19' da çocuğun ve gencin denetimli serbestlik tedbiri altında olma süresine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.19. Çocuğun ve Gencin Denetimli Serbestlik Tedbiri Altında Olma Süresine İlişkin Bulgular

Kaç Aydır Denetimli Serbestlik Altında Olduğu	Sayı	Yüzde
1- 6 ay	101	67.3
7- 11ay	24	16
12 ay ve üzeri	25	16,7
Toplam	150	100,0

Ort= 6,99 ss= 7,677 En küçük= 1 En büyük= 60

Çizelge 3.19' a göre, araştırmaya dâhil olan çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğu (%67,3) altı ay ve daha kısa süredir denetimli serbestlik altındadır. Çocukların/gençlerin denetimli serbestlik altında kalma süreleri bir ile beş yıl arasında değişmekte olup, denetimli serbestlik altında kaldıkları süre ortalama 6,99'dur. Araştırma kapsamındaki çocukların/gençlerin çoğu altı ay ve daha az süredir denetimli serbestlik kapsamındadır.

Çizelge 3.20' de çocuğun ve gencin arkadaşlarının sabıka durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.20. Çocuğun ve Gencin Arkadaşlarının Sabıka Durumuna İlişkin Bulgular

Arkadaş Sabıka Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	68	45,3
Hayır	82	54,7
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.20' den anlaşılacağı üzere çocukların ve gençlerin yaklaşık beşte üçünün (%54,7) arkadaşlarının sabıkasının olmadığı, beşte ikisinden biraz fazlasının (%45,3) sabıkalı arkadaşına sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.21' de çocuğun ve gencin ailesinin sabıka durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.21. Çocuğun ve Gencin Ailesinin Sabıka Durumuna İlişkin Bulgular

Aile Sabıka Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	32	21,3
Hayır	118	78,7
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.21' de görüldüğü üzere, çocukların ve gençlerin beşte dördünün (%78,7) ailesinde sabıkalı birey bulunmazken beşte birinin (21,3) ailesinde sabıkalı birey bulunmaktadır. Öter (2005), çalışmasında suça sürüklenen çocukların %36.1' inin yakın akrabaların arasında suç işlemiş birinin bulunduğunu belirtmiştir.

Özet olarak, çocuk/gençlerin büyük çoğunluğunun (%68.7) uyuşturucu suçu nedeniyle hakkında denetimli/tehdavi denetimli serbestlik tedbiri verildiği; çocuğun/gencin daha önce başka suçtan yargılanmadıkları (%66.7) ve ceza almadıkları (%72); daha çok 18-21 yaş arasında hüküm giydikleri; denetimli/tehdavi denetimli serbestlik tedbiri altında olma süresinin ortalama 6.99 ay olduğu; arkadaşlarının yarısına yakınının (%45.3) ve ailelerin ise büyük çoğunun (%78.7) sabıkasının olmadığı görülmektedir.

3.1.5. Çocukların/Gençlerin Şiddet Görme Durumuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocuğun ve gencin aile içinde şiddet görme durumu ve gördüğü şiddet türüne ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.22' de çocuğun ve gencin şiddet görme durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.22. Çocuğun ve Gencin Aile İçinde Şiddet Görme Durumuna İlişkin Bulgular

Şiddet Görme Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	63	42,0
Hayır	87	58,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.22' de, çocukların/gençlerin şiddet görüp görmediği değerlendirildiğinde beşte ikisinin (%42,0) şiddet gördüğü, beşte üçünün ise (% 58,0) şiddet görmediği anlaşılmaktadır. Çizelge 3.23' de çocuğun ve gencin gördüğü şiddet türüne ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.23. Çocuğun ve Gencin Gördüğü Şiddet Türüne İlişkin Bulgular

Şiddet Türü*	Sayı	Yüzde
Fiziksel	41	39,8
Duygusal	28	27,2
Sözel	34	33,0
Toplam	103	100,0

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Çizelge 3.23' den anlaşılacağı üzere, çocukların ve gençlerin yarısına yakını fiziksel (%39,8), üçte biri (%33,0) sözel, dörtte biri (%27,2) ise duygusal şiddete uğramıştır.

3.1.6. Çocuğun/Gencin Madde Kullanım Durumuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocuğun ve gencin madde kullanım durumuna ilişkin olarak; kullandığı madde türleri, bu madde/maddeleri kullanma sıklığı, başka madde kullanma durumu, madde kullanma nedeni, madde kullanma süresine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.24' de çocuğun ve gencin kullandığı madde türlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.24. Çocuğun ve Gencin Kullandığı Madde Türlerine İlişkin Bulgular

Madde türleri	Sayı	Yüzde
Esrar	107	56,6
Ecstasy	44	23,3
Uçucu maddeler	13	6,9
Diğer	25	13,2
Toplam	189	100,0

Çizelge 3.24' de görüldüğü gibi, çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğu (%56,6) esrar kullanmaktadır. Çocukların ve gençlerin yaklaşık üçte biri ecstasy (23,3) ve her on çocuktan/ gençten biri (%6,9) uçucu madde kullanmaktadır.

Çizelge 3.25' de çocuğun ve gencin maddeleri kullanma sıklığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.25. Çocuğun ve Gencin Maddeleri Kullanma Sıklığına İlişkin Bulgular

Madde Kullanma Sıklığı	Sayı	Yüzde
Hiçbir zaman	41	27,3
En az bir kez	26	17,3
Üçten Fazla Kez	83	55,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.25' den anlaşılacağı üzere, çocukların ve gençlerin yaklaşık beşte üçü (%55,3) üçten fazla kez, altıda biri (%17,3) en az bir kez kullandığını ifade etmiştir.

Çocukların ve gençlerin yaklaşık üçte biri hiçbir zaman madde kullanmamışlardır.

Çizelge 3.26' da çocuğun ve gencin başka madde kullanma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.26. Çocuğun ve Gencin Başka Madde Kullanma Durumuna İlişkin Bulgular

Başka Madde Kullanma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	48	32,0
Hayır	102	68,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.26' dan anlaşılacağı üzere, çocukların ve gençlerin üçte biri (%32,0) başka madde/maddeler kullanırken büyük çoğunluğu (%68,0) başka madde/maddeler kullanmamaktadır.

Çizelge 3.27' de çocuğun ve gencin kullandığı başka madde/maddelere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.27. Çocuğun ve Gencin Kullandığı Başka Maddelere İlişkin Bulgular

Kullanılan Başka Maddeler	Sayı	Yüzde
Tedavi ve Denetimli Serbestlik Kararı verilen madde	102	68,0
Diğer*	48	32,0
Toplam	150	100,0

* Bonzai, Jamaica, lcd, salvia

Çizelge 3.27' de görüldüğü gibi, çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğunun hakkında denetimli serbestlik kararı verilen madde/maddelerin (%68,0) yanı sıra üçte biri bonzai başta olmak üzere jamaican, lcd, salvia gibi maddeleri kullanmıştır.

Çizelge 3.28' de çocuğun ve gencin madde kullanma nedenlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.28. Çocuğun ve Gencin Madde Kullanma Nedenine İlişkin Bulgular*

Madde Kullanma Nedeni	Sayı	Yüzde
Kişisel Nedenler*	33	30,3
Ailevi Nedenler	15	13,8
Arkadaş Çevresi	61	56,0
Toplam	109	100,0

Özenti-merak, sıkıntı-stres-yalnızlık

Çizelge 3.28' de görüldüğü gibi, madde kullanan çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğu (56,0) arkadaş çevresi nedeniyle madde kullandıklarını ifade etmiştir. Bunu kişisel nedenler (%30,3) ve ailevi nedenler (% 13,8) izlemektedir.

Çizelge 3.29' da çocuğun ve gencin maddeyi kullanma süresine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.29. Çocuğun ve Gencin Maddeyi Kullanma Süresine İlişkin Bulgular

Madde Kullanma Süresi (ay)	Sayı	Yüzde
1-6	37	34,0
7- 36	59	54,0
48-108	13	12,0
Toplam	109	100,0

Çizelge 3.29' dan anlaşılacağı üzere, madde kullanan çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğu (%54,0) yedi ile otuz altı ay, üçte biri (%34,0) bir ile altı aylık sürelerde madde kullanmışlardır. Araştırma kapsamında tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocukların /gençlerin büyük çoğunluğu üç yıl ve daha az süre ile madde kullandığını ifade etmiştir.

Özet olarak, çocukların/gençlerin genelinin (%56,6) esrar kullandığı; maddenin en az üç kez (%55,3) kullanıldığı; büyük çoğunun (%68) başka madde kullanmadığı; diğer bir madde olarak en çok (%32) bonzai adlı sentetik uyuşturucunun kullanıldığı söylenebilir. Çocukların/gençlerin büyük çoğunun (%56) arkadaş çevresi nedeniyle madde kullanmaya başladığı ve madde kullanımının 7 ile 36 ay arasında yoğunlaştığı görülmektedir.

3.1.7. Çocukların/Gençlerin Denetimli Serbestlik Sürecine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocuğun ve gencin denetimli serbestlik sürecinde destek alma durumu, ne tür destek aldığı, rehberlik faaliyetlerinden yararlanma durumu, denetimli serbestlik faaliyetlerinden nasıl fayda sağladığı ya da neden fayda sağlayamadığı, grup çalışmalarına katılma durumu, ailesiyle görüşülme durumu ve denetimli serbestlik sistemi ile ilgili görüşlerinin neler olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.30' da çocuğun ve gencin denetimli serbestlik sürecinde destek alma durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.30. Çocuğun ve Gencin Denetimli Serbestlik Sürecinde Destek Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Destek Alma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	93	62,0
Hayır	57	38,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.30' da görüldüğü gibi, çocukların ve gençlerin yaklaşık üçte ikisi (%62,0) denetimli serbestlik sürecinde destek aldığını, beşte ikisi (%38,0) destek almadığını belirtmiştir. Çizelge 3.31' de çocuğun ve gencin denetimli serbestlik sürecinde aldığı destek türlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.31. Çocuğun ve Gencin Denetimli Serbestlik Sürecinde Aldığı Destek Türlerine İlişkin Bulgular

Alınan Destek Türleri	Sayı	Yüzde
Maddi destek	2	2,2
Psiko-sosyal destek	74	79,6
Duygusal destek	17	18,3
Toplam	93	100,0

Çizelge 3.31' de görüldüğü gibi, denetimli serbestlik sürecinde destek aldığını belirten çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğu (%79,6) psiko-sosyal destek, %18,3'ü duygusal destek ve %2,2'si maddi destek aldığını belirtmiştir. Çocukların/gençlerin büyük çoğunluğu psiko-sosyal destek aldıklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 3.32’ de çocuğun ve gencin denetimli serbestlik sürecinde rehberlik faaliyetlerinden yararlanma durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.32. Çocuğun ve Gencin Denetimli Serbestlik Sürecinde Rehberlik Faaliyetlerinden Yararlanma Durumuna İlişkin Bulgular

Rehberlik Faaliyetlerinden Yararlanma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	108	72,0
Hayır	42	28,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.32’ den anlaşılacağı üzere, denetimli serbestlik sürecinde çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğu (%72,0) rehberlik faaliyetlerinden yararlanmış, yaklaşık üçte biri (%28,0) ise yararlanmamıştır.

Çizelge 3.33’ de çocuğun ve gencin denetimli serbestlik faaliyetlerinden nasıl fayda sağladığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.33. Çocuğun ve Gencin Denetimli Serbestlik Faaliyetlerinden Nasıl Fayda Sağladığına İlişkin Bulgular

Nasıl Fayda Sağladığı	Sayı	Yüzde
Bilgi edindim-bilinçlendim	26	18,7
Eğitim-rehberlik-grup çalışması faaliyetlerinden faydalandım	20	14,2
Maddenin zararlarını öğrendim	33	23
Maddeyi bırakmamı sağladı	10	7,2
Öfkemi kontrol etmeyi öğrendim	9	6,4
Topluma uyum sağlamamda yardımcı oldu	10	7,2
Toplam	108	100,0

Çizelge 3.33’de çocuğun/gencin denetimli serbestlik faaliyetlerinden nasıl faydalandığına ilişkin görüşlerine bakıldığında, %23’ ü maddenin zararlarını öğrendiğini, beşte biri (%18,7) bilgi edindiğini-bilinçlendiğini, eğitim-rehberlik-grup faaliyetlerinden faydalandığını (%14,2), her on çocuk/gençten biri (%7,2) maddeyi bıraktığını, topluma uyum sağlama konusunda yardım gördüğünü (%7,2) ve öfkesini kontrol etmeyi öğrendiğini (%6,4) ifade etmiştir.

Çizelge 3.34’ de çocuğun ve gencin denetimli serbestlik faaliyetlerinden neden fayda sağlayamadığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.34. Çocuğun ve Gencin Denetimli Serbestlik Faaliyetlerinden Neden Fayda Sağlayamadığına İlişkin Bulgular

Faaliyetlerinden Neden Fayda Sağlayamadığı	Sayı	Yüzde
Faaliyetler saçma, gereksiz	12	28,5
Faaliyetlere katılım zorunlu olduğu için fayda sağlayamadım	4	9,5
Herhangi bir fayda sağlamadı	16	38,2
Tedavi sürecim devam ettiği için faaliyetlere henüz katılmadım	10	23,8
Toplam	42	100,0

Çizelge 3.34’ de çocukların ve gençlerin denetimli serbestlik faaliyetlerinin yarar sağlamamasına ilişkin görüşlerine bakıldığında, çocuk ve gençlerin %38,2’i faaliyetlerden herhangi bir fayda sağlayamadığını, %28,5’i faaliyetlerin saçma ve gereksiz olduğunu, %23,8’i tedavi süreci devam ettiği için faaliyetlere henüz katılmadığını ve %9,5’i faaliyetlere katılım zorunlu olduğu için fayda sağlayamadığını belirtmiştir.

Çizelge 3.35’ de çocuğun ve gencin denetimli serbestlik kapsamında grup çalışmasına katılma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.35. Çocuğun ve Gencin Denetimli Serbestlik Kapsamında Grup Çalışmasına Katılma Durumuna İlişkin Bulgular

Grup Çalışmasına Katılma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	86	57,3
Hayır	64	42,7
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.35’ de görüldüğü gibi, denetimli serbestlik sürecinde çocukların ve gençlerin beşte üçü grup çalışmalarına katılırken beşte ikisi herhangi bir grup çalışmasına katılmamıştır.

Çizelge 3.36’ da çocuğun ve gencin ailesiyle görüşülme durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.36. Çocuğun ve Gencin Ailesiyle Görüşülme Durumuna İlişkin Bulgular

Aile ile Görüşülme Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	29	19,3
Hayır	121	80,7
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.36' dan anlaşılacağı üzere, denetimli serbestlik sürecinde çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğunun (%80,7) ailesi ile herhangi bir görüşme yapılmazken beşte birinin (%19,3) ailesiyle görüşme yapılmıştır.

Çizelge 3.37' de çocuğun ve gencin denetimli serbestlik/televi ve denetimli serbestlik uygulamaları ile ilgili düşüncelerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.37. Çocuğun ve Gencin Tedavi ve Denetimli Serbestlik Uygulamaları İle İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Denetimli Serbestlik/ Tedavi ve Denetimli Serbestlik İle İlgili Düşünceleri	Sayı	Yüzde
Cezaevi daha rahattı	4	2,7
Faydalı ve başarılı bir uygulama	91	60,7
Faydasız ve gereksiz bir uygulama	30	20,0
Maddenin zararları hakkında farkındalık kazandıran bir uygulama	11	7,3
Maddeyi bırakmamda faydalı oldu	6	4,0
Yükümlülükleri çok fazla	8	5,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 3.37' den anlaşılacağı üzere, çocukların ve gençlerin beşte üçü (%60,7) tedavi ve denetimli serbestlik sisteminin faydalı ve başarılı bir uygulama olduğunu, beşte biri (%20,0) faydasız ve gereksiz olduğunu, %7,3'ü maddenin zararları hakkında farkındalık kazandıran bir uygulama olduğunu, %5,3'ü yükümlülüklerinin çok fazla olduğunu, %4,0'ı maddeyi bırakmasında faydalı olduğunu, % 2,7'si cezaevinin daha rahat olduğunu belirtmiştir.

Sonuç olarak, çocukların/gençlerin çoğunun (%62) denetimli serbestlik sürecinde destek aldıklarını; en çok (%79,6) psiko- sosyal destek aldıklarını ve özellikle madde kullanımı ile bağımlılık konularında bilgilendiklerini; denetimli serbestlik sürecinde herhangi bir fayda sağlayamadığını belirten çocuk/gençler ise faaliyetleri gereksiz bulduklarını (%39,3) ifade etmişlerdir. Çocukların/gençlerin çoğunluğu (%57,3) grup çalışmasına katılırken, ailelerin çoğuyla (%80,7) görüşme yapılamamıştır. Çocukların/gençlerin önemli bir kısmı (%60,7) denetimli serbestliğin başarılı bir uygulama olduğunu düşünmektedir.

3.2. Çocuğun/Gencin Sosyal Destek Durumuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocuğun/gencin Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği' nin alt ölçeklerinden alınan puan durumuna; aileden, arkadaştan ve toplamda alınan sosyal destek düzeyine; aile ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki fark durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.38'de çocuğun /gencin sosyal destek durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir

Çizelge 3.38. Çocuğun ve Gencin Sosyal Destek Durumuna İlişkin Bulgular

Aile*	Sayı	Yüzde
1,00-1,99	8	5,3
2,00-2,99	36	24,0
3,00-3,99	51	34,0
4,00-5,00	55	36,7
Arkadaş**	Sayı	Yüzde
1,00-1,99	4	2,7
2,00-2,99	40	26,7
3,00-3,99	72	48,0
4,00-5,00	34	22,7
Toplam SD***	Sayı	Yüzde
1,00-1,99	2	1,3
2,00-2,99	36	24,0
3,00-3,99	82	54,7
4,00-5,00	30	20,0
Toplam	150	100,0

* Ort=3,39; ss=0,83; En küçük=1; En büyük=5

** Ort=3,34; ss=0,70; En küçük=1,44; En büyük=4,89

*** Ort=3,36; ss=0,60; En küçük=1,80; En büyük=4,60

Çizelge 3.38'de görüldüğü gibi, çocukların/gençlerin büyük çoğunluğunun aileden aldıkları sosyal destek sırasıyla yüksek, orta ve düşük düzeydedir. Çocukların/gençlerin beşte birinin arkadaştan aldıkları sosyal desteğin yüksek düzeyde, yarısına yakınının orta düzeyde, yaklaşık dörtte birinin aldıkları sosyal desteğin düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Çocukların/gençlerin aileden aldıkları sosyal destek puan ortalaması 3,39 (ss=0,83), arkadaştan aldıkları sosyal destek puan ortalaması 3,34 (ss=0,70) ve toplam sosyal destek algısı ortalaması 3,36 (ss=0,60) olarak bulunmuştur. SİUÖ toplam puanına ilişkin dağılıma göre, çocukların/gençlerin aldıkları puanlar 1,80 ile 4,60

arasında değişmektedir. Çocukların/gençlerin aile ve arkadaştan aldıkları toplam sosyal destek puan ortalaması ise 3,36'dır. Çizelge 3.39' da aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki fark durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.39. Aileden ve Arkadaştan Alınan Sosyal Destek Arasındaki Fark Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Destek Kaynağı	Sayı	Ort	ss	İstatistik	p
Aile	150	3,39	,84	t=0,738	,462
Arkadaş	150	3,34	,71		

Çizelge 3.39' da görüldüğü gibi, aileden alınan sosyal destek ile arkadaştan alınan sosyal destek arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur ($t=0,738$, $p>0.05$).

Özet olarak, çocukların/gençlerin en çok arkadaşlarını sosyal destek olarak gördükleri (%48) ve aileden ve arkadaştan alınan sosyal desteğin farklılaşmadığı görülmektedir.

3.3. Çocuğu/Genci Tanıtıcı Özellikler İle Algılanan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bu bölümde çocuğun/gencin sosyo-demografik, ekonomik özellikleri; ailelerini tanıtıcı özellikler; suç geçmişine ilişkin özellikler; madde kullanım özellikleri; şiddet görme durumu ve denetimli serbestlik sürecine ilişkin özellikler ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen bulgulara yer verilmiştir.

3.3.1. Çocuğun/Gencin Sosyo- Demografik Özelliklerine göre Sosyal Destek Durumu

Çizelge 3.40' da çocuğun ve gencin yaşı ile aile ve arkadaştan aldıkları sosyal desteğe ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Çizelge 3.40. Çocuğun ve Gencin Yaşına Göre Sosyal Destek Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Destek Kaynağı	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	150	3,39	,83	r= ,067	,419
Arkadaş	150	3,34	,70	r= ,048	,559
Toplam	150	3,36	,60	r= ,071	,389

Çizelge 3.40' dan anlaşılacağı üzere, çocuğun ve gencin yaş durumu ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek düzeyi arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle çocuğun ve gencin yaşı arttıkça alınan sosyal destek puanı da artmaktadır. Bununla birlikte yaş durumu ile aileden alınan sosyal destek ($r=0,067$; $p>0.05$), arkadaştan alınan sosyal destek ($r=0,048$; $p>0.05$) ve toplamda alınan sosyal destek ($r=0,07$; $p>0.05$) arasındaki ilişki istatistikî açıdan anlamlı değildir. Çizelge 3.41' de çocuğun ve gencin eğitim durumuna göre aile ve arkadaştan aldıkları sosyal destek durumuna ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Çizelge 3.41. Çocuğun ve Gencin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Çocuğun ve Gencin Eğitim Durumu	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	İlkokul	23	3,36	,73	F=2,872*	,038
	Ortaokul	33	3,61	,74		
	Lise	65	3,20	,94		
	Yüksekokul	29	3,64	,68		
	Toplam	150	3,40	,84		
Arkadaş	İlkokul	23	3,27	,71	F=,346	,792
	Ortaokul	33	3,33	,75		
	Lise	65	3,32	,72		
	Yüksekokul	29	3,46	,63		
	Toplam	150	3,34	,71		
Toplam	İlkokul	23	3,31	,64	F= 1,512	,214
	Ortaokul	33	3,44	,56		
	Lise	65	3,27	,63		
	Yüksekokul	29	3,53	,51		
	Toplam	150	3,36	,60		

Çizelge 3.41'de görüldüğü gibi, öğrenim düzeylerine göre ilkökul, ortaokul, lise ve yüksekokul mezunu çocuklar ve gençler arasında aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek puanı ortalaması yüksekokul mezunu çocuklar/gençler lehine olup çocuğun/gencin eğitim durumu ile aileden alınan sosyal destek arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark vardır ($F=2,872$; $P<0.05$).

Çocuğun/gencin eğitim durumu ile arkadaştan aldıkları sosyal destek puanı ortalaması ($F=,346$; $P>0.005$) ve toplam sosyal destek puanı ($F=1,512$; $p>0.05$) bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur.

Özetle, çocukların/gençlerin yaşlarının artması alınan sosyal destek düzeyini de artırmaktadır. Eğitim seviyesi ile algılanan sosyal destek düzeyi arasında doğru orantılı olarak, eğitim seviyesi yükseldikçe aileden alınan sosyal destek de artmaktadır.

3.3.2. Çocukların/Gençlerin Ailelerini Tanıtıcı Özelliklere Göre Sosyal Destek Durumu

Çizelge 3.42’de çocuğun/gencin ebeveynlerinin öz ve üvey olma durumları ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki ilişkiye yer verilmiştir.

Çizelge 3.42. Çocuğun ve Gencin Ebeveynlerinin Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Çocuğun ve Genci Ebeveyn Durumu	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	Anne-baba öz	118	3,47	0,86	t=1,945	0,054
	Anne, baba, anne ve baba veya anne-baba üvey	32	3,15	0,70		
Arkadaş	Anne-baba öz	118	3,41	0,69	t= 2,463	0,015
	Anne, baba, anne/ baba veya anne-baba üvey	32	3,07	0,71		
Toplam	Anne-baba öz	118	3,44	0,58	t= 2,843	0,005
	Anne, baba, anne/baba veya anne-baba üvey	32	3,10	0,63		

Çizelge 3.42’de görüldüğü gibi, anne ve babanın öz olma durumunda aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek puanları anne, baba, anne ve baba veya ebeveynlerin birinin üvey olma durumunda aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek puanlarından daha yüksektir.

Çocuğun ve gencin ebeveynlerinin öz ve üvey olmaları ile aileden aldıkları sosyal destek arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yok iken (t=1,945; p>0.05) arkadaştan alınan sosyal destek (t=2,463; p<0.05) ve alınan toplam sosyal destek açısından p<0.05 düzeyinde anlamlılık söz konusudur.

Çizelge 3.43' de çocuğun ve gencin ailesinin eğitim durumu ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki ilişkiye yer verilmiştir.

Çizelge 3.43. Çocuğun ve Gencin Annesinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Annenin Eğitim Durumu	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	Okuryazar değil	19	3,39	,85	F= 1,360	0,243
	Okuryazar	14	3,81	,63		
	İlkokul	40	3,53	,89		
	Ortaokul	42	3,28	,83		
	Lise	22	3,27	,91		
	Üniversite	13	3,17	,67		
	Toplam	150	3,40	,84		
Arkadaş	Okuryazar değil	19	3,47	,61	F= ,282	0,923
	Okuryazar	14	3,35	,62		
	İlkokul	40	3,35	,70		
	Ortaokul	42	3,36	,80		
	Lise	22	3,21	,67		
	Üniversite	13	3,29	,78		
	Toplam	150	3,34	,71		
Toplam	Okuryazar değil	19	3,44	,57	F= ,686	0,635
	Okuryazar	14	3,53	,57		
	İlkokul	40	3,42	,63		
	Ortaokul	42	3,33	,64		
	Lise	22	3,23	,56		
	Üniversite	13	3,24	,55		
	Toplam	150	3,36	,60		

Çizelge 3.43' e göre, Annenin eğitim düzeyi ile çocuğun ve gencin aileden (F=1,360; $p>0.05$), arkadaştan (F=0,282; $p>0.05$) ve toplamda aldığı sosyal destek (F= 0,686; $P>0.05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur. Annesi okuryazar olan çocukların / gençlerin aileden aldıkları sosyal destek puanı, annesi ilkokul ve üstü eğitim seviyesine sahip olanlara göre bir miktar daha yüksektir.

Çizelge 3.44' de çocuğun ve gencin babasının eğitim durumuna göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki ilişkiye yer verilmiştir.

Çizelge 3.44. Çocuğun ve Gencin Babasının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Babanın Eğitim Durumu	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	Okuryazar değil	10	3,40	,93	F= 1,845	0,108
	Okuryazar	11	3,79	,75		
	İlkokul	40	3,64	,84		
	Ortaokul	35	3,28	,82		
	Lise	33	3,18	,82		
	Üniversite	21	3,29	,80		
	Toplam	150	3,40	,84		
Arkadaş	Okuryazar değil	10	3,00	,60	F= 3,691	0,004
	Okuryazar	11	3,71	,39		
	İlkokul	40	3,58	,67		
	Ortaokul	35	3,30	,77		
	Lise	33	3,02	,69		
	Üniversite	21	3,41	,66		
	Toplam	150	3,34	,71		
Toplam	Okuryazar değil	10	3,16	,60	F= 4,283	0,001
	Okuryazar	11	3,74	,38		
	İlkokul	40	3,61	,55		
	Ortaokul	35	3,29	,62		
	Lise	33	3,09	,61		
	Üniversite	21	3,36	,53		
	Toplam	150	3,36	,60		

Çizelge 3.44'den anlaşılacağı üzere, babanın eğitim düzeyi ile çocuğun ve gencin aileden aldığı sosyal destek (F=1,845; $p>0.05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmazken, arkadaştan aldığı sosyal destek (F=3,691; $p<0.05$) ve toplamda aldığı sosyal destek (F=4,283; $p<0.05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Babası okuryazar olan çocukların / gençlerin aileden aldıkları sosyal destek puanı, babası ilkokul ve üstü eğitim seviyesine sahip olanlara göre bir miktar daha yüksektir.

Çizelge 3.45' de çocuğun ve gencin kardeş durumuna göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal desteğe ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Çizelge 3.45. Çocuğun ve Gencin Kardeş Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Çocuk ve Gencin Kardeş Durumu	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	Evet	122	3,40	0,85	t= ,042	,966
	Hayır	28	3,39	0,80		
Arkadaş	Evet	122	3,32	0,73	t= -,754	,452
	Hayır	28	3,43	0,62		
Toplam	Evet	122	3,35	0,62	t= -,507	,613
	Hayır	28	3,42	0,55		

Çizelge 3.45’de çocuğun/gencin kardeş durumuna göre aileden ve arkadaştan aldığı sosyal destek puanları incelendiğinde, kardeşi olan ve olmayan çocukların ve gençlerin aileden (t=,042; p>0.05), arkadaştan aldıkları sosyal destek (t=-,754; p>0.05) ve toplam sosyal destek puanı (t= -,507; p>0.05) ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p>0.05).

Çizelge 3.46’ da çocuğun ve gencin kardeş sayısına göre aile ve arkadaştan aldıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Çizelge 3.46. Çocuğun ve Gencin Kardeş Sayısına Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Kardeş sayısı	122	2,90	1,77		
Aile	150	3,39	,83	r= -,030	,741
Arkadaş	150	3,34	,70	r= -,064	,482
Toplam	150	3,36	,60	r= -,062	,497

Çizelge 3.46’ ya göre, çocuğun ve gencin kardeş sayısı ile aileden, arkadaştan ve toplamda alınan sosyal destek arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır.

Başka bir ifadeyle kardeş sayısı artıkça alınan sosyal destek puanı azalmaktadır. Aileden alınan sosyal destek (r= -,030; p>0.05), arkadaştan alınan sosyal destek (r= -,064) ve toplam sosyal destek (r= -,062; p>0.05) arasındaki ilişki istatistikî açıdan anlamlı değildir.

Çizelge 3.47’ de çocuğun ve gencin aile tipi ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki ilişkiye yer verilmiştir.

Çizelge 3.47. Çocuğun ve Gencin Aile Tipine Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Aile tipi	Sayı	Ort	ss	İstatistik	p
Aile	Çekirdek aile	95	3,47	,86	F= 1,206	0,302
	Geniş aile	23	3,17	,92		
	Parçalanmış aile	32	3,35	,69		
	Toplam	150	3,40	,84		
Arkadaş	Çekirdek aile	95	3,41	,69	F= 1,456	0,237
	Geniş aile	23	3,15	,73		
	Parçalanmış aile	32	3,27	,73		
	Toplam	150	3,34	,71		
Toplam	Çekirdek aile	95	3,43	,57	F= 2,139	0,121
	Geniş aile	23	3,16	,74		
	Parçalanmış aile	32	3,30	,58		
	Toplam	150	3,36	,60		

Çizelge 3.47' ye göre, çekirdek aileye sahip çocuk ve gencin aile, arkadaş ve toplamda aldığı sosyal destek puanı ortalaması, geniş ve parçalanmış aileye sahip çocukların ve gençlerin aileden, arkadaştan ve toplamda aldıkları sosyal destek puanına göre daha yüksektir. Bununla birlikte çekirdek aileye sahip olmaya göre, aileden alınan sosyal destek (F=1,206; p>0.05), arkadaştan alınan sosyal destek (F=1,456; p>0.05) ve toplam sosyal destek (F=2,139; p>0.05) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çizelge 3.48' de çocuğun ve gencin kiminle büyüdüğü ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki ilişki yer almaktadır.

Çizelge 3.48. Çocuğun ve Gencin Kiminle Büyüdüğüne Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Çocuk ve gencin kiminle büyüdüğü	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	Anne ve baba	100	3,56	0,85	t= 3,414	0,001
	Diğer	50	3,08	0,73		
Arkadaş	Anne ve baba	100	3,43	0,69	t=2,310	0,022
	Diğer	50	3,16	0,72		
Toplam	Anne ve baba	100	3,48	0,56	t=3,571	0,000
	Diğer	50	3,13	0,63		

Çizelge 48' de görüldüğü gibi, anne ve babasıyla büyüyen çocukların/gençlerin aileden, arkadaştan aldıkları sosyal destek puanları ve toplam sosyal destek puanları

anne ve babasıyla büyümeyen çocuk ve gençlere göre daha yüksektir. Çocuğun ve gencin anne ve baba yanında büyüme göre aileden alınan sosyal destek ($t=3,414$; $p<0.05$), arkadaştan alınan sosyal destek ($t=2,310$; $p<0.05$) ve toplam sosyal destek ($t=3,571$; $p<0.05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık vardır.

Özet olarak, anne ve babası öz olan çocuk/gençlerin sosyal destek puanlarının daha yüksek olduğu; eğitim seviyesi ortaöğretim ve altı seviyede olan ebeveynlerin çocuklarının daha yüksek sosyal destek düzeyine sahip olduğu; kardeş sahibi olma ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı; kardeş sayısı arttıkça sosyal destek düzeyinin azaldığı; çekirdek aileye sahip ve anne ve babasının yanında büyümüş olan çocuk/gençlerin diğer aile tipine sahip olup anne ve babası ile büyümemiş olan çocuk/gençlere göre daha yüksek sosyal destek puanlarına sahip olduğu söylenebilir.

3.3.3. Çocukların/gençlerin Ekonomik Özelliklerine Göre Sosyal Destek Durumu

Çizelge 3.49' da çocuğun ve gencin çalışma durumuna göre aileden ve arkadaştan aldığı sosyal destek puanlarına ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Çizelge 3.49. Çocuğun ve Gencin Çalışma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Çocuğun ve gencin çalışma durumu	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	Evet	87	3,51	0,90	$t=1,885$	0,061
	Hayır	63	3,25	0,73		
Arkadaş	Evet	87	3,43	0,66	$t=1,904$	0,059
	Hayır	63	3,21	0,75		
Toplam	Evet	87	3,46	0,55	$t=2,402$	0,017
	Hayır	63	3,23	0,65		

Çizelge 3.49' dan anlaşılacağı üzere, çalışan çocukların ve gençlerin aileden, arkadaştan aldıkları sosyal destek ve toplam sosyal destek puanları çalışmayan çocuk ve gençlere göre daha yüksektir.

Çocuğun ve gencin çalışma durumu ile aileden aldıkları sosyal destek ($t=1,885$; $p>0.05$), arkadaştan aldıkları sosyal destek ($t=1,904$; $p>0.05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmayıp, toplam sosyal destek ($t=2,402$; $p<0.05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Çizelge 3.50' de çocuğun ve gencin geçim düzeyini nasıl tanımladığı ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki ilişkiye yer verilmiştir.

Çizelge 3.50. Çocuğun ve Gencin Geçim Düzeyini Tanımlamasına Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Geçim Düzeyi Tanımı	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	Alt	30	3,28	,73	F=0,566	0,569
	Orta	85	3,40	,85		
	Yüksek	35	3,50	,89		
	Toplam	150	3,40	,84		
Arkadaş	Alt	30	3,23	,78	F= 1,611	0,203
	Orta	85	3,31	,61		
	Yüksek	35	3,52	,83		
	Toplam	150	3,34	,71		
Toplam	Alt	30	3,25	,65	F=1,670	0,192
	Orta	85	3,34	,56		
	Yüksek	35	3,51	,64		
	Toplam	150	3,36	,60		

Çizelge 3.50' den anlaşılacağı üzere, çocuğun ve gencin geçim düzeyi tanımına göre aileden aldığı sosyal destek ($F=0,566$; $p>0.05$), arkadaştan aldığı sosyal destek ($F=1,611$; $p>0.05$) ve toplam sosyal destek ($F=1,670$; $p>0.05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kısaca, gelir getirici bir işte çalışan ve geçim düzeyini yüksek olarak tanımlayan çocukların/gençlerin daha yüksek sosyal destek puanına sahip olduğu görülmektedir.

3.3.4. Çocukların/Gençlerin Suç Geçmişi Özelliklerine Göre Sosyal Destek Durumu

Çizelge 3.51' de çocuğun ve gencin işlediği suç türüne göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal desteğe ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.51. Çocuğun ve Gencin İşlediği Suç Türüne Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Suç Türü	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	Şiddet	20	3,30	,69	F=0,219	0,804
	Uyuşturucu	103	3,43	,89		
	Diğer	27	3,36	,72		
	Toplam	150	3,40	,84		
Arkadaş	Şiddet	20	3,28	,59	F=3,577	0,030
	Uyuşturucu	103	3,43	,70		
	Diğer	27	3,04	,75		
	Toplam	150	3,34	,71		
Toplam	Şiddet	20	3,29	,57	F=2,272	0,107
	Uyuşturucu	103	3,43	,58		
	Diğer	27	3,17	,67		
	Toplam	150	3,36	,60		

Çizelge 3.51' e göre, çocuğun/gencin işlediği suç türü ile aileden aldıkları sosyal destek (F=0,219; $p>0.05$) ve toplam sosyal destek (F=2,272; $p>0.05$) arasında anlamlı bir fark bulunmazken arkadaştan alınan sosyal destek (F=3,577; $p<0.05$) anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Çizelge 3.52' de çocuğun ve gencin başka suçtan yargılanma durumuna göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek puanına ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Çizelge 3.52. Çocuğun ve Gencin Başka Suçtan Yargılanma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Başka Suçtan Yargılanma Durumu	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	Evet	50	3,44	0,83	t= 0,390	0,697
	Hayır	100	3,38	0,84		
Arkadaş	Evet	50	3,24	0,71	t= -1,190	0,236
	Hayır	100	3,39	0,70		
Toplam	Evet	50	3,32	0,59	t= -,619	0,537
	Hayır	100	3,39	0,61		

Çizelge 3.52' ye göre, çocukların ve gençlerin başka suçtan yargılanma durumlarına göre aileden aldıkları sosyal destek (t= 0,390, $p>0.05$), arkadaştan aldıkları sosyal destek (t=-1,190; $p>0.05$) ve toplam sosyal destek (t= -, 619; $p>0.05$) arasında

istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. Başka suçtan yargılanan çocukların/gençlerin aileden aldıkları sosyal destek puanları başka suçtan yargılanmayan çocuğun/gencin aldığı sosyal destek puanlarına göre daha yüksek olup, arkadaştan alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek puanları daha düşüktür.

Çizelge 3.53' de çocuğun ve gencin başka suçtan yargılanma durumu ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki ilişkiye yer verilmiştir.

Çizelge 3.53. Çocuğun ve Gencin Başka Suçtan Ceza Alma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Başka suçtan ceza alma durumu	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	Evet	42	3,40	0,79	t= 0,053	0,957
	Hayır	108	3,40	0,86		
Arkadaş	Evet	42	3,26	0,61	t= -,830	0,408
	Hayır	108	3,37	0,74		
Toplam	Evet	42	3,32	0,58	t= -,554	0,580
	Hayır	108	3,38	0,61		

Çizelge 3.53' e bakıldığında çocukların ve gençlerin başka suçtan ceza alma durumuna göre aileden aldıkları sosyal destek puanı farklılaşmazken, başka suçtan ceza alan çocukların/gençlerin arkadaştan aldıkları ve toplam sosyal destek puanları başka suçtan ceza almayan çocuklara/gençlere göre daha yüksektir. Çocukların ve gençlerin başka suçtan ceza almalarına göre aileden aldıkları sosyal destek (t=0,053; p >0.05), arkadaştan aldıkları sosyal destek (t= -, 0830; p>0.05) ve sosyal destek puanları (t= -,554; p>0.05) arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Çizelge 3.54' de çocuğun ve gencin hüküm giydiği yaş ortalaması ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki ilişkiye yer verilmiştir.

Çizelge 3.54. Çocuğun ve Gencin Hüküm Giyme Yaş Ortalamasına Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Çocuk ve gencin hüküm giyme yaşı	150	19,44	2,25		
Aile	150	3,39	,84	r= 0,79	0,335
Arkadaş	150	3,34	,71	r= 0,159	0,053
Toplam	150	3,36	,61	r= 0,156	0,057

Çizelge 3.54' de görüldüğü gibi, çocuğun ve gencin hüküm giyme yaşı ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek arasında pozitif bir ilişki vardır. Başka bir ifadeyle çocuğun ve gencin hüküm giyme yaşı arttıkça alınan sosyal destek artmaktadır. Çocuğun ve gencin hüküm giyme yaşı ile aileden alınan sosyal destek ($r=0,79$; $p>0.05$), arkadaştan alınan sosyal destek ($r=0,159$; $p>0.05$) ve toplam sosyal destek ($r=0,156$; $p>0.05$) arasındaki ilişki istatistikî açıdan anlamlı değildir.

Çizelge 3.55' de çocuğun ve gencin denetimli serbestlik tedbiri altında olma süresine göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek puanları arasındaki ilişkiye yer verilmiştir.

Çizelge 3.55. Çocuğun ve Gencin Denetimli Serbestlik Tedbiri Altında Olma Süresine Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Sayı	Ort	Ss	İstatistik	P
Denetimli Serbestlik tedbiri altında olduğu süre	150	6,99	7,7		
Aile	150	3,39	,84	$r= 0,780$	0,780
Arkadaş	150	3,34	,71	$r=0,023$	0,023
Toplam	150	3,36	,61	$r= 0,079$	0,079

Çizelge 3.55' de görüldüğü gibi, çocuğun ve gencin denetimli serbestlik tedbiri altında olma süresi ile aileden, arkadaştan alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek arasında pozitif bir ilişki vardır. Diğer bir ifadeyle denetimli serbestlik tedbir altında kalma süresi uzadıkça çocuğun ve gencin aldığı sosyal destek artmaktadır.

Çocuğun ve gencin denetimli serbestlik tedbiri altında kalma süresi ile aileden alınan sosyal destek ($r=0,780$; $p>0.05$) ve toplam sosyal destek ($r=0,079$; $p>0.05$) arasındaki ilişki anlamlı değilken, arkadaştan alınan sosyal destek ($r=0,023$; $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Çizelge 3.56' da çocuğun ve gencin arkadaşlarının sabıka durumuna göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek puanları arasındaki ilişkiye ait sonuçlara yer verilmiştir.

Çizelge 3.56. Çocuğun ve Gencin Arkadaşlarının Sabıka Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Arkadaşlarının sabıka durumu	Sayı	Ort	ss	İstatistik	P
Aile	Evet	68	3,26	0,89	t= -1,800	0,074
	Hayır	82	3,51	0,78		
Arkadaş	Evet	68	3,22	0,74	t= -1,950	0,053
	Hayır	82	3,44	0,67		
Toplam	Evet	68	3,24	0,61	t= -2,392	0,018
	Hayır	82	3,47	0,58		

Çizelge 3.56' da görüldüğü gibi, sabıkalı arkadaşına sahip çocuk/gencin arkadaşları sabıkalı olmayanlara göre aileden, arkadaştan aldıkları sosyal destek ve toplam sosyal destek puanı ortalaması daha düşüktür. Çocuğun ve gencin sabıkalı arkadaşına sahip olması ile aileden alınan sosyal destek (t=-1,800; p >0.05) ve arkadaştan alınan sosyal destek (t=-1,950; p>0.05) arasında anlamlı bir fark yok iken, toplam sosyal destek (t= -2,392; p<0.05) arasında anlamlı bir fark vardır. Çizelge 3.57' de çocuğun ve gencin ailesinin sabıka durumu ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek puanları arasındaki ilişkiye ait bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.57. Çocuğun ve Gencin Ailesinin Sabıka Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Ailesinin Sabıka Durumu	Sayı	Ort	Ss	İstatistik	P
Aile	Evet	32	3,20	0,68	t= -1,538	0,126
	Hayır	118	3,45	0,87		
Arkadaş	Evet	32	3,17	0,75	t= -1,585	0,115
	Hayır	118	3,39	0,69		
Toplam	Evet	32	3,18	0,62	t= -1,981	0,049
	Hayır	118	3,41	0,59		

Çizelge 3.57' den anlaşılacağı üzere, ailesinde sabıkalı birey olan çocuğun ve gencin ailesinde sabıkası olmayan çocuk ve gençlere göre sosyal destek puanı ortalamaları daha yüksektir. Çocuğun ve gencin ailesinin sabıka durumu ile çocuğun ve gencin aileden aldığı sosyal destek (t= -1,538; p >0.05) ve arkadaştan aldığı sosyal destek

($t = -1,585$; $p > 0.05$) arasında anlamlı bir fark görülmezken, toplam sosyal destek ($t = -1,981$; $p < 0.05$) arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Özet olarak, hakkında uyuşturucu suçundan tedbir alınmış çocuk/gencin şiddet suçu ya da diğer suçlardan dolayı denetimli serbestlikten yararlanan çocuk/gence göre daha yüksek sosyal desteğe sahip olduğu görülmektedir. Başka suçtan yargılanma ve başka suçtan dolayı ceza alma duruma olan çocuk/gencin aile, arkadaş ve toplamda aldıkları sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Çocuk/gencin hüküm giydikleri yaş arttıkça ve denetimli serbestlik altında kalma süresi uzadıkça alınan sosyal destek düzeyi de artmaktadır. Ailesinde ve arkadaş çevresinden sabıkalı birey bulunmayan çocuk/gencin daha yüksek sosyal destek düzeyine sahip oldukları görülmektedir.

3.3.5 Çocukların/gençlerin Şiddet Görme Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Çizelge 3.58’ de çocuğun ve gencin şiddet görme durumuna göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek puanlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.58. Çocuğun ve Gencin Şiddet Görme Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Şiddet görme durumu	Sayı	Ort	Ss	İstatistik	p
Aile	Evet	63	3,20	0,69	$t = -2,470$	0,015
	Hayır	87	3,54	0,91		
Arkadaş	Evet	63	3,14	0,71	$t = -3,033$	0,003
	Hayır	87	3,49	0,67		
Toplam	Evet	63	3,17	0,61	$t = -3,563$	0,000
	Hayır	87	3,51	0,55		

Çizelge 3.58’ den anlaşılacağı üzere, şiddet gören çocukların şiddet görmemiş olan çocuk ve gençlere göre aileden ve arkadaştan aldıkları sosyal destek ve toplam sosyal destek puanları daha düşüktür. Çocukların ve gençlerin şiddet görme durumları ile aileden aldıkları sosyal destek ($t = -2,470$; $p < 0.05$), arkadaştan aldıkları sosyal destek ($t = -3,033$; $p < 0.05$) ve toplam sosyal destek ($t = -3,563$; $p < 0.05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark vardır.

3.3.6. Çocukların/Gençlerin Madde Kullanım Özelliklerine Göre Sosyal Destek Durumu

Çizelge 3.59’ da çocuğun ve gencin madde kullanma sıklığına ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek durumu arasındaki ilişkiye ait bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.59. Çocuğun ve Gencin Madde Kullanma Sıklığına Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Madde Kullanma Sıklığı	Sayı	Ort	Ss	İstatistik	p
Aile	Hiç bir zaman	41	3,36	,71	F= 0,141	0,868
	En az bir kez	26	3,36	,70		
	Üçten fazla kez	83	3,43	,94		
	Toplam	150	3,40	,84		
Arkadaş	Hiç bir zaman	41	3,11	,71	F= 3,055	0,050
	En az bir kez	26	3,39	,81		
	Üçten fazla kez	83	3,44	,66		
	Toplam	150	3,34	,71		
Toplam	Hiçbir zaman	41	3,21	,65	F= 1,942	0,147
	En az bir kez	26	3,38	,64		
	Üçten fazla kez	83	3,44	,56		
	Toplam	150	3,36	,60		

Çizelge 3.59’ a göre, madde kullanım sıklığı ile aileden alınan sosyal destek (F=0,141; P>0.05), ve toplam sosyal destek (F= 1,942; p<0.05) arasında anlamlı bir ilişki görülmezken, arkadaştan alınan sosyal destek (F=3,055; p<0.05) ile madde kullanım sıklığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Çocuğun ve gencin madde kullanım sıklığı arttıkça arkadaştan alınan sosyal destek puanları artmaktadır.

Çizelge 3.60’ da çocuğun ve gencin başka madde kullanma durumuna göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek durumuna ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Çizelge 3.60. Çocuk ve Gencin Başka Madde Kullanma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Başka Madde Kullanma Durumu	Sayı	Ort	Ss	İstatistik	p
Aile	Evet	48	3,40	0,80	t= 0,004	0,997
	Hayır	102	3,40	0,86		
Arkadaş	Evet	48	3,34	0,60	t= -,042	0,967
	Hayır	102	3,34	0,75		
Toplam	Evet	48	3,36	0,56	t= -,027	0,978
	Hayır	102	3,37	0,62		

Çizelge 3.60' da görüldüğü gibi, çocuğun ve gencin başka madde kullanma durumu ile aileden, arkadaştan aldıkları sosyal destek ve toplam sosyal destek puan ortalamaları farklılaşmamaktadır. Başka madde kullanma durumuna göre çocuğun ve gencin aileden aldığı sosyal destek ($t=0,997$; $p>0.05$), arkadaştan aldığı sosyal destek ($t= -, 042$; $p>0.05$) ve toplam sosyal destek ($t= -, 027$; $p>0.05$) arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Çizelge 3.61' de çocuğun ve gencin madde kullanma sebebine ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki ilişkiye ait sonuçlara yer verilmiştir.

Çizelge 3.61. Çocuğun ve Gencin Madde Kullanma Sebebine Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Madde Kullanma Sebebi	Sayı	Ort	Ss	İstatistik	p
Aile	Kişisel	33	3,54	,89	F=0,900	0,410
	Ailesel	15	3,17	,89		
	Arkadaş	61	3,41	,88		
	Toplam	109	3,41	,88		
Arkadaş	Kişisel	33	3,65	,53	F=2,782	0,066
	Ailesel	15	3,21	,82		
	Arkadaş	61	3,36	,71		
	Toplam	109	3,43	,69		
Toplam	Kişisel	33	3,60	,44	F=3,078	0,050
	Ailesel	15	3,19	,68		
	Arkadaş	61	3,38	,60		
	Toplam	109	3,42	,58		

Çizelge 3.61' e göre, madde kullanım sebepleri ile çocuğun ve gencin aileden aldığı sosyal destek ($F=0,900$; $p>0.05$), arkadaştan aldığı sosyal destek ($F=2,782$; $p>0.05$) ve toplam sosyal destek ($F=3,078$; $p>0.05$) arasında anlamlı bir farklılık görünmemektedir. Madde kullanım sebebi kişisel olan çocukların ve gençlerin, kullanım sebebi ailesel ve arkadaş ile ilgili olanlara göre sosyal destek puan ortalamaları daha yüksektir.

Çizelge 3.62' de çocuğun ve gencin maddeyi kullanma süresi ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki ilişkiye ait sonuçlara yer verilmiştir.

Çizelge 3.62. Çocuğun ve Gencin Maddeyi Kullanma Süresine Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Sayı	Ort	ss	p
Maddeyi kullanma süresi	109	20,86	21,2	
Aile	109	3,39	,84	0,367
Arkadaş	109	3,34	,71	0,094
Toplam	109	3,36	,61	0,078

Çizelge 3.62' de görüldüğü üzere, çocukların/gençlerin madde kullanım süresine göre, aileden aldıkları sosyal destek puan ortalaması 3,39 ($ss= 0,84$), arkadaştan aldıkları sosyal destek puan ortalaması 3,34 ($ss= 0,71$) ve toplam sosyal destek puan ortalaması ise 3,36 ($ss=0,61$) olarak bulunmuştur. Çocukların ve gençlerin madde kullanım süresi ay olarak ortalama 20,86'dır.

Çocuğun ve gencin madde kullanım süresi ile aileden aldığı sosyal destek arkadaştan aldığı sosyal destek ve toplam sosyal destek istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

3.3.7. Çocukların/Gençlerin Denetimli Serbestlik Süreci Özelliklerine Göre Sosyal Destek Durumu

Çizelge 3.63' de çocuğun ve gencin denetimli serbestlik sürecinde destek alma durumuna göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.63. Çocuğun ve Gencin Denetimli Serbestlik Sürecinde Destek Alma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Destek Alma Durumu	Sayı	Ort	Ss	İstatistik	P
Aile	Evet	93	3,23	0,87	t= -3,231	0,002
	Hayır	57	3,67	0,71		
Arkadaş	Evet	93	3,34	0,75	t= -,127	0,899
	Hayır	57	3,35	0,64		
Toplam	Evet	93	3,29	0,64	t= -1,847	0,067
	Hayır	57	3,48	0,53		

Çizelge 3.63' e göre, denetimli serbestlik süresince destek almayan ya da bu süreci destek sistemi olarak görmeyen çocukların ve gençlerin destek alan çocuk ve gençlere göre aileden ve arkadaştan aldıkları sosyal destek ve toplam sosyal destek puan ortalamaları daha yüksektir. Denetimli serbestlik sürecinde destek alma durumu ile çocukların ve gençlerin arkadaştan aldıkları sosyal destek (t=-,127; p>0.05) ve toplam sosyal destek (t= -1,847; p>0.05) arasında anlamlı bir farklılık görülmezken, aileden aldıkları sosyal destek (t=-3,231; p<0.05) arasında anlamlı bir farklılık vardır. Çizelge 3.64' de çocuğun ve gencin aldığı destek türüne göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek durumuna ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Çizelge 3.64. Çocuğun ve Gencin Aldığı Destek Türüne Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Destek Türü	Sayı	Ort	Ss	İstatistik	P
Aile	Maddi destek	2	2,75	,59	F= 1,039	0,358
	Psiko-sosyal destek	74	3,19	,85		
	Duygusal destek	17	3,47	,94		
	Toplam	93	3,23	,87		
Arkadaş	Maddi destek	2	2,83	,08	F=1,082	0,343
	Psiko-sosyal destek	74	3,39	,73		
	Duygusal destek	17	3,16	,84		
	Toplam	93	3,34	,75		
Toplama	Maddi destek	2	2,80	,28	F=0,620	0,540
	Psiko-sosyal destek	74	3,31	,62		
	Duygusal destek	17	3,29	,74		
	Toplam	93	3,29	,64		

Çizelge 3.64' den anlaşılacağı üzere, çocuğun ve gencin aldığı destek türlerine göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek puanı ortalamaları farklılık göstermektedir. Buna göre, duygusal destek alan çocuklarda ve gençlerde aileden alınan sosyal destek puanı diğer türde destek alan çocuk ve gençlere göre daha yüksektir. Psiko-sosyal destek alan çocuklarda ve gençlerde arkadaştan alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek puanı maddi ve duygusal destek alanlara göre daha yüksektir. Çocuğun ve gencin aldığı destek türüne göre aileden alınan sosyal destek ($F=1,039$; $p>0.05$), arkadaştan alınan sosyal destek ($F=1,082$; $p>0.05$) ve toplam sosyal destek ($F=0,620$; $p>0.05$) arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Çizelge 3.65' de çocuğun ve gencin rehberlik faaliyetlerinden yararlanma durumu ile aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek arasındaki ilişkiye dair sonuçlara yer verilmiştir.

Çizelge 3.65. Çocuğun ve Gencin Rehberlik Faaliyetlerinden Yararlanma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Rehberlik Faaliyetlerinden Yararlanma Durumu	Sayı	Ort	Ss	İstatistik	p
Aile	Evet	108	3,41	0,87	t=0,344	0,732
	Hayır	42	3,36	0,75		
Arkadaş	Evet	108	3,34	0,76	t= -, 140	0,889
	Hayır	42	3,35	0,55		
Toplam	Evet	108	3,37	0,62	t= 0,092	0,927
	Hayır	42	3,36	0,55		

Çizelge 3.65' e göre, rehberlik faaliyetlerinden yararlanan çocukların ve gençlerin aileden aldıkları sosyal destek puanı ortalaması daha yüksek iken, arkadaştan alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek puanı rehberlik faaliyetinden yararlanmayan çocuk ve gençlerde görece daha fazladır. Çocuğun ve gencin rehberlik faaliyetinden yararlanma durumuna göre aileden aldığı sosyal destek ($t=0,344$; $p>0.05$), arkadaştan aldığı sosyal destek ($t= -,140$; $p>0.05$) ve toplam sosyal destek ($t=0,092$; $p>0.05$) arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Çizelge 3.66' da çocuğun ve gencin grup çalışmasına katılma durumuna göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal desteğe ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Çizelge 3.66. Çocuğun ve Gencin Grup Çalışmasına Katılma Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Grup Çalışmasına Katılma durumu	Sayı	Ort	ss	İstatistik	p
Aile	Evet	86	3,33	0,85	t= -,1,112	0,268
	Hayır	64	3,49	0,82		
Arkadaş	Evet	86	3,34	0,67	t= -,008	0,994
	Hayır	64	3,34	0,77		
Toplam	Evet	86	3,34	0,55	t= -, 622	0,535
	Hayır	64	3,40	0,67		

Çizelge 3.66' da görüldüğü gibi, grup çalışmasına katılma durumuna göre çocuklarda ve gençlerde aileden alınan sosyal destek ($t=-1,112$; $p>0.05$), arkadaştan alınan sosyal destek ($t=-,008$; $p>0.05$) ve toplam sosyal destek ($t=-,622$; $p>0.05$) istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Çizelge 3.67' de çocuğun ve gencin ailesiyle görüşülme durumuna göre aileden ve arkadaştan alınan sosyal desteğe ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Çizelge 3.67. Çocuğun ve Gencin Ailesiyle Görüşülme Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu

Sosyal Destek Kaynağı	Aile ile Görüşülme Durumu	Sayı	Ort	ss	İstatistik	p
Aile	Evet	29	3,26	0,81	t= -,963	0,337
	Hayır	121	3,43	0,84		
Arkadaş	Evet	29	2,94	0,82	t= -3,545	0,001
	Hayır	121	3,44	0,64		
Toplam	Evet	29	3,07	0,68	t= - 3,02	0,003
	Hayır	121	3,44	0,56		

Çizelge 3.67' den anlaşılacağı üzere, çocuğun ve gencin ailesiyle görüşülme durumuna göre aileden alınan sosyal destek ($t= -,963$; $p>0.05$) arasında anlamlı bir farklılık görülmezken, arkadaştan alınan sosyal destek ($t= -3,545$; $p<0.05$) ve toplam sosyal destek ($t=-3,020$; $p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Ailesi ile görüşülmeyen çocukların ve gençlerin aile, arkadaş ve toplam sosyal destek alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamasının ailesiyle görüşülenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

4. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular literatürdeki ilgili kaynaklar ışığında tartışılmıştır. Türkiye’ de yeni bir geçmişi olan Denetimli Serbestlik Sisteminin suça sürüklenen çocuk/genç için sunulan hizmet ve olanaklarının neler olduğu, sınırlılıklarının ve geliştirilmesi gereken yönlerinin ele alındığı sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Denetimli Serbestlik Sistemin çocuk/genç suçluluğunu önlemeye yönelik uygulamalarının yeterliliğinin ve bu uygulamaların çocuk/genç tarafından bir destek sistemi olarak algılanıp algılanmadığının eleştirisinin yapılması gerekmektedir.

Araştırma kapsamındaki çocuk ve gençleri tanıtıcı özelliklere ilişkin sonuçlara bakıldığında, çocuk/gençlerin çoğunun gençlik döneminin sonları ve ilk yetişkinlik döneminin başlarında olup yaş ortalaması 21,69 olarak belirlenmiştir.

Ergenlik döneminden yetişkinliğe geçiş aşamasında çocuğu/genci bekleyen çeşitli gelişim görevlerinin yarattığı gerilim ve çatışma durumu uyum problemleri ve suç davranışının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Yavuzer (2009), suç işleyenlerin yaklaşık yarısını 25 yaş altındaki çocuk ve ergenlerin oluşturduğunu, ileri yaşlarda suç işleyenlerin ise büyük bölümünün çocukluk ve ergenlik döneminde suç işlemiş olduğunu belirtmektedir.

Çocuk/gençlerin çoğu lise düzeyinde eğitim görmektedir. Gürler (2005), çocukları suça iten sebepleri araştırdığı tez çalışmasında, görüşülen suça sürüklenmiş çocukların % 71,8’ inin ilköğretime devam ettiği ve cezaevinde olan çocukların % 67. 3’ ünün ilköğretimi tamamlamış olduğu belirlenmiştir. 30.03.2012 tarih ve 6287 sayılı ‘‘İlköğretim ve eğitim kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun’’ gereği; 2012-2013 eğitim ve öğretim yılında 12 yıllık zorunlu eğitim sisteminin (4+4+4 eğitim sistemi) yürürlüğe girmesiyle birlikte suça sürüklenen çocukların lise eğitimine zorunlu olarak devam ettiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan çocukların/gençlerin medeni durumuna bakıldığında, dörtte üçünün bekâr olduğu görülmektedir. Çocukların/gençlerin yaş ortalamaları ile

paralel olarak genelinin bekâr olması literatürdeki denetimli serbestlik tedbiri altındaki bireylerin medeni durumu ile ilgili bulgularla paraleldir.

Ailelerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin sonuçlara bakıldığında, çocuk/gençlerin büyük kısmının ebeveynlerinin öz olduğu görülmektedir. Gürler (2005), araştırmasında çocukların % 89.1' nin annesinin %78.3' ünün babasının, Aksoy ve Ögel (2007), madde kullanımı olan tutuklu ve hükümlü ergenlerle yaptığı çalışmada % 90'ının ebeveynlerinin sağ ve öz olduğunu belirtmektedir. Araştırmamızın bulguları literatürdeki ilgili çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Çocuk/gençlerin ebeveynlerinin çoğu birlikte yaşamaktadır. Aslan (2012) yaptığı çalışmada, tedavi ve denetimli serbestlik altındaki ebeveynlerin yarısından fazlasının (%60) birlikte yaşadığını; Aksoy ve Ögel (2007) çalışmalarında suça sürüklenen çocuk ve gençlerin ebeveynlerinin % 75.3' ünün birlikte yaşadığını belirtmişlerdir.

Çocuk/gençlerin ebeveynlerinin çoğunun ortaöğretim ve altı eğitim seviyesine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ögel (2014) yapılan çalışmalarda, çocukların/gençlerin ailelerinde % 13.3 ile % 72 oranlarında annelerin ve % 37.3 oranında babaların okuma yazma bilmediği, ailelerin büyük çoğunluğunun ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. 114 ergen ile yapılan bir çalışmada ebeveynlerin öğrenim düzeyi yükseldikçe ergenin daha az suça karıştığı belirtilmiştir (Akduman ve diğ., 2007).

Anne ve babaların çoğunluğunun temel eğitimlerini tamamladığı ve çok az ebeveynin üst düzey eğitim seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ebeveynlerin çocuk yetiştirme, uygun davranış kalıplarını kazandırma ve bilinçlendirme noktasında yetersiz kaldıkları söylenebilir. Araştırmamızda ebeveynlerin eğitim durumunun ortaöğretim ve daha düşük düzeyde olması literatürdeki bulgularla paralellik göstermektedir.

Çocuk/gençlerin büyük çoğunluğunun kardeşi olduğu ve ortalama 3 kardeşe sahip oldukları görülmektedir. Ögel (2014), literatürdeki çalışmaların çoğunda suça sürüklenen çocuk ve gençlerin % 37 ile % 99 arasında değişen oranlarda 3 veya daha

fazla kardeşi olduğunu belirtmiştir. Şahinli (2012), tutuklu ve hükümlü çocuklarla yaptığı çalışmada çocukların % 87,3'ünün üç ve daha fazla kardeşi olduğunu yüksek kardeş sayısına sahip kalabalık ailelerde yetişen çocukların ebeveynlerin ilgisinin bölünmesi, yaşça küçük kardeşlerle daha çok ilgilenilmesi gibi sebeplerle suça sürüklenme konusunda risklere daha açık olduğunu belirtmiştir.

Araştırmamızda tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocuk/gençlerin çoğunun kardeş sayısı literatürdeki ilgili çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Çocuk/gençlerin büyük çoğu çekirdek aile yapısına sahiptir. Literatürde parçalanmış ailelerin çocuk suçluluğu üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalara bakıldığında, parçalanmış ailelerin çocukları ve gençleri suçluluğa iten önemli faktörlerden biri olduğuna ilişkin görüşler vardır. Öter (2005), çalışmada suça sürüklenen çocukların % 30' unun parçalanmış ailelerden geldiğini belirtmiştir. Bowlby ise, parçalanmış aile kavramının suçluluğa etkisinin bilimsel olarak kanıtlanamadığını ileri sürmüştür (Akıncı, 1993). Aslan (2012), araştırmasında tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki bireylerin çoğunun (%61.3) çekirdek aileye sahip olduğunu belirtmiştir. Suça sürüklenmede aile bütünlüğünün çocuk ve genç için koruyucu bir etken olduğu açıktır fakat parçalanmış aileye sahip her çocuğun ve gencin suça yöneleceği söylenemez. Nitekim araştırmamızda suça sürüklenen çocukların ve gençlerin çoğunluğu çekirdek aileye sahiptir.

Çocuk/gençlerin büyük kısmı anne/babası ile birlikte büyümüştür. Gürler (2005) araştırmasında suça sürüklenen çocukların % 43.5' i gibi yüksek bir oranda ailelerinden ayrı kaldıkları, % 23.9' unun yakınlarının yanında büyüdüğünü belirtmiştir. İngiltere' de "Gençlik Yaşam Tarzı" adlı bir çalışmada öz anne ve babasıyla yaşayan gençlerin tek ebeveynli veya üvey ailelerle yaşayanlara göre suç tekrarı ve ciddi suç işleme ihtimalinin daha düşük olduğu görülmüştür (Ögel, 2014). Bu kapsamda araştırmaya dâhil olan denetimli serbestlik kapsamındaki çocukların ve gençlerin çoğunun anne ve babası ile büyüdüğü göz önünde bulundurulursa araştırma sonuçları literatürdeki çalışmalarla paralellik göstermemektedir.

Anne ve baba ile birlikte büyümenin çocuğun/gençin suç davranışına yönelmesinde koruyucu işlevi olmakla birlikte, ebeveynler ile çocuk/genç arasındaki iletişimin zayıflığı, olumsuz rol model olma, yanlış ebeveyn tutumları gibi aile içi dinamikler çocuğun/gençin suça yönelmesinde tetikleyici faktörler olarak değerlendirilebilir.

Çocuk/gençlerin ekonomik durumuna ilişkin sonuçlara bakıldığında, çoğunun gelir getirici bir işte çalıştığı görülmektedir. Gürler (2005) araştırmasında, suça sürüklenen çocukların ceza adalet sistemine dâhil olmadan önce % 89.1' inin bir işte çalıştığını belirtmiştir. Araştırma kapsamındaki çocukların/gençlerin çoğunun, denetimli serbestlik kapsamında tedavi görmek ve diğer yükümlülükleri yerine getirmek için denetimli serbestlik müdürlükleri ve ilgili kurumlara giderken iş yaşamına da devam ettikleri söylenebilir. Suçluluk açısından en riskli dönem hiç kuşkusuz çocukluk dönemidir. Robins (1979), günümüzün en büyük sorunlarından olan yoksulluğun, çocuk ve gençlerin küçük yaşlarda işgücü piyasasına katılmalarına; riskli, suçlu alanlar ve yaşamlarla erken yüz yüze gelmelerine neden olduğunu belirtmiştir. İş yaşamına uyum sağlamaya çalışan çocuk/gençin yetersiz bilişsel kapasite, düşük eğitim düzeyine sahip olması ve destek sistemlerinin yetersiz olmasının suça sürüklenmeyi kolaylaştırdığı görülmektedir.

Çocukların/gençlerin yaklaşık yarısı kendi geçimini kendisinin sağladığını yarısından fazlası ise gelir getirici bir işte çalışmadığını ifade etmiştir. Herhangi bir işte çalışmayan çocuğun/gençin çoğunlukla ebeveynlerin birinin ya da her ikisinin geliri ile geçimlerini sağladıkları görülmektedir. Bequele ve Myers (1998)'in Dünya Sağlık Örgütü öncülüğünde bir grup çocuk ve genç üzerinde yaptıkları bir araştırmanın üçüncü grubunda, ayakkabı boyacısı, gazete satıcısı, sokak süpürücüsü, market ve/veya büfelerde satıcı, hırsızlık, uyuşturucu madde satıcılığı gibi yasadışı işler yapan ve sokaklarda çalışan çocuk ve gençlerde, düzenli ve programlı yapısal etkinliklere karşı isteksizlik, aşırı yorgunluk, aşırı sigara, uyuşturucu madde ve alkollü içki tüketimi, zührevi hastalıklar, ailevi kontrole karşı çıkma, yasa dışı işlere girme, bedensel gelişim sorunları görülmektedir.

Çocukların ve gençlerin yarısından fazlası (%56,7) gelir düzeyini normal olarak tanımlamıştır. Burt, İngiltere’de yaptığı bir çalışmada suçluların %37’sinin orta sosyo-ekonomik düzeyden olduğunu % 4’ ünün ise sosyo-ekonomik açıdan rahat olan çevrelerden geldiğini belirtmiştir (Yavuzer, 2009). 2004’ de tutuklu ve hükümlü çocuk ve gençlerle ilgili yapılan tez sonuçlarına göre, % 73.2 ‘ sinin gelir düzeyinin orta ve üzerinde; %26.1 gibi daha az bir oranın ise yetersiz düzeyde olduğu belirtilmiştir (Aksoy ve Ögel, 2004).

Suçta sürüklenen çocukların ve gençlerin ailelerinin ekonomik durumlarının genellikle orta düzeyde olduğu ve bunu düşük sosyo- ekonomik düzeydeki ailelerin izlediği görülmüştür (Ögel, 2014). Aslan (2012)’ a göre tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki bireylerin % 55.7’ si geçim düzeyini normal olarak değerlendirmektedir. Çocukların/gençlerin gelir getirici bir işte çalışmasının ve ebeveynlerin gelirinin olmasının, çocuk/gençlerin geçim düzeyinin normal olarak değerlendirilmesinde önemli bir kıstas olduğu söylenebilir. Araştırmamızın bulguları literatürdeki ilgili çalışmalarla tutarlıdır.

Çocuk/gençlerin suç geçmişine bakıldığında büyük çoğunun uyuşturucu suçundan tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altına alındığı görülmektedir. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) verilerine göre en fazla kullanıcının bulunduğu yaş aralığının 15-24 yaş arası olduğu görülmektedir. (TUBİM, 2013). Çubuk (2011), tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki bireylerin genellikle şiddet içeren suç davranışında bulunduğunu belirtmiştir. Aksoy ve Ögel (2007), 270 ergenle yaptığı çalışmada ergenlerin %29,7’si suç işlerken madde etkisi altında olduğunu, %32.8’ inin ise tutuklanmalarına yol açan suç işlerken madde etkisi altında olduğunu belirtmiştir. Uyuşturucu madde kullanımı ile suça yönelme arasındaki bağlantı, uyuşturucu türü, uyuşturucunun yargı bozukluklarına yol açması, uyuşturucu maddeyi temin etmek için suç işleme gibi çeşitli risk faktörlerinin etkisine göre değerlendirilmektedir (Ögel, 2014). Araştırmamızdaki çocuklar/gençler hakkında TCK 191. maddesinde belirtildiği üzere kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran ve hakkında TCK 191(3) maddesi uyarınca tedavi ve denetimli serbestlik

kararı verilen ve tedbir yükümlülüklerine uygun davranmakla yükümlü olan bireylerdir. Çocukların/gençlerin uyuşturucu ile ilgili suçtan sonra en çok şiddet suçuna karışması literatürdeki ilgili çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Madde kullanımı olan kişilerin tedavi tedbiri olarak madde bağımlılığı tedavisi olmaları, daha sonra rehabilitasyon sürecinde toplum içinde bulunarak, denetimli serbestlik tedbirinden yararlanmaları söz konusu olmaktadır (Polat 2012). Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne; 2008-2013 yılları arasında; Türk Ceza Kanununun 191. maddesi kapsamında mahkemelerce haklarında uyuşturucu ve uyarıcı madde tedavisi ile denetimli serbestlik tedbiri uygulanması kararı verilen kişi sayısı 117.168 olarak bildirilmiştir. Denetimli serbestlik kararı verilen bu kişilerin %91,8'inin (107.559) yetişkin, %8,2'sinin (9.609) ise çocuk olduğu tespit edilmiştir (TUBİM, 2013).

Çocukların/gençlerin büyük çoğunun başka suçtan yargılanmadığı ve ceza almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tedavi ve denetimli serbestlik altındaki bireylerle yapılan araştırmalarda Berk (2010), bireylerin % 53.4' ünün; Çubuk (2011), % 52.7' sinin, Aslan (2012) %29 ' unun daha önce başka bir suça karışmadığı bulgularına ulaşmıştır. Bu bulgu, araştırmamızda tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki gençlerin çoğunun başka suça karışmaması sonucuyla örtüşmektedir. 2011- 2012 yıllarında Ankara, İstanbul ve Antalya cezaevlerinde kalan 1981 çocuk ve gencin sadece %5,4 ünün daha önce başka suçtan ceza aldığı belirtilmiştir (Ögel, 2014).

Araştırmamızda tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocuk/ genç bireylerin çoğunun daha önce suç işlememiş olması ve ilk defa ceza alması literatürdeki bulgularla paralel niteliktedir. Çocuk/gençlerin büyük çoğunluğunun başka suçtan ceza almadığı bilinmekte ise de, suç deneyimi kazandıkları için gelecekteki suç işleme risk durumlarına alt yapı hazırladığı söylenebilir.

Çocuk/gençlerin hüküm giydikleri yaş ortalaması 19,44 olduğu belirlenmiştir. Farrington (1992) araştırmasında, 10-16 yaş dilimi arasında tutuklanmış suça sürüklenmiş çocukların yaklaşık olarak % 73'ünün, 17-24 yaş arasında yeniden tutuklandıklarını saptamıştır. Bu bulgu, küçük yaşlarda suç işlemeye başlamanın,

gelecek dönemlerde de suç işleme olasılığını arttırdığını ortaya koymaktadır (Akt: Kızmaz, 2007; s.: 234).

Suç işlemenin ve mükerrer suçun özellikle ergenlik yaş döneminde yoğunlaşması bu gelişimsel dönemin risk alma, otoriteye karşı gelme, içtepisel davranma gibi özellikleriyle ilişkilendirilebilir. Araştırmamızda hüküm giyme yaşının ergenlik döneminin sonuna rastlaması literatürdeki ilgili bulgularla paralellik göstermektedir.

Çocukların/gençlerin çoğunluğu altı ay ve daha az süredir denetimli serbestlik sürecinde oldukları belirlenmiştir. Denetimli serbestlik hizmetlerinin gelişmesi ve Adalet Bakanlığının Denetimli Serbestlik uygulamalarını tanıtmaya gibi nedenlerle Denetimli Serbestlik tedbir kararlarının daha yoğunlaştığı görülmektedir. Mahkemelerin tedbir kararlarının yaygınlaşması ile birlikte ilk altı ay daha fazla çocuğun/gencin denetimli serbestlikten yararlandığı söylenebilir. Ayrıca denetimli serbestlikten faydalanan çocuk/gençler haklarında hazırlanan denetim planları doğrultusunda ilk altı ay boyunca Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne daha sık gelmektedir.

Çocukların/gençlerin çoğunun ailesinde sabıkalı birey bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kunt (2003, s.: 94) araştırmasında aile içinde suç işlemiş bireylerin toplam yüzdesinin % 41.8 olduğunu bulmuştur. Yavuzer (2007), suça sürüklenen gençlerin birinci derece aile bireyleri arasında önceden hüküm giymişlerin oranının % 54 olduğunu belirtmiştir. Ailede ve akrabalarda suç işlemiş birinin bulunması, kişinin model alınması durumunda çocuğun/gencin suça yönelmesinde büyük bir risk etmeni olarak düşünülebilir.

Aslan (2012), tedavi ve denetimli serbestlik altındaki 305 bireyle yaptığı araştırmasında % 81' inin ailesinde sabıkalı bireyin bulunmadığını belirtmiştir. Literatürdeki ilgili çalışmalar araştırmamızda ailelerin büyük çoğunun sabıka kaydının olmaması sonucunu destekler niteliktedir.

Çocukların/gençlerin yaklaşık beşte üçünün (%54,7) sabıkalı arkadaşı olduğu belirlenmiştir. Suça sürüklenmede suç geçmişi olan, suça karışmış ya da sabıkası olan arkadaş ve akran gruplarının önemli risk faktörlerinden biri olması araştırmaya dahil olan çocukların/gençlerin yarısına yakınının sabıkalı arkadaş/arkadaşlarının olduğu sonucunu desteklemektedir.

Çocuk ve gençlerin arkadaş grubunda daha özgür ve özgüven duygusu içerisinde ve grup normları çerçevesinde hareket ettiklerini göz önüne alındığında, daha önce suç işlemiş akranlarından etkilenmeleri olağan görünmektedir. Yapılan pek çok çalışma da çocuk ya da gençlik gruplarının başlangıçta oyun grupları olarak oluştuğunu ancak daha sonra suçlu gruplara dönüştüğünü göstermektedir. Konuyla ilgili olarak yapılan bir çalışmada ailenin etkisi azaldıkça akran grubunun çocuk üzerindeki anti-sosyal nitelikli etkisinin daha çok belirginleştiği bulunmuştur (Uluğtekin, 1991: 47).

Çocuk/gençlerin çoğunun aile içinde şiddet görmediği, şiddet görenlerin ise genellikle fiziksel şiddete uğradıkları sonucuna ulaşılmıştır. Suça sürüklenen çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğu % 14.3 ile 84 arasında değişen oranlarda ailelerinden şiddet gördüğünü belirtmişlerdir (Ögel, 2014). Çocuğun ve gencin aile içinde sıcaklık, ilgi, güven görememesi üstelik istismara uğraması, suça sürüklenmesinde önemli bir etken olarak görülebilir. Araştırmamız kapsamındaki çocukların/gençlerin aile içinde fiziksel, sözel ve duygusal türde şiddete maruz kalması, şiddet suçlarına ve maddeye ilişkin suça yönelmelerinde önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Fakat şiddet gören her çocuk/genç suça yönelmeyeceği gibi, herhangi bir şiddete maruz kalmamış olan çocuğun/gencin suça yönelebildiği görülmektedir.

Literatürde tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocuk/genç bireylerin çoğunluğunun aile içinde şiddet görmediği bulguları mevcuttur (Çubuk, 2011; Aslan, 2012). Bu bulgu araştırmamız sonuçları ile tutarlılık göstermektedir.

Çocuk/gençler arasında en yaygın kullanılan maddenin esrar olduğu; kullanılan madde/maddelerin üçten fazla kez kullanıldığı belirlenmiştir. 2004 yılında eğitim evlerinde kalan 18 yaş altı 270 çocuk ve suç işlememiş, 10. sınıf öğrencisi olan 3483 çocuk ve gençle risk etmenlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan karşılaştırmalı araştırmada suça sürüklenmiş çocukların/gençlerin esrar kullanım oranının suça sürüklenmemiş gruba göre 12 kat; ecstasy, tiner, bali ve uçucu madde kullananların suç işlemeyen gruba göre 6 kat daha fazla olduğu bulguları elde edilmiştir (Ögel, 2014). Esrarın diğer uyuşturucu maddelere nazaran daha kolay tedarik edilebildiği ve daha ucuz olması nedeniyle daha yaygın olduğu söylenebilir. Çocukların/gençlerin hakkında tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri kararının verilmesine neden olan uyuşturucu madde genellikle esrardır. Literatürdeki ilgili çalışmalar araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Tutuklu ve hükümlü ergenlerle yapılan çalışmalarda yaşam boyu en az bir kere madde kullanım yaygınlığının % 40.8 ile %82 oranında değiştiği bulguları mevcuttur (Yavuzer, 2003). Gerek merak ve deneme amaçlı uyuşturucu madde kullanan gerek uzun süredir madde kullanan bağımlı çocuk ve gençler Sağlık Bakanlığınca yürütülen tedavi programının olumlu bir şekilde sonuçlanmasıyla, iki haftada bir yapılan muayene ve test sonuçlarına göre uyuşturucu madde kullanmadığı, tedavisini tamamladığı ve rehberlik faaliyetlerine katılımı uygundur ifadesinin yer aldığı raporun verilmesinin ardından Adalet Bakanlığı'na yürütülen denetimli serbestlik kapsamında iyileştirme faaliyetlerine devam etmektedirler.

Pek çok çocuk/genç esrarın doğal olduğunu, bağımlılık yapmadığını ve sigaradan daha az zararlı olduğunu düşünmektedir. Ancak sanılanın aksine esrar kullanımını ile psikolojik bağımlılık oluşabildiği gibi esrar kullanımının sentetik diğer ağır maddelere bağlanma tehlikesini de arttırdığı bilinmektedir. Çocuk/gençlerin çoğunun kullandığı madde dışında başka madde kullanmadığı; başka madde kullananların ise ülkemizde son yıllarda gittikçe yaygınlaşan sentetik psikoaktif maddeleri (Bonzai, Jamaican, vb.) kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sentetik bir uyuşturucu olan bonzai, özellikle fiyatının diğer uyuşturucu maddelere göre (eroïn, kokain gibi) ucuz olması, kolay ulaşılabilirliği ve arkadaş grupları içerisinde paylaşılarak kullanılabilmesi gibi sebeplerle son derece yaygınlaşmıştır. Nitekim araştırma kapsamındaki çocukların/gençlerin büyük çoğunluğu diğer bir uyuşturucu madde olarak bonzai kullanmıştır.

Madde kullanım sebepleri arasında arkadaş çevresi ilk sırada gelirken merak ve özentî gibi kişisel sebepler de çocuğu/gençî maddeye iten önemli sebeplerdendir. Arkadaş grubu, çocukluk ve özellikle ergenlik döneminde suç işleme ve madde kullanımı gibi anti-sosyal davranışların gelişimi bakımından belirleyici bir rol oynamaktadır. 2010 yılında TUBİM tarafından yapılan madde kullanımına ilişkin araştırma sonuçlarına göre, maddeyi temin yolları % 36.4 oranında arkadaş çevresidir. Madde kullananların yaş aralığı büyük oranda 20- 24' tür. Maddeye başlama nedeni olarak ilk sırada arkadaş etkisi ve en çok kullanılan madde olarak ilk sırada esrar gelmektedir. Aslan (2012), tedavi ve denetimli serbestlik altındaki 305 bireyler yaptığı araştırmada bireylerin madde kullanma sebepleri arasında % 42. 5 oranında arkadaş çevresinin ilk sırada olduğunu bunu merak ve özentî gibi kişisel nedenlerin izlediğini belirtmiştir.

İngiltere' de eğlence amaçlı uyuşturucu kullanan 465 gençle 1991- 1995 ve 200 yıllarında tekrarlanarak yapılan bir araştırmada özellikle esrar için ulaşılabilirlik arkadaşlar vasıtasıyla sağlanmakta ve uyuşturucu kullanımı hayatın normal bir parçası haline gelmektedir (Ögel, 2014). Çocuk/gençlerin madde kullanım süreleri yedi ay ile üç yıl arasında değişmektedir. Madde kullanımında ilk aylar çocukların ve gençlerin daha çok maddeye alıştıkları, maddenin verdiği keyfi yaşadıkları ve bağımlılık geliştirdikleri dönemlerdir. Daha sonraki aylarda vücutta gelişen toleransa bağlı olarak maddenin miktarını ya da sayısını artırma ihtiyacı yaşamaktadırlar.

Araştırma kapsamındaki çocukların/gençlerin çoğunun uyuşturucu kullanımının yoğunlaştığı dönemde haklarında tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri alındığı söylenebilir. Çocuk/gençlerin denetimli serbestlik sürecine ilişkin sonuçlara bakıldığında, büyük kısmının denetimli serbestlik sürecinde destek aldığını; bu

desteklerin genellikle psiko-sosyal destek hizmetleri olarak sunulduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Denetimli serbestlik sürecinde suça sürüklenmiş çocuğa/gençe ailesinden, sosyal çevresinden, diğer yakın sosyal ilişki ağından kopmadan belirli kısıtlamalarla hayatına devam etme fırsatı sunulmaktadır. Bu süreçte çocuk/genç hakkında düzenlenen denetim planına göre çeşitli mesleki müdahalelerle desteklenmektedir.

Çocukların/gençlerin çoğu bu süreçte denetimli serbestlik sistemini destek aldıkları bir alan olarak görmekte iken bir kısmı destek sistemi olarak değerlendirmemektedir. Bu sonuç, denetimli serbestliğin yükümlülüklerinin çocuklar/gençler tarafından bir yük olarak algılandığı ve bu nedenle destek alamadıkları şeklinde yorumlanabilir. Çocuğun/gençin destek alamama durumu, denetimli serbestlik sürecinin başında olmaları nedeniyle resmi işlemlerinin devam etmesi ya da belirlenen bireysel görüşme, seminer ve grup çalışmalarına mazeretli ya da mazeretsiz katılım sağlamadıklarından kaynaklandığı söylenebilir. Denetimli serbestlik sürecinde daha çok psiko-sosyal desteğin ön planda tutulduğu, maddi destek (ekonomik yardım, istihdam olanağı sağlama, barınma imkânı) için diğer ilgili kurumlara başvurması için yönlendirmeye sınırlı kaldığı ve gerektiği söylenebilir.

Araştırma kapsamındaki çocuk/gençlerin çoğunun tedavi ve denetimli serbestlik faaliyetlerinden madde kullanımının zararları konusunda bilgi edinme, bilinçlenme, sigara-alkol- madde kullanımı ve öfke kontrolü ile ilgili eğitim ve grup çalışmalarına katılım yoluyla fayda sağladıkları görülmektedir. Aslan (2012), araştırmasında rehberlik faaliyetlerinden yararlanma konusunda bireylerin (% 50.1) yarısının maddenin zararları konusunda bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Ada ve Peker (2012), tedavi ve denetimli serbestlik altındaki 276 kişi ile yaptıkları araştırmada % 31.1' inin uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili farkındalık kazandığını, %10' unun ise, hiçbir şey kazanmadığını ifade etmiştir.

Rehberlik faaliyetlerinden fayda sağlayamadıklarını ifade eden çocuk/gençlerin çoğunun ise; faaliyetlere ilişkin olumsuz görüş ve inançlara sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Denetimli serbestlik faaliyetlerinden fayda sağlayamadığını ifade eden çocukların/gençlerin büyük çoğunluğunun faaliyetleri zaman kaybı olarak değerlendirdiği, sistemin yapısı gereği faaliyetlere katılımın zorunlu olmasının

katılımdaki istekliliği olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Çocukların/gençlerin çeşitli yükümlükleri yerine getirme şartıyla özgür olması ikilemler yaşamalarına ve denetimli serbestliği cezaevine kıyasla daha katlanılabilir bir seçenek olarak tanımlamalarına yol açtığı söylenebilir.

Denetimli Serbestlik süreci başlayan çocuk/gençlerin rehberlik faaliyetlerinden yararlanamama durumu, çocuk ve genç hakkında henüz Rehberlik ve İyileştirme Program Takvimi' nin (RİPT) hazırlanılmamış olmasından ya da verilen yükümlülükler uyulmadığı için çocuk/genç hakkında işlem yapıp dosyasının kapanma sürecinde olmasından kaynaklanabilir.

Çocukların/gençlerin büyük çoğunluğu, denetimli serbestlik sürecinde rehberlik faaliyetlerinden (profesyonel meslek elemanları ile bireysel ve motivasyonel görüşmeler, grup toplantıları, danışmanlık hizmeti, eğitim faaliyetleri, seminer gibi) faydalandığını belirtmiştir. Çocuk/gençlerin çoğu grup çalışmasına katılım sağlamıştır. Grup çalışmasına katılmayan çocuk/gençlerin denetimli serbestlik sürecine yeni katıldıkları, tedavi ve denetimli serbestlik sebebiyle tedavi sürecinde olduğu söylenebilir.

Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde yürütülen grup çalışmaları çocuk ve gençlere özel yapılandırılmış şekilde yürütülmektedir. Denetimli Serbestlik sürecine adım atan çocuk ve gençler için hazırlanan Denetim Planları ve Rehberlik-İyileştirme Program Takvimleri (RİPT)' nin hazırlanmasında uzman personel tarafından yapılan bireysel görüşme sırasında grup çalışmalarına katılım ihtiyacı olup olmadığı kanaatine göre grup çalışmalarına katılımları sağlanmaktadır.

Çocuk/gençlerin kendi isteği doğrultusunda grup çalışmalarına katılmama durumu bulunmamaktadır ancak isterlerse müdürlüğün izni ile grup çalışmalarına katılım sağlayabilirler. Grup çalışmasına ihtiyacı olmayan, okuma yazma bilmeyen veya gruba uyum sağlayamayacağı düşünülen çocuk/genç için bireysel görüşmeler devam etmekte bunun yanı sıra eğitim durumu, okuma yazma bilip bilmeme durumuna göre kitap okuma, kısa eğitici öykü okuma etkinlikleri yürütülmektedir.

Çocuk/gençlerin büyük çoğunun ailesi ile görüşme yapılmadığı belirlenmiştir. Denetimli Serbestlik Tedbiri altında bulunan çocukların/gençlerin çoğunun 18 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Aileyle görüşülme oranının düşük olması, denetimli serbestlik alanında görev yapan Denetimli Serbestlik Uzmanları (Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikolog, Sosyolog, Öğretmen)'nin görüşmelerinin çocuk ve gençle sınırlandırıldığı; çocuk ve gençlerin çoğunun ailesiyle görüşülmesini istemediği, aile bireylerinin çok azı ile görüşme yapılabildiği ve büyük çoğunun ailesinin tedavi sürecine dâhil olamadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların/gençlerin büyük çoğunluğunun denetimli serbestlik tedbir sürecinde bireysel görüşmeler, grup çalışmaları, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinden fayda sağladıkları, değişim yönünde motivasyona sahip oldukları ve denetimli serbestlik sistemini bir sosyal destek sistemi olarak gördükleri söylenebilir. Çocukların/gençlerin büyük çoğunun aileden, arkadaştan aldıkları sosyal destek ve algılanan toplam sosyal desteğin orta düzeyde olduğu; aileden ve arkadaştan alınan sosyal desteğin farklılaşmadığı görülmektedir.

Çocukların/gençlerin yaşına göre sosyal destek durumu arasındaki ilişki incelendiğinde, yaş durumu ile aileden, arkadaştan alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek arasında pozitif bir ilişki bulunduğu ancak istatistikî açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Toplumda kendine yer edinme, kimlik kazanma, kendini gerçekleştirme sürecini başarıyla geçiren ve daha gelişmiş iletişim becerilerine sahip olan gencin arkadaşları ve ailesiyle ilişkilerinin de olumlu yönde gelişeceği ve buna paralel olarak alınan sosyal desteğin artacağı söylenebilir ancak araştırmaya dâhil olan çocuk/gencin yaş ortalamasına göre aileden, arkadaştan aldığı ve toplam sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırma bulgularının literatürü desteklemediği görülmektedir.

Çocukların/gençlerin öğrenim düzeylerine göre çocuklar ve gençler arasında aileden ve arkadaştan alınan sosyal destek puanı ortalaması yüksek okul mezunu çocuklar/gençler lehine olup çocuğun/gencin eğitim durumu ile aileden alınan sosyal destek puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark vardır. Araştırmaya dâhil

olan çocukların/gençlerin eğitim düzeyleri arttıkça aileden aldıkları sosyal destek düzeyleri artmaktadır.

Yüksekokul ve üzeri eğitim seviyesine sahip çocukların/gençlerin arkadaştan aldıkları sosyal destek ve toplam sosyal destek puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, eğitim seviyesinin artması ile birlikte çocuğun/ gencin sosyal destek sisteminin genişlemesi ve sosyal destek kaynaklarına nasıl erişilebileceğine ilişkin farkındalık düzeyinin artması ile açıklanabilir.

Çocukların/gençlerin anne ve babalarının öz-üvey olma durumuna göre aileden alınan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık yok iken arkadaştan alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Tam aile yapısının parçalanması sonucu oluşan üvey ebeveynin yer aldığı ailelerde, ebeveynlerin çocuk ve genç ile üvey ebeveynin ilişkisi öz ebeveynler ile olduğu gibi sağlıklı olmayabilir.

Üvey ebeveynin çocuğa/gence karşı olumsuz tutum ve tavrı, çocuğun/gencin ebeveyne karşı önyargısı ve ebeveyni reddi aile içinde çatışmalara neden olabilmektedir (Avcı, 2011). Dolayısıyla üvey ebeveynin olduğu ailelerde büyüyen çocuk/gençlerin aileden aldıkları sosyal desteğin düşük olması, temel ve sosyal gereksinimlerinin tam olarak karşılanmadığı, yetiştirilme sürecinde yeterli ilgiyi görmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu durum çocuğun/gencin sadece aile içinde değil, arkadaş, akran grubu ve diğer yakın sosyal ilişki ağından aldığı sosyal desteği olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Çocuğun/gencin anne eğitim seviyesi ile sosyal destek durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Annesi okuryazar olmayan ve okur yazar olan çocukların / gençlerin aileden aldıkları sosyal destek puanı, annesi ilköğretim ve üstü eğitim seviyesine sahip olanlara göre bir miktar daha yüksektir. Bir başka ifadeyle, annenin eğitim durumu arttıkça çocuğun/gencin aileden ve arkadaştan aldığı sosyal desteğin azaldığı görülmektedir.

Anneye, arkadaşları, akrabaları ve eşi tarafından sağlanan sosyal destek miktarı ve annenin yakın sosyal ilişki ağı çocuğun/gencin algıladığı sosyal destek ile oldukça etkilidir (Belsky ve Rovine, 1984). Eğitim seviyesi düşük olan annelerin çocuklarının sosyal destek algısının daha yüksek olması, annenin zamanının ve enerjisinin büyük bölümünü çocuğuna harcaması, sosyal destek sisteminin güçlü olması, çocuğunun ihtiyaçlarıyla daha yakından ilgilenebilme fırsatına sahip olması ve arkadaş çevresi hakkında bilgi sahibi olması gibi durumlarla açıklanabilir.

Babanın eğitim durumuna göre çocuğun/gencin arkadaştan aldığı ve toplam sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Literatürde ebeveynlerin eğitim seviyesi ile doğru orantılı olarak çocuğun/gencin sosyal destek algısının arttığı yönündeki görüşlerle araştırma sonuçları örtüşmemektedir. Araştırma bulgularına göre çocukların/gençlerin ebeveynlerinin eğitim seviyelerinin düşük olmasına rağmen çocukların ailelerini sosyal destek sistemi olarak görmeleri, aile içi dinamikler, geniş sosyal destek ağına sahip olma, ebeveynlerin disiplin ve yetiştirme tarzları gibi durumlarla açıklanabilir. Dolayısıyla, aile içinde çocuk/genç için baba önemli bir rol model olarak yer almakta ve sosyal destek kaynağı olarak görülmektedir.

Kardeş sahibi olma ile çocuğun/gencin sosyal destek puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Kardeş sayısı ile aileden, arkadaştan ve toplamda alınan sosyal destek arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Literatürdeki ilgili çalışmalara bakıldığında, kardeş sahibi olan çocuklar/gençler, yakın paylaşım ve birliktelik içinde oldukları kardeşlerini önemli sosyal destek kaynağı olarak değerlendirmektedir. Fakat düşük sosyo-ekonomik durum, çok kardeşlilik, ebeveynlerin ilgisinin diğer kardeş üzerinde yoğunlaşması, kıskançlık gibi sebeplerle çatışmaların yaşanması nedeniyle kardeşler çocuk/genç için bir sosyal destek kaynağı olarak görülmeyebilmektedir.

Kardeş sayısının fazla olması, ebeveynlerin çocukları üzerindeki kontrolünü azaltmakta ve onların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmalarına neden olmaktadır. Aile ile iletişimin zayıf olması aileden yeterli ilgi görememe algılanan

sosyal desteği azaltabilmektedir. Araştırmaya katılan çocuk/gençlerin kardeş sayısı arttıkça alınan sosyal destek puanlarının azalması bu görüş ile tutarlıdır.

Çocuğun/gencin aile tipi ile sosyal destek durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Çekirdek aileye sahip olan çocuk/gençler daha yüksek sosyal destek puanlarına sahiptir. Boşanma, ölüm, ayrılık gibi çeşitli sebeplerle parçalanmış ailelerde ebeveynin yokluğu nedeniyle otorite boşluğu ve çocuk üzerinde kontrolün azalması ya da artması söz konusu olmaktadır (Çelik, 2003). Bu durum kalabalık ailelerde de görülebilmektedir. Dolayısıyla geniş ve parçalanmış aile yapısı, çocuğun/gencin sosyal destek düzeyini negatif yönde etkileyebilmektedir.

Araştırmaya katılan çocuk/gençlerin aile tipine göre aldıkları sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık bulunmaması, ailelerin çekirdek aile yapısında olmasının aile bütünlüğüne, sağlıklı aile ilişkilerine sahip oldukları anlamına gelmemesi ve aile işlevselliğini olumsuz etkileyen durumların varlığı ile açıklanabilir.

Anne ve baba yanında büyümeğe göre algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık söz konusudur. Yavuzer (2009, s.144), çocuğun/gencin suça sürüklenmesinde en etkili toplumsal koşullardan birinin bozuk aile düzeni olduğunu, aile bütünlüğünü sağlamış bir ailenin suçluluğa karşı önemli bir sigortaya sahip olduğunu belirtmiştir. Aile yanında büyüyen ve yetişen çocukların/gençlerin psiko-sosyal gelişim sürecini destekleyecek önemli sosyal destek kaynaklarına erişmede daha avantajlı olduğu ve aile yanında büyümenin arkadaş ve yakın çevreden alınan sosyal desteği de olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Çalışma durumuna göre çocukların/gençlerin aileden ve arkadaştan aldıkları sosyal destek farklılaşmazken, toplam sosyal destek anlamlı farklılık göstermektedir. Çalışma kişiye statü ve özgüven duygusu geliştirerek kimlik duygusunun güçlenmesini sağlamaktadır. İş yaşamındaki sıkıntı ve yetersizlik durumunda aile bireye destek sağlarken, aile içinde sağlanamayan destek iş yaşamındaki doyumla

giderilmeye çalışılmaktadır (Onur, 2007). Aile ve iş yaşamının çocukların/gençlerin hayatında birbirini tamamlayıcı destek mekanizmaları olarak yer aldığı söylenebilir.

Çocukların/gençlerin geçim düzeyi tanımına göre sosyal destek durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Geçim düzeyini yüksek olarak tanımlayan çocukların/gençlerin aileden, arkadaştan ve toplamda aldıkları sosyal destek puanı ortalaması, geçim düzeyini alt ve orta olarak tanımlayan çocuklara/gençlere göre daha yüksektir. Bu, geçim düzeyini alt ve yetersiz olarak tanımlayan çocukların/gençlerin denetimli serbestlik tedbiri süresince başta sağlık problemleri ve diğer ihtiyaçlarını karşılamada sıkıntılar yaşadığı ve bununla ilgili aile, arkadaş ve diğer kaynaklardan yeterince destek sağlanamadığı şeklinde yorumlanabilir.

Çocuğun/gencin işlediği suç türüne göre arkadaştan alınan sosyal destek anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Uyuşturucu suçu işlemiş olan çocuk ve gençlerin aileden, arkadaştan ve toplamda alınan sosyal destek puanı ortalamaları şiddet suçu ve diğer suçları işleyen çocuk ve gençlere göre daha yüksektir. Tedavi denetimli serbestlik bünyesinde çocukların/gençlerin çoğunun uyuşturucu suçu ve uyuşturucu suçuyla bağıntılı olarak şiddet içeren suç davranışlarına yöneldiği görülmektedir (Çubuk, 2011). Uyuşturucu madde arkadaş ortamında ve bir sosyalleşme aracı olarak kullanılmakta ayrıca arkadaşlık bağlarının devamı olarak görülebilmektedir. Dolayısıyla çocuk/genç uyuşturucu maddeyi ve bu maddenin kullanıldığı arkadaş ortamını bir sosyal destek sistemi olarak görülmektedir.

Çocukların ve gençlerin başka suçtan yargılanma ve ceza alma durumlarına göre algıladıkları sosyal destek düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Denetimli serbestlik veya tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri ile hakkında yükümlülük verilen çocukların/gençlerin ailelerinin ve yakın çevresinin, birden fazla suça karışmış olması nedeniyle çocuğu/genci yargılama, reddetme ve üzerinde baskı kurma gibi yanlış tutumlar ya da çocuğun/gencin üstüne düşerek korumacı bir yaklaşım sergileyebilmektedir. Araştırma sonuçları literatürdeki ilgili bulgularla benzerlik göstermemektedir.

Çocukların/gençlerin hüküm giyme yaşı ile sosyal destek düzeyi arasında pozitif bir ilişki vardır ancak bu ilişki istatistikî açıdan anlamlı bulunmamıştır. Araştırmaya dahil olan çocuk/gençlerin hüküm giyme yaş ortalaması 19,44' dür. Çakır (1993), 12- 24 yaş arasındaki 960 ergen öğrenci ile yaptığı araştırmada 12- 24 yaş ve 18-22 yaş arası desteğin en fazla aileden alındığı belirtmiştir. Sorunlu ve karmaşık gelişimsel görevlerin daha yoğunlaştığı 15- 17 yaş grubunda arkadaş ve diğer önemli kişilerden alınan destek daha fazladır.

İlk ve orta ergenlikteki gelişimsel görevlerin tamamlanması, aileye olan bağıllık ihtiyacı ile birlikte özerklik duygusunun devam etmesi aileden alınan sosyal destek algısını etkilemektedir. Hüküm giyme yaşı ortalamasının geç ergenlik dönemine gelmesi bu dönemde aileden alınan sosyal destek puanının daha yüksek olması ilgili araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir.

Çocukların/gençlerin denetimli serbestlik tedbiri altında olma süresi ile arkadaşan alınan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki vardır. Denetimli serbestlik tedbiri altında olma süresine göre arkadaşan alınan desteğin anlamlı olması, çocukların/gençlerin aynı Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bünyesinde birlikte olmaları, aynı deneyimleri paylaşmaları ve tedbir sürecinde birbirlerine destek olmaları ile açıklanabilir.

Sabıkalı arkadaşına sahip olma durumuna göre alınan aileden ve arkadaşan alınan sosyal destek anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Çocukların/gençlerin sabıkalı arkadaşına sahip olmama durumunda daha yüksek sosyal destek puanlarına sahip olması, ailelerin çocuklarının sabıkası olan kimselerle arkadaşlık etmelerini onaylamadığı ve çocukların/gençlerin sabıkalı arkadaşlarını bir sosyal destek kaynağı olarak görmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Çocuğun ve gencin ailesinin sabıka durumuna göre alınan aileden ve arkadaşan alınan sosyal destek anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Sağlıklı ve işlevsel yapıya sahip bir ailede yetişen çocuk, sağlıklı iletişim kalıplarına sahip olacak ve sağlıklı tutumları, davranışları modellemeye

yönelmektedir (Duyan ve diğ., 2014, s.:193). Sağlıksız iletişim kalıplarını, ebeveynlerin suç davranışı, olumsuz rol modeli alma sonucu ise çocuk suç davranışına yönelmektedir. Kızmaz (2007)' a göre aile bireyleri arasındaki yakın temas ve iletişim çocuğun/gencin suçu öğrenmesinde, meşrulaştırmasında ve tekrarlamasında önemli bir dayanak noktasını oluşturur. Schwalbe ve Marshi (2010, s. 399-405)' nin aile içinde sabıkalı bir birey bulunması ile aileden alınan sosyal destek arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında, ailesinde sabıkalı biri bulunan çocukların/gençlerin ailelerinden aldıkları desteğin düşük düzeyde olduğunu belirtmiştir. Ailesinde sabıkalı birey bulunan çocuğun/gencin sosyal destek puanlarının daha yüksek olması bu araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Şiddet görme durumuna göre sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ergenlikte suç davranışı sergileyen ergenlerin geçmiş yaşantıları incelendiğinde, geçmişlerinde örselenme ve ihmal yaşantılarına rastlanmıştır (Uluğtekin, 1991). Gökpınar (2007)' ın çocuk ıslahevinde 214 çocuk/ hükümlü ile yaptığı araştırmada % 64' ünün dayak ile cezalandırıldığı bulgusuna erişmiştir. Literatürdeki ilgili bulgular paralelinde çocukların/gençlerin ebeveynlerinin fiziksel cezaya dayalı disiplin anlayışının ve şiddetin rasyonelleştirilmesinin çocuğun/gencin ailesine olan güvenini, bağlılığını ve yakın destek sistemindeki ilişkilerini zedelediği yorumu yapılabilir.

Madde kullanma sıklığına göre arkadaştan alınan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Çocuğun/gencin madde kullanımıyla doğru orantılı olarak arkadaştan aldığı desteğin artması, maddeye erişim, maddeyi paylaşma ve alt kültürün değerlerini benimseme ve sürdürme gibi nedenlerle arkadaşların bir sosyal destek sistemi olarak görülmesini açıklayabilir.

Başka madde kullanma durumuna ve madde kullanım sebeplerine göre çocuğun ve gencin algıladığı sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bireysel nedenlerden dolayı madde kullanmaya başlayan çocukların/gençlerin sosyal destek puanlarının yüksek olması, çocukların/gençlerin maddeyi bir rahatlama aracı, sorunlarından ve istenmeyen durumlardan bir kaçış olarak görmelerinden kaynaklandığı yorumu yapılabilir.

Çocuğun ve gencin madde kullanım süresi ile aileden aldığı sosyal destek arkadaştan aldığı sosyal destek ve toplam sosyal destek ortalamaları farklılık göstermektedir ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir.

Denetimli serbestlik sürecinde destek alma durumuna göre aileden alınan sosyal destek anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Denetimli serbestlik sürecinde çeşitli rehberlik, eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile tedavi programlarından yararlanan, bu hizmetlerin ve programların gerektirdiği sorumluluğu üstlenen ve değişim yönünde motive olan çocukların/gençlerin ailelerinin arkadaş ve diğer yakın ilişki ağına göre daha destekleyici bir tutum sergilediği söylenebilir.

Çocuğun ve gencin aldığı destek türü ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Denetimli serbestlik sürecinde ailelerin çocuklarının yanında olması, sorunlarının çözümüne yardımcı olmaları ve tedavilerini desteklemeleri genç bireyin yalnız olmadığını hissetmesine ve duygusal açıdan güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu süreçte arkadaştan ve diğer yakın çevreden daha çok psiko-sosyal anlamda destek sağlandığı görülmektedir.

Çocuğun ve gencin rehberlik faaliyetinden yararlanma durumuna göre algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Rehberlik faaliyetleri çocukların ve gençlerin işlenen suçun yıkıcı sonuçlarını onarmalarında, toplumsal yaşama yeniden katılımlarının sağlanmasında, tedavi imkânı ve istihdam olanakları sunmaktadır.

Bu süreçte çocuk/genç, aile ile ilişkilerini düzenleme ve geliştirme fırsatı da yakalamaktadır. Bu görüş, rehberlik faaliyetlerinden yararlanma durumu ile alınan sosyal destek arasında anlamlı ilişki olmaması sonucu ile tutarlılık göstermemektedir. Bu bulguya göre, çocuklar ve gençler rehberlik faaliyetlerinden yararlandıklarını beyan etseler de yeterince yarar sağlayamadıkları söylenebilir. Çocukların/gençlerin grup çalışmasına katılma durumuna göre algılanan sosyal destek anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Aile ile görüşülme durumuna göre çocuk/gençlerin arkadaştan aldıkları ve toplam sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Kişinin iyileşmek için motivasyon sahibi olması ailesinin ve sosyal çevresinin de kişiye destek vermesi çok önemlidir. Bireyin tedavi sürecinde aile üyelerinin katılımı, aile üyelerini bağımlılığın ve tedavi sürecinin doğası hakkında bilgilendirme ve desteğinin alınması faydalı olabilmektedir (Kalyoncu ve Mırsal, 2000). Schwalbe ve Marshi (2010), madde bağımlılığı tedavi programına katılan çocukların/ gençlerin ailesinden aldıkları destek ile tekrar suça yönelmelerinin engellendiği ve ailelerin müdahale programına dâhil edildikçe tedavinin başarısının arttığını belirtmişlerdir.

Denetimli serbestlik müdürlüklerinde yeniden suç işlemeyi önleme ve madde bağımlılığı tedavi programlarına katılan çocuk ve gençlerin; uygulanan tedavi ve iyileştirme programlarına katılmadıkları ve yükümlülükleri yerine getirmediği takdirde cezaevine gitme kaygısı taşımaları tedavilerin başarısını düşürebilmektedir. İyileştirme faaliyetlerinin zorunluluk felsefesiyle yürütülmesi nedeniyle hem suça sürüklenen çocuk/gençin hem de ailelerin kaygı düzeyini artırabilmektedir. Dolayısıyla çocuk/genç ailesiyle görüşülmesi durumunda dahi bu gibi nedenlerden dolayı istenen düzeyde destek sağlayamıyor olabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçları ve öneriler sunulacaktır. Denetimli serbestlik sürecinde olan çocuk/gençlere ilişkin tanıtıcı bulgular tartışma kısmında literatürdeki ilgili kaynaklar ışığında ele alınmıştır. Özetlenecek olursa, çocuk ve gençlerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin yaş, geçim düzeyi tanımı, başka suçtan yargılanma ve ceza alma durumu, başka madde kullanma durumu, madde kullanma sebebi ve süresi, rehberlik faaliyetlerinden yararlanma durumuna göre farklılık göstermediği saptanmıştır.

Çocuk/gençin sosyal destek durumuna ilişkin sonuçlara bakıldığında; büyük çoğunun aileden ve arkadaşan orta düzeyde destek aldığı ve aile ile arkadaşan alınan sosyal desteğin farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuk ve gençlerin sosyal destek algılarının eğitim durumu, ebeveynlerin öz-üvey oluşu, ebeveynlerin eğitim durumu, kardeş sahibi olma, aile tipi, kiminle büyüdüğü, çalışma durumu, geçim düzeyi tanımı, işlediği suç türü, arkadaş ve ailesinin sabıka durumu, şiddet görme durumu, madde kullanma sıklığı, denetimli serbestlik sürecinde destek alma durumu, aileyle görüşülme durumuna göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Çocuk/gençlerin çoğunun grup çalışmalarına katılım sağladığı yalnız büyük bir kısmının ailesi ile herhangi bir görüşme yapılmadığı belirlenmiştir. Çocuk/gençlerin önemli bir kısmı denetimli serbestlik/tedavi ve denetimli serbestlik sistemi ve uygulamalarının başarılı ve faydalı olduğu şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Denetimli serbestlik sisteminin yapısından kaynaklı olarak müracaatçı grubunun zorunlu gönüllü bir çocuk/genç gruptan oluştuğunu söylenebilir. Dolayısıyla bu grupla çalışmak kendi içinde bazı riskler barındırmaktadır. Çocuk/genç her ne kadar özgür olsa da çeşitli yükümlülükler ve sorumluluklarla kısıtlanmakta ve bu durum onda kaygı, stres, değişime karşı bir direnç ve isteksizlik oluşturabilmektedir. Dolayısıyla denetimli serbestliğin amacına hizmet edecek şekilde çocuk ve gençteki bu direnci kırarak, motivasyon sağlayacak, psikolojik

iyilik halini sağlayacak müdahale yöntemlerinin ve programlarının oluşturulması gerekmektedir. Denetim uzmanı tedbir sürecindeki zorunlu- gönüllü çocuk/gençlerin değişime ihtiyaç duyduklarını anlamalarını sağlamalıdır. Bunun için var olan dirençleri azaltacak sağlıklı davranış ve alışkanlıkların değişmesini hedefleyen motivasyonel görüşmeler önemlidir.

Çevresi içinde birey anlayışı ile çocuk suçluluğu kavramı ele alındığında çocuğun suça sürüklenmesinde yaşadığı çevrenin etkisi göz önünde bulundurularak denetim planı hazırlanmalıdır. Denetimli serbestlik hizmetlerinin sunulmasında görevli uzmanlar, denetimli serbestlik sürecinin başlamasından itibaren çocuğun/gencin bireysel, kişisel ve psiko-sosyal özelliklerinin, farklılıklarının, aile ve yakın sosyal çevresinin yapısının, sosyo- ekonomik durumunun tahlil edilmesi ve risk faktörlerinin tespit edilerek her 3 ayda bir düzenlenen denetim raporuna eklenmesini ve güncellenmesini sağlamalıdır.

Çocuk/gençlerin çoğunun aile birliğinin devam ettiği göz önüne alınırsa, uzmanlar ailelerin müdahale sürecine dahil olmalarını ve aileler için ayrı müdahale programlarının oluşturulmasını sağlamalıdır. Çocuğun/gencin sosyal destek sistemlerinin ve kaynaklarının güçlendirilmesi müdahalelerin amacına ulaşabilmesi için oldukça önemlidir. Denetimli serbestlik ve tedavi ve denetimli serbestlik sürecinde denetim uzmanı, var olan eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin yanı sıra çocuğun/gencin ilgi ve taleplerine yönelik tiyatro, sinema, sportif faaliyetler, gezi gibi çeşitli sosyo- kültürel etkinliklerden faydalanmaları için çeşitli gençlik örgütleri, gençlik merkezleri ve Gençlik ve Spor il-ilçe Müdürlükleri' nin imkanları ve kaynakları harekete geçirilmelidir.

Bireylerin kişilik özellikleri ve ihtiyaçları çerçevesinde yapılandırılmaması amaca ulaşılmasında büyük engeller oluşturmaktadır. Suça sürüklenen çocukların sosyal yaşama uyumu sağlanırken bireysel farklılıkları ve kişisel ihtiyaçları göz ardı edilebilmektedir. Denetimli serbestlik sürecinde sunulan hizmetlerin ve faaliyetlerin bireyin biricikliği ve yüksek yararı görüşleri çerçevesinde yapılandırılması hizmetlerin etkililiğini ve çocukların/gençlerin motivasyonunu olumlu yönde

etkileyecektir. Çocukların ve gençlerin suça sürüklenmesine zemin hazırlayan temel sebeplerden biri madde kullanımı ve bağımlılıktır.

Denetim uzmanları özellikle tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocuk ve genç ile çalışırken madde kullanımının etkileri, sonuçları, madde türleri, madde kullanımını ile nöksleri tetikleyici etkenler ve bağımlılık süreci ile ilgili güncel bilgiye sahip olmalıdır. Aileler için tedavi sürecindeki çocukları ile iletişim kurma, motive edici tutum sergileme, baş etme ve problem çözmeye yönelik eğitici çalışmalar düzenlemelidir.

Uyuşturucu madde kullanımının ve bağımlılığın önlenmesi adına çocuk/gençlerin risklere daha fazla açık olduğu okul ortamı, gece kulüpleri, terk edilmiş bina gibi alanların belirlenmesi risklerin önlenmesi adına büyük önem taşımaktadır. Okul çevresinde uyuşturucu madde satışı yapan kişilerin, madde kullanan ve madde kullanımına teşvik eden akran gruplarının tespit edilmesi ve gerekli önlemlerin alınabilmesi için okul alanlarında koruyucu önleyici müdahalelerin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Uyuşturucu maddelerin satışı ve kullanımına yönelik mücadelede yerel yönetimlerin, emniyet güçlerinin, narkotik ekiplerin ve sivil toplum örgütlerinin koordinasyon içinde çalışması, kapsayıcı politika ve projeler geliştirmeleri gerekmektedir.

Tedavi- denetimli serbestlik sürecinde denetim uzmanı koruyucu-önleyici, eğitici-destekleyici, rehabilite edici düzeylerde müdahaleler gerçekleştirmektedir. Özellikle son yıllarda çocuk ve gençler arasında kullanımı hızla yaygınlaşan bonzai, jamaican gibi sentetik uyuşturucu maddelerin kullanımının önlenmesi için müdahale programlarının geliştirilmesinde önemli görevler üstlenmektedir.

Suçta sürüklenen çocuk ve ergenin olumlu sosyal davranışları kazanmaları sağlanırken varolan müdahale programlarının alternatif müdahale yöntemleriyle desteklenmesi gerekmektedir. Denetim uzmanının çocuk/genç ile birebir ilgilenmesi ve denetim sürecinin sona ermesinden sonra da temas halinde olması işyükü nedeniyle mümkün olmamaktadır.

Çocuk/gençle daha yakından ilgilenebilecek ve çocuk/gence olumlu rol model olabilecek eskiden madde kullanmış ya da suça karışmış ve genç bireyler, alanla ilgili öğrenciler ve uzmanlardan oluşan gönüllü ağının geliştirilmesi oldukça önemlidir. Çocukların/gençlerin sadece gönüllülerle çalışması değil aynı zamanda kendilerinin de gönüllü olarak çeşitli sivil toplum örgütlerinde faaliyetlere katılması, teşvik edilmelidir. Denetim serbestlik uzmanlarının eğitim geçmişi, meslekte geçirdiği süre, deneyimleri, suça sürüklenen çocuk ve gence bakış açısı denetim sürecini şekillendiren önemli unsurlardır. Dolayısıyla başarılı bir planlama süreci için uzman personel olmak üzere, denetimli serbestlik personelinin niceliksel ve niteliksel olarak desteklenmelidir.

Denetimli serbestlik alanının ilgili ana bilim dalı altında yüksek lisans, doktora programlarının oluşturulması ve akademik çalışmaların alanla eşgüdümlü şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Denetimli serbestlik müdürlüklerinde idari görevlere hukuk, psikoloji, sosyal hizmet, sosyoloji gibi bilim alanlarından profesyonel meslek elemanlarının istihdam edilmesi gerekmektedir. Denetimli serbestlik personeline sunulan hizmet içi eğitimlerde bu alanda uzmanlaşmış akademisyenlerden ve profesyonellerden destek alınmalıdır.

Denetimli Serbestliğin gelişen yapısı ve toplumsal ihtiyaçlar göz önüne alındığında Denetimli Serbestlik Genel Müdürlüğü' nün kurulmasının denetimli serbestlik hizmetlerinin sistematize edilmesi, geliştirilmesi, koordinasyonu ve bütüncül şekilde sunumu için gerekli olduğu düşünülmektedir.

ÖZET

Suçta Sürüklenen ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Altındaki Çocuk/Gencin Sosyal Destek Algısı: Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü Örneği

Bu araştırma, suça yönelen ve denetimli serbestlik tedbir süreci devam eden çocukların ve gençlerin sosyal destek algılarının ve sosyal destek algılarını şekillendiren değişkenlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma kapsamında anket kullanılarak Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde denetimli/tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki 150 çocuk/gencin sosyo-demografik özelliklerine, ailelerine, suç davranışına ve denetimli serbestlik sürecine ilişkin faktörlerle ilgili bilgi edinilmiştir. Sosyal destek algısının belirlenmesi için Duyan, Gelbal ve Var (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği (SIUÖ) kullanılmıştır.

Verilerin girişi, analizi ve sınıflandırılmasında SPSS 16 programı kullanılmış ve değişkenlerin niteliğine göre yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişki ve anlamlı bir farklılık olup olmadığının belirlenmesi için t, F ve r istatistiksel analizleri kullanılmıştır.

Çocuk ve gençlerin sosyal destek algılarının eğitim durumu, ebeveynlerin öz-üvey oluşu, ebeveynlerin eğitim durumu, aile tipi, kiminle büyüdüğü, çalışma durumu, işlediği suç türü, arkadaş ve ailesinin sabıka durumu, aile içinde şiddet görme durumu, madde kullanma sıklığı, denetimli serbestlik sürecinde destek alma durumu, aileyle görüşülme durumuna göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Çocuk/gençlerin sosyal destek algısının yaş, geçim düzeyi algısı, kardeş sahibi olma, başka suçtan yargılanma ve ceza alma durumu, başka madde kullanma durumu, madde kullanma sebebi ve süresi, rehberlik faaliyetlerinden yararlanma ve grup çalışmasına katılma durumuna göre farklılık göstermediği saptanmıştır. Araştırma, literatürdeki paralel çalışmalar ışığında tartışılarak öneriler ile sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Sosyal Destek, Çocuk Suçluluğu, Denetimli/Tedavi Denetimli Serbestlik

SUMMARY

Perceived Social Support of Juvenile Delinquents Enforced for Probation Order, the Example of the General Directorate of Probation in Ankara.

This research was prepared to determine perceived social support of juvenile delinquents during the probation period and factors which structures the perceived social support.

It was obtained information about factors socio-demographic attributes, families, criminal behaviour and probation process of 150 child/youth under a probation/treatment order of the General Directorate of Probation in Ankara by using the questionnaire within the scope of the research. The Provision Social Relations Scale which is determined the validity and reliability by Duyan, Gelbal and Var (2013) was used to measure the perceived social support. SPSS (16) was used in data entry, analysis and determined mean, standart deviation and percentage in terms of the variable quality. T, f and r statistical analyzes was used to determine if there is a significant difference and relationship between variables.

It was found that perceived social support levels of child/youth vary according to educational status, natural- step parenting, parent's educational status, the type of family, with whom the child/youth is grown, employment, the type of criminal behaviour, having a friend and family member who has a criminal past, the violence in family, the frequency of substance use, receiving social support in probation process, interviewing with family members.

It was determined that perceived social support level don' t vary according to age, having sibling, perception of income levels, being caught and punished for another crime, using another substance, the reason and duration of substance use, benefit from guidance activities and participation in group work. The research has been concluded with suggestion and discussion in the light of the related literature.

Key Words: Juvenile Delinquency, Perceived Social Support, Probation/Treatment Order

KAYNAKLAR

- AGNEW, R. (1984). Appearance and delinquency. *Criminology*, **22**: 421-440.
- AKDUMAN, A.G., AKDUMAN, B., CANTÜRK, G. (2007). Ergen suçluluğunda kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi. *Türk Pediatri Arşivi*, **42**: 156-161.
- AKSOY, A., ÖGEL, K. (2007). Tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, **8**: 11-17.
- ASLAN, N. (2012). Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan bireylerin aile yapıları ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AVCI, M. (2011). Yazgının yokluğunda suçun varlığı meselesi ya da ailenin parçalanmasının suçla ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **15**: 121-140.
- AYDIN, M. (2009). Suça sürüklenen çocuklara yönelik alternatif yaptırımlar: Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Uluslararası Sempozyumu, Ankara, p.: 163-182.
- BAL, S. (2010). Çocukluk örselenme yaşantıları, ana-baba-ergen ilişki biçimleri ve sosyal destek algısının, kuraldışı davranışlarla ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- BALTACI, A. (2011). Uluslararası sözleşmelere göre çocuk hakları. Erişim:[<http://www.belgeler.com>]. Erişim Tarihi: 02.08.2013.
- BARKER, R. (1988). *The Social Work Dictionary*. 4th Ed. USA: NASW.
- BATES, D. S., TORO, P. (1999). Developing measures to assess social support among homeless and poor people. *Journal of Community Psychology*, **27**: 137-156.
- BAYKARA, A, Y. (2004). Cinsel suçtan hükümlü çocukların yaşam öyküsü çalışması ve grupla sosyal hizmet uygulaması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BELSKY, J., ROVİNE, M. (1984). Social network contact, family support and the transition to parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, **46**: 455-462.
- BİLGİÇ, Ş. (2012). “Hapsedilme, İyileştirme ve Yeniden Suç İşleme”. Ankara: Vadi yayınları.
- BQUELE, A., MYERS, W. E. (1998). Çocuk İşçiliğinde Öncelikler Çocuklar İçin Zararlı Olan İşlerde Çocuk Çalıştırılmasının Önlenmesi. Uluslararası Çalışma Bürosu ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (Türkçe çeviri: Rasim Baykaldı, Ankara).

BRONFENBRENNER, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research Perspectives. *Developmental Psychology*, **22**: 723-742.

BURT, L. (1925). *The Young Delinquent*. Appleton, New York.

COHEN, S., WILLS, T, A. (1985). Stress, Social Support and The Buffering Hypothesis. *Psychol Bull*, **98**: 310-57.

ÇAKIR, Y. (1993). 12–22 yaş grubundaki gençlerde çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik araştırması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇELİK, D. Ş. (2003). Çocuk suçluluğunda ailenin rolü. *Polis Dergisi*, **9**: 42-45.

ÇELİKÖZ, N., SEÇER,Z., DURAK, T. (2008). Suç işleyen ve işlemeyen çocukların düşünme becerileri ve ahlaki yargılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **25**: 35-350.

ÇOLAK, H., ALTUN, U. (2006). Denetimli serbestlik kavramının yaptırım teorisi ve penolojik bakımdan tahlili ile pozitif hukukumuzdaki düzenlemeler. *Adalet Dergisi*, **25**: 4-10.

ÇUBUK, Y. Ç. (2011). Madde kullanımı deneyimi yaşamış kişilerde benlik saygısı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

DANIŞ, Z. M., ŞAHBİKAN, İ. (2014). Suça sürüklenmiş çocukların yeniden toplumsallaşma sürecinde ve insan hakları bağlamında sosyal hizmet yaklaşımlarının yeri ve önemi. *Tarih Okulu Dergisi*, **7**: 627-651.

DANIŞ, Z. (2003). İnsan Hakları Boyutunda Çocuk Suçluluğu ve Suça İtilmiş Çocukların Sağaltımında Sosyal Hizmet Yaklaşımları. III. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu Bildiriler kitabı ‘‘Bakım, Gözetme ve Eğitim’’, Ankara.

DEMİRBAŞ, T. (2002). Suçun Nedenleri. Erişim: [www. kriminoloji.com]. Erişim Tarihi:16.04.2014.

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği. (2007). *T.C. Resmi Gazete*, 26497.

DUYAN, V. (2011). Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde Ailenin ve Okulun Önemi, Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Ed.: S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Özer, SABEV, s.:168-175.

DUYAN, Ç, G., DUYAN, V. (2014). Aile, Okul ve Çevrenin Suç Davranışına Etkisi. Gönül Erkan' a Armağan Sosyal Hizmet ve Mülakat.

DUYAN, V., GELBAL, S., VAR, Ç,E. (2013). Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği' nin Türkçe' ye uyarlama çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **44**: 159-169.

DIANA, L. (1960). What is probation. *Journal of criminal law and criminology*, **51**: 189-208.

Eğitim ve İyileştirme Faaliyet Planı. (2014). Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik Müdürlüğü.

ERÇETİN, Ş. (2006). Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu, Çocuk ve Suç. Hegem Yayınları, 4.

Farrington, D. (2002). Developmental criminology and risk focused prevention. Ed.: M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner, *The Oxford Handbook of Criminology*, 3rd edition. Oxford: Oxford University Press, pp.: 657-701.

FİŞEK, G, A., ÇİNER, U,C., AKPINAR,T. (2008). Çocuk Suçluluğu'nda Öncü Çalışmalar ve İki Doktora Tezi. Erişim yeri : [<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler>]. Erişim Tarihi: 02.08.2013.

FOUCALT, M. (2001). Hapishanenin Doğuşu. Ankara: İmge Kitabevi.

GANDER, M.J., GARDİNER, H.W. (1993). Çocuk ve Ergen Gelişimi, (Türkçe çeviri: Bekir Onur), İmge Kitabevi.

GANDUR, A.P. (2010). Suça yönelen ergenlerin risk alma davranışlarının yordanması. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

GEMALMAZ, M, S. (2005). Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi İçin Birleşmiş Milletler Rehber Kurallarında (Riyad Rehber Kuralları). *Çocuklar ve Suç-Ceza*, Ankara: Seçkin Kitabevi, s.:73-83.

GÖKÇEARSLAN, C. E. (2008). Kapkaç suçundan hüküm giyenlerin, sosyo-demografik özellikleri, sosyal dışlanma süreçleri, suç ve diğer sapma davranışlar açısından incelenmesi, Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÖKPINAR, M. (2007). Sosyal ve kriminal boyutlarıyla çocuk suçluluğu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. **72**: 206-233.

GÜLLÜ, İ. (2014). Suç olgusuna teorik ve eleştirel bir yaklaşım. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, **16**: 104-107.

GÜRLER, A. (2005). Çocuğun suça yönelmesinde aile faktörünün ve akran gruplarının rollerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

HEPBURN, R. J., GRIFFIN, M. L. (2004). The Effects of Social Bond on Successful Adjustment to Probation: An Event Analysis Criminal Justice Review. **29**: 46-73.

HIRSCHI, T. (1969). Causes of Delinquency. Key Idea: Hirschi's Social Bond Control Theory. Key Ideas in Criminology and Criminal Justice. Berkeley University.

IŞIK, H. (2006). Çocuk Suçluluğu ve Okullarla İlişkisi. Ahi Evran Üniversitesi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, **7**: 287-299.

IŞIKTAÇ, Y. (1999). Sosyolojik açıdan çocuk suçluluğu ve bir hukuk devleti olan Türkiye'de devletin cezalandırma yetkisini kullanım biçimi. *Mevzuat Dergisi*, **13**:2.

İÇLİ, T. G. (2007). Kriminoloji. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İNANÇ, Y. B., YERLİKAYA, E. E. (2013). Kişilik Kuramları. Ankara: Pegem Yayınevi.

KALE, M. (2009). Türkiye'de denetimli serbestlik sistemi. Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

KALYONCU, A., MIRSAL, H. (2000). Madde bağımlılığında bireysel psikoterapi. *Bağımlılık Dergisi*, **1**: 95-100.

KAMER, V, K. (2007). Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı, Ankara: Adalet Yayınevi.

KAMER, V, K. (2008), Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi. *Adalet Dergisi*, **31**: 69.

KAMER, V, K. (2013). Çocukların suça sürüklenmesine neden olan faktörler ile ilgili sosyolojik teoriler. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, **12**: 219-237.

KANER, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, **25**: 2.

KIRIMSOY, D. (2009). Çocuklara yönelik denetimli serbestlik uygulamalarını güçlendirme. Ankara İli Pilot Projesi, ÖZGEDER.

KIZMAZ, Z. (2005). Sosyolojik suç kuramlarının suç olgusunu açıklama potansiyelleri üzerine bir değerlendirme. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, **29**: 149-174.

KIZMAZ, Z. (2007). Mükerrer suçlulukla ilintili değişkenler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. **17**: 227-249.

- KÖKNEL, Ö. (2001). Alkol ve madde bağımlılığı alt kültürü. *Bağımlılık Dergisi*, **2**: 71-76.
- KUNT, V. (2003). Suç ve Çocuk, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- KUNTER, N. (1951). Türkiye’de Suçluluğun İctimai Amilleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, **3**: 98-121.
- LAGANA, M. T. (2004). Protective factors for inner-city adolescents at risk of school dropout: family factors and social support. *Children & Schools*, **26**:211-220.
- LOEBER, R., STOUTHAMER-LOEBER, M. (1986). Family factors as correlates and predictors of juveniles conduct problems and delinquency. *Crime and Justice*. Chicago University.
- LOEBER, R., C, JOHN. (2001). Continuities and discontinuities of development with particular emphasis on emotional and cognitive components of disruptive behaviour. **14**: 379-407.
- MARTİN, G. (2005). Juvenile and Justice: Process and Systems. Londra: Sage Publication.
- MCLOYD, V. C. (1998). Socio-economic disadvantage and child development. *Am Psychol*, **53**: 185-204.
- NİJNATTEN, V,C., STEVENS, G. (2011). Juvenile participation in conversations with probation officers. *international journal of offender therapy and comparative criminology*. **56**: 483– 499.
- NİJNATTEN, V. C., ELK,V. E. (2013). Communicating care and coercion in juvenile probation. *British journal of social work*, 1–17.
- NURSAL, N., ATAÇ, S. (2006). Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi. Ankara: Yetkin Yayınları,
- ÖGEL, K. (2009). Motivasyonel Görüşme Tekniği. *Türkiye Klinikleri*, **2**: 41- 44.
- ÖGEL, K. (2014). Çocuk, Suç ve Bireyselleştirilmiş İyileştirme. Çocuk İçin Adalet Projesi.
- ÖTER, A. (2005). Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri: Antalya örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- PATTERSON, G. R., DEBARYSHE, B. D., RAMSEY, E. (1989). A developmental perspective on antisocial behavior. *American Psychologist*, **44**: 329- 335.

POLAT, G. (2012). Madde bağımlısı ergenlerin tedavi sonrası toplumla yeniden bütünleşme deneyimleri ve sosyal sermaye yaklaşımı temelinde sosyal hizmet müdahalesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

ROSE, N. (2000). Government and control. *British Journal of Criminology*, **40**: 321-339.

SEMERCİ, N., ÇOPUROĞLU, C., SEMERCİ, Ç., YILMAZ, A. S. (2006). Korunmaya muhtaç çocuklar kapsamında yeni bir model önerisi: koruyucu okul. Küreselleşen Dünyada; Sosyal Hizmetlerin Konumu, Hedefleri ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s.: 146-158.

SEVÜK, Y. H. (1998). Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım. İstanbul: Beta yayınları.

SCHWALBE, S, C. (2012). Toward and integrated theory of probation. *Criminal Justice and Behaviour*, **39**:185-201.

ŞAHİNLİ, K. (2012). Çocuk suçluluğuna sebep olan ailesel faktörler: Ankara çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu ve hükümlü çocuklar üzerine bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Ceza Adaleti Anabilim Dalı.

ŞENSOY, N. (1949). Çocuk suçluluğu, küçüklük, çocuk mahkemeleri ve infaz müesseseleri,. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, **15**: 2-3.

SOKULLU-AKINCI, F. (2002). Suç nedenleri. Erişim: [www. kriminoloji.com]. Erişim Tarihi:16.05.2014.

Sosyal Hizmet ve Çocuk Hakları, (2011). BM Sözleşmesi Profesyonel Eğitim Kitabı. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği. (Türkçe çeviri: Prof. Dr. Veli DUYAN, Ankara).

ROBİNS, L. (1979). Study childhood predictors of adult antisocial behavior: replications from longitudinal studies. Ed.: J. E. Barrett, R. M. Rose, G. L. Klerman. *Stress and Mental Disorder*, **8(4)**: 611-622.

TEKİN, U. (2012). Çocuk adalet sisteminde sosyal boyut. Çocuklar İçin Adalet Sempozyumu Bildiriler Kitabı.

TOPRAK, U. (2011). Çocuk suçluluğunun karakteristik ve yapısal özellikleri. *TBB Dergisi*, **95**: 314-330.

TÖNGÖR, A. R. (2008). Ceza hukukunda yeni boyutlarıyla erteleme. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Türk Medeni Kanunu. (2001). Kanun no: 24607. Erişim: [tbmm.gov.tr]. Erişim Tarihi: 04.05.2014.

Türk Ceza Kanunu. (2004). Kanun no: 5237. Erişim: [tbmm.gov.tr]. Erişim Tarihi: 04.05.2014.

TUBİM. (2013). Türkiye Uyuşturucu Raporu, Ankara.

TÜFEKÇİ, E. (2008). Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ULUĞTEKİN, S., İL, S., KARATAŞ, K., AKYOL, E., TÜRKERİ, S., BAŞAR, O. (1995). Suçluluk ve Sosyal Hizmetler Çalışma Grubu Raporu: 2000'li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi, IV. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı.

ULUĞTEKİN, S. (1991). Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

ULUĞTEKİN, S. (1984). Çocuk yetiştirme yöntemleri açısından ana baba çocuk ilişkileri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, **2**: 21-69.

ÜMİT, E. (2007). Mekândan İmkâna: Çocuk Suçluluğunun Habitusu Ceza Ehliyeti İlişkisi. Ankara: Ankara Barosu Yayını.

YENİSEY, F. (2005). Genç Ceza Hukukunun Yeniden Yapılandırılması Hakkında Bazı Düşünceler, *Karşılaştırmalı Görsel Ceza Hukuku Serisi 4*.

YAVUZ, A, H. (2012). Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Genel Görünümü Üzerine. *Adalet Dergisi*, **42**: 58-75.

YAVUZER, H. (2009). Çocuk ve Suç, 9. Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi.

YILDIRIM, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi Güvenirliği ve Geçerliliği, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **13**: 81-87.

ZENGİN, E., KESGİN, M. (2013). Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde İlgili Kurumlarla Etkileşimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **37**: 13-31.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun. Erişim: [<http://ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc>]. Erişim Tarihi: 07.04.2014

Ek 1. Anket

Değerli Katılımcı,

Elinizdeki anket, bilimsel bir araştırmaya ışık tutmak amacı ile hazırlanmıştır. Formdaki soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Formda adı geçen **‘tedbir kararı’, ‘tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri kararı’ nı; madde: uyuşturucu/ uyarıcı maddeyi ifade etmektedir.** Araştırmanın doğru sonuçlara ulaşabilmesi açısından vereceğiniz cevapların samimi ve güvenilir olması ve soruların yanıtı bırakılmaması önem taşımaktadır. Yardımlarınız ve ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Münevver GÖKER
Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

1) Yaşınız: _

2) Cinsiyetiniz

() Kadın () Erkek

3) Eğitim durumunuz:

() Okur yazar değil () Okur yazar () İlkokul () Ortaokul
() Lise () Üniversite () Lisansüstü

4) Medeni durumunuz:

() Bekar () Evli () Bekar-boşanmış

5) Anne ve babanızla ilgili bilgiler:

Anne

() Öz

() Üvey

() Sağ

() Ölü

Baba

() Öz

() Üvey

() Sağ

() Ölü

6) Anne ve babanızın birlikte yaşama durumu nedir?

Anne

() Beraber

() Boşanmış

() Başkasıyla evli

Baba

() Beraber

() Boşanmış

() Başkasıyla evli

7) Annenizin eğitim durumu nedir?

- Okur yazar değil Okur yazar İlkokul
 Ortaokul Lise Yüksekokul
 Üniversite Lisansüstü +

8) Babanızın eğitim durumu nedir?

- Okuryazar değil Okuryazar İlkokul
 Ortaokul Lise Yüksekokul
 Üniversite Lisansüstü +

9) Kardeşiniz var mı?

- Hayır
 Evet (Kaç kardeşiniz var?)_

10) Aile tipiniz nedir?

- Çekirdek aile
 Geniş aile (Büyükannem ve/veya büyükbabam ve/veya akrabalarımın kim bizimle birlikte yaşıyor.)
 Parçalanmış aile (Aile bütünlüğümüz yok)

11) Seni kim büyüttü?

- Annem/ babam Annem veya babam Büyükanne ve büyükbabam
 Akrabalarım Abla / abi Yurt/ kurum
 Diğer _

12) Hangi semtte ikamet ediyorsunuz? _____**13) Gelir getirici bir işte çalışıyor musunuz?**

- Evet Hayır

14) Geçim kaynaklarınız nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

- Kendi gelirim
 Annemin geliri
 Babamın geliri
 Akraba yardımı
 Devlet yardımı
 Diğer_

15) Geçim düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?

() Çok iyi () İyi () Normal () Yetersiz

16) Hangi suç nedeniyle hakkınızda Denetimli Serbestlik kararı verildi?

(Suçun aynı anda hem şiddet hem de mala karşı olması gibi birden fazla suç durumunda her suçu belirtiniz)

Şiddet suçu () Evet () Hayır

Cinsel suç () Evet () Hayır

Uyuşturucu suçu () Evet () Hayır

Mala karşı suç () Evet () Hayır

Diğer _

17) Daha önce başka bir suçtan dolayı yargılandınız mı?

() Evet () Hayır

18) Daha önce başka bir suç nedeniyle ceza aldınız mı?

() Hayır

() Evet (Hangi suç(lar) nedeniyle ceza aldınız?)

19) İlk kez hüküm giydiğinizde kaç yaşındaydınız?

20) Ne kadar süredir denetimli serbestlik tedbiri altındasınız?

21) Arkadaşlarınız arasında sabıkası olan var mı?

() Evet () Hayır

22) Ailenizde sabıkası olan var mı?

() Evet () Hayır

23) Aile içinde şiddet gördünüz mü?

() Evet () Hayır

24) Yanıtınız 'Evet' ise ne tür şiddete maruz kaldınız? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

- () Fiziksel şiddet (Tekme-tokat atmak, dayak, el-kol bükme, ısırma, vb.)
 () Duygusal şiddet (Korkutma, tehdit etme, reddetme, öz güvenini sarsma, vb.)
 () Sözel şiddet (Küçümseme, hakaret, isim takma, tehdit, vb.)
 () Cinsel şiddet

25) Hakkınızda tedavi tedbiri kararı verilmesine neden olan madde(ler) nedir?

Esrar Hiçbir zaman () En az bir kez kullandım () Üçten fazla kez ()
 Yanıtsız ()

Ecstasy Hiçbir zaman () En az bir kez kullandım () Üçten fazla kez ()
 Yanıtsız ()

Eroin Hiçbir zaman () En az bir kez kullandım () Üçten fazla kez ()
 Yanıtsız ()

Kokain Hiçbir zaman () En az bir kez kullandım () Üçten fazla kez ()
 Yanıtsız ()

Taş Hiçbir zaman () En az bir kez kullandım () Üçten fazla kez ()
 Yanıtsız ()

Uçucu maddeler (tiner, bali, gaz)

Hiçbir zaman () En az bir kez kullandım () Üçten fazla kez ()
 Yanıtsız ()

Amfetamin

Hiçbir zaman () En az bir kez kullandım () Üçten fazla kez ()
 Yanıtsız ()

Akineton, tantum, xanax gibi haplar

Hiçbir zaman () En az bir kez kullandım () Üçten fazla kez ()
 Yanıtsız ()

26) Bu maddeler dışında uyuşturucu madde etkisi yaratan başka bir madde kullandın mı?

Evet, _ kullandım () Hayır

27) Bu maddeyi/ maddeleri kullanmaya başlamanızın nedeni nedir?

28) Bu maddeyi/maddeleri ne kadar süre ile kullandınız?

29) Tedbir kararının uygulama sürecinde herhangi bir destek (maddi, duygusal, bilgisel vb. destek) alıyor musunuz?

() Evet () Hayır

30) Yanıtınız ‘Evet’ ise ne tür bir destek alıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

() Maddi destek (Kaymakamlık, belediye vb. kurum veya kuruluştan alınan ekonomik yardım)

() Bilgisel destek (Denetimli serbestlik müdürlüğü vb. kurum veya kuruluştan alınan rehberlik hizmeti)

() Duygusal destek (Aileden, arkadaşlardan, akrabalarından vb. alınan paylaşma, sevgi, saygı vb. desteği)

() Diğer_

31) Tedbir kararının uygulama sürecinde denetimli serbestlik uzmanı (Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikolog, Sosyolog, Öğretmen) tarafından verilen rehberlik faaliyetlerinden yararlandınız mı?

() Evet (Ne tür yarar sağladı?)_

() Hayır (Nedenini açıklayınız.)_

32) Rehberlik faaliyeti kapsamında sizinle aynı tedbir altında bulunan kişilerden oluşan grup çalışmasına katıldınız mı?

() Evet () Hayır

33) Rehberlik faaliyeti kapsamında aile bireylerinizden herhangi birisi ile görüşme yapıldı mı?

() Evet () Hayır

34) Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri uygulaması ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

Ek.2 Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği

Aşağıda çoğu insanın aile ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde yaşadıkları duygu ve deneyimleri yansıtan ifadeler verilmiştir. Her bir ifade için çeşitli katılım dereceleri bulunmaktadır. Lütfen, her ifadeyi okuyarak, duygularınızı yansıtan cevabı her bir ifadenin önündeki karelerden sizin için uygun birinin içine bir (x) çarpı koyarak belirtiniz.

	Benim için asla geçerli değil	Benim için pek geçerli değil	Benim için biraz geçerli	Benim için oldukça geçerli	Benim için tamamiyle geçerli
1-Arkadaşlarımla birlikteyken, kendim olabiliyorum ve rahatlayabileceğimi hissediyorum.					
2-Birçok arkadaşımın hayatla ilgili konularda ortak bakış açısına sahibim.					
3- Beni tanıyanlar, bana güvenir ve saygı duyar.					
4-Ne olursa olsun, ihtiyacım olduğunda ailemin yanımda olacağını bilirim.					
5-Bir şeyler yapmak için dışarı çıkmak istediğimde, birçok arkadaşımın bunları benimle birlikte yapmaktan hoşlanacağını bilirim.					
6-Her şeyimi anlatabileceğim en az bir arkadaşım var.					
7-Bazen aileme tamamiyle güvenebileceğim konusunda emin olamıyorum.					
8-Beni tanıyanlar, yaptığım işte iyi olduğumu bilirler.					
9-Bazı arkadaşlarıma kendimi çok yakın hissediyorum.					
10-Ailemdeki insanlar bana güvenir.					
11-Ailem değerli bir insan olduğumu düşündüklerini bana hissettirir					
12-Ailemdeki insanlar sorunlarıma çözüm bulmamda yardımcı olur.					
13-Arkadaşlarım her istediğimde sorunlarım hakkında konuşmak için bana zaman ayırır.					
14-Ailemin her zaman bana destek vereceğini bilirim					
15-Arkadaşlarımla olduğum zamanlarda bile kendimi yalnız hissediyorum					

Ek 3. Kurum İzin Yazısı

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 46985942/171/55691
Konu : Anket uygulama izin talebi

01/04/2014

Sayın Münevver GÖKER
Plevne Cad. Aktaş Kavşağı No:5 Altındağ/ANKARA

İlgi : 27/03/2014 tarihli dilekçe.

İlgi dilekçe ile; Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi ve Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi olduğunuzu belirterek, "Suça Sürüklenen ve Denetimli Serbestlikten Yararlanan Çocukların Sosyal Destek Algılarının Belirlenmesi" konulu tez araştırmanız kapsamında Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bünyesindeki toplum içinde cezalarını infaz eden 150 (yüz elli) çocuk hükümlüye, 2014 yılı Nisan ve Haziran ayları arasında "Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği" ve görüşme formu uygulamak için izin talebinde bulunduğunuz anlaşılmıştır.

Söz konusu talebiniz incelenmiş olup, Prof. Dr. Veli DUYAN danışmanlığında, Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde, ses kaydı ve görüntü alınmaması, hükümlülerin kimlik bilgilerinin gizli tutulması ve bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi ve Genel Müdürlüğümüzden onay alınmadan çalışmanın hiç bir şekilde kullanılmaması ve yayınlanmaması koşullarıyla, denetimli serbestlik müdürlüğünün görevlileri nezaretinde ve müdürlüğün işleri aksatılmadan söz konusu anket çalışmasını gerçekleştirmeniz uygun bulunmuştur.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Burhanettin ESER
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
Koruma Kurulları ve Mağdur Destek Hizmetleri Şube Müdürlüğü
Konya Yolu No:70 Beşevler 06330 ANKARA
Telefon: (0312) 204 13 64 Faks: (0312) 223 97 44

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Nilgün ESKİ ÖZDEMİR Şb. Md.
e-posta: ds.kkmdhsm@adalet.gov.tr. Elektronik Ağ: www.cte.adalet.gov.tr

Ek 4. Etik Kurul Kararı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi Toplantı	27/02/2014
Karar Sayısı	164
Sayısı	1083

1083-Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden **Münevver Göker’ in** “Suça Sürüklenen ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Altındaki Çocukların/Gençlerin Sosyal Destek Algısı, Ankara Denetimli Serbestlik Genel Müdürlüğü Örneği” başlıklı tezine ilişkin 07/02/2014 tarihli “İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu” Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda, **Münevver Göker’ in** “Suça Sürüklenen ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Altındaki Çocukların Sosyal Destek Algısı, Ankara Denetimli Serbestlik Genel Müdürlüğü Örneği” başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR
27/02/2014

Aynur AKAY
Genel Sekreterlik
Şube Müdürü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Münevver GÖKER

Doğum Yeri: Doğum Tarihi: ANKARA/1989

E-Posta: munevvergoker@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

PROGRAM	BÖLÜM/ANABİLİM DALI	YIL
Yüksek Lisans	Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	2012-
Lisans	Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü	2007-2012

GÖREV

Araştırma Görevlisi	Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü	2012
---------------------	---	------

Lisans Bitirme Tezi

İl Dışından Gelen ve Ankara’ da Şefkat Evlerinde Kalan Hastaların Tedavi Sürecinde Yaşadıkları Psiko -Sosyal Sorunlar, 2012

Seminer

Cezaevinde Akran Zorbalığı, 2013

Staj Deneyimi

Ankara Sevgi Evleri ve Çocuk Yuvası (Lisans) (2011-2012)

Özel İlk Emek Rehabilitasyon Merkezi Engelli Aileleri ile Grup Çalışması (Yüksek Lisans, 2013)

Projeler:

O daha Çocuk (YINFO – Gönüllü)

Şizofrenik Tablolar (Anka Sosyal Gelişim Derneği, 10 Mayıs –4 Eylül 2011)

Sosyal umut Neferleri (AB Projesi)

Sözlü Bildiriler

ÖZDEMİR,B., GÖKER,M., KAYALAR, T. (2014). ‘Eşi Cezaevinde Olan Kadınlar Türkiye İçin Bir Model Önerisi’. Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Sempozyumu, 20-22 Kasım, Ankara.

GÖKER, M., AKGÜL, G, F. (2013). ‘Çocuk İcrasında Sosyal Hizmet Uzmanının Rolü ve Çocuğun Durumu’. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Hizmet Sempozyumu, Kocaeli.

GÖKÇEARSLAN, Ç, E., AKGÜL,G, F., GÖKER, M. (2013). ‘Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Görüşme Teknikleri’. 5. Uluslar arası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu, Antalya.

GÖKER, M., KAYALAR, T. (2012). ‘Okul Sosyal Hizmeti Uygulamalarında Çocuk Katılımının Önemi’. Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu, Ankara.

Eğitimler

İletişim Teknolojileri ve Toplum (uzaktan eğitim 24- 30 Kasım 2014)

Hacettepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu İngilizce Dil Eğitimi (8 Eylül 2012 - 26 Nisan 2013)

Demirtepe Halk eğitim merkezi İşaret Engelliler Tercümanlık Eğitimi (8 Ocak- 17 Nisan 2011)

Geniş Pencere Etkili Konuşma ve Diksiyon Eğitimi (23 Ocak - 23 Mart 2014)

İlgi Alanları

Çocuk Refahı, Çocuk/Genç Suçluluğu, Madde Bağımlılığı, Kadın Refahı, Toplumsal Cinsiyet